

Kl. 9.00 – 15.41

---

1 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan

Förste vice talmannen meddelade att interpellationssvar skulle lämnas *fredagen den 26 maj kl. 9.00*. Aviserat arbetsplenum skulle utgå.

2 § Meddelande om ändring av voteringsord

Förste vice talmannen meddelade att *onsdagen den 31 maj* skulle vöteringen kl. 17.00 flyttas och i stället äga rum efter debattens slut. Vöteringen kl. 9.00 skulle kvarstå.

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1999/2000:411

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:411 av Elver Jonsson (fp) om statens medborgers ansvar.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är att det ej finns tid för ytterligare interpellationssvar den 15 maj, tjänsteresa den 19 maj och andra engagemang inbokade den 22 maj.

Stockholm den 3 maj 2000

Näringsdepartementet

Mona Sahlin

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1999/2000:367

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:367 av Per Bill om politisering av universitetet.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 15 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är beredningen inom departementet.

Stockholm den 2 maj 2000

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

Interpellation 1999/2000:375

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:375 av Elisabeth Fleetwood om smärtlindring.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 15 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är beredningen inom departementet.

Stockholm den 2 maj 2000

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

Interpellation 1999/2000:380

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:380 av Per Samuel Nisser om möjlighet för universitet att bilda holdingbolag.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är beredningen inom departementet.

Stockholm den 2 maj 2000

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

Interpellation 1999/2000:407

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:407 av Elisabeth Fleetwood om osteoporos.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 3 maj 2000

Socialdepartementet

Lars Engqvist

Interpellation 1999/2000:413

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:413 av Margareta Andersson (c) om jämställdhet och den nya ekonomin.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 maj 2000.
Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa hela vecka 20.
Stockholm den 9 maj 2000
Näringsdepartementet
Björn Rosengren
Enligt uppdrag
Dag Ekman
Expeditionschef

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

4 § Svar på interpellation 1999/2000:349 om belastningsskador

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Sven-Erik Sjöstrand har frågat mig vilka åtgärder jag har för avsikt att vidta dels för att den fastlagda kunskapen om belastningsskador ska få genomslag i arbetsskadeförsäkringen, dels för att kunskaperna om belastningsskadorna ska förankras i den praktiska verkligheten hos myndigheterna.

Riksförsäkringsverket ansvarar för tillsyn av handläggningen av arbetsskadeförsäkringen. Riksförsäkringsverket ska särskilt verka för att socialförsäkringssystemen tillämpas likformigt och rättvist och utfärda de allmänna råd som fordras för tillämpningen. Vid tillsynen granskas bl.a. beslutsunderlagen i de enskilda ärendena. En del av beslutsunderlagen utgörs av läkarutlåtanden med bedömningar av skadan eller sjukdomen. Även försäkringsläkarens utlåtande är en del av beslutsunderlaget.

Det ingår i försäkringskassornas försäkrings- eller konsultläkares uppgifter att tillföra erfarenheter och kunskaper angående utvecklingen inom den medicinska vetenskapen för tillämpning i det enskilda försäkringsärendet. Försäkringsläkarna har genom Försäkringsläkarföreningen seminarier som syftar till att konsensus ska uppnås.

Riksförsäkringsverket sprider domar som har prejudicerande betydelse på arbetsskadeförsäkringens område. Inom Riksförsäkringsverket pågår för närvarande också ett arbete med att sammanställa domar från kammarrätterna som rör prövning av annan skadlig inverkan enligt nya arbetsskadebegreppet. I de flesta domar finns utförliga uttalanden från olika medicinskt sakkunniga refererade.

För att öka den samlade kompetensen inom arbetsskadeområdet avser Riksförsäkringsverket att anordna seminarier, där försäkringskassorna tillsammans med forskare och läkare samt representanter för domstolarna ges möjlighet att diskutera mer komplicerade medicinska och försäkringsjuridiska frågor kring tillämpningen av arbetsskadeförsäkringen i syfte att uppnå konsensus.

Socialdepartementet anordnade tillsammans med Näringsdepartementet ett seminarium den 15 december 1999 om arbetsskador. Seminariet syftade bl.a. till att belysa kunskapsläget inom arbetsskadeområdet. Föreläsare för Belastningsskadecentrum gav vid seminariet en förhållandevis utförlig presentation om kunskaperna inom belastningsskadeområdet.

Det är naturligtvis viktigt för mig att noga följa utvecklingen inom området, bl.a. för att kunna göra en bedömning av om nuvarande ansvarsfördelning är ändamålsenlig.

Anf. 2 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Jag vill inleda med att tacka socialförsäkringsminister Ingela Thalén för svaret på min interpellation. Helt nöjd med svaret är jag dock inte, men jag hoppas att debatten i dag ska ge lite mer tydliga svar.

Det är många som i dag är oroliga och känner sig orättvist behandlade när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Inte minst gäller detta kvinnorna i vårt samhälle. Beräkningar visar att kvinnor missgynnas kraftigt av de förändringar som gjordes av arbetsskadeförsäkringen 1993. Kvinnor har dubbelt så svårt som män att få en anmäld arbetssjukdom godkänd. Av samtliga godkända arbetsskadefall gäller endast 30 % kvinnor.

Mitt perspektiv utgår ifrån att om man skadas på jobbet ska man inte behöva skylla sig själv. Den som efter många år i arbetet fått förslitningsskador på grund av enformiga arbetsuppgifter och dåliga hjälpmedel ska inte få fler problem genom lägre ersättning, om skadan inte blir godkänd som arbetsskada. Den som efter många års tunga lyft slitit ut leder och muskelfästen ska inte få en ännu tyngre börda genom att skadan påstås vara normala åldersförändringar.

Herr talman! Om man ser till antalet människor som får ersättning enligt den nya arbetsskadelagen tycks de som drabbas av belastningsskador i arbetet i det närmaste utgått under 90-talet. Men verkligheten är annorlunda.

Belastningsskador har alltid varit ett fruktansvärt problem för dem som drabbas: våldsam värk dygn efter dygn, år efter år och sjukvården räcker ofta inte till för att bota, bara lindra för stunden.

För många känns det också som att samhällssystemet har vänt dem ryggen. Politiker som i sin iver att spara pengar har gjort lagstiftningen till något av ett nålsöga att ta sig igenom. Sedan är det många som inte blir trodda när de av egen kunskap vet att det onda uppstått till följd av arbetet. För många leder också den kroniska smärtan till att de blir psykiskt nedbrutna och drabbas av kraftigt försämrad ekonomi.

Men nu har det framkommit nya forskarrön om belastningsskador genom bl.a. de duktiga forskarna vid Belastningsskadecentrum i Umeå. Denna forskning leds av professor Håkan Johansson, och forskarna i Umeå har under flera år haft ett fruktbart samarbete med olika centrum i Italien, USA, Kanada och övriga delar av världen. Samarbetet har resulterat i nya kunskaper om orsakerna till belastningsskador. Dessa studier visar att alla långvariga statiska eller repetitiva belastningar ökar risken för skador.

Om det rör sig om en belastningsrelaterad skada och den som drabbas har ett arbete där det ingår statisk eller upprepad belastning är forskarna i dag säkra på att arbetet har bidragit till att skadan har uppstått. Det är mycket sannolikt att jobbet har bidragit till orsaken.

Forskarrönen har också blivit fastslagna vid en stor konsensuskonferens i Bryssel i februari i år. I vårt land har vi den praxis att Riksförsäkringsverket ansvarar för tillsynen när det gäller arbetsskadeförsäkringen, vilket också socialförsäkringsministern också nämnde i svaret.

För att underlätta för Riksförsäkringsverket att förändra i de allmänna råden tror jag att signaler från socialförsäkringsministern är mycket viktiga. Om departementet med socialförsäkringsministern i spetsen tar upp en diskussion med Riksförsäkringsverket om att tillämpningen vid be-

lastningsskador bör ändras, då tror jag att verket lyssnar. Därför vill jag fråga statsrådet om statsrådet har för avsikt att göra detta.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 3 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Sven-Erik Sjöstrand spårar nu lite grann in på en annan debatt än den som interpellationen utformades kring. Det är i och för sig inte fel att göra det, och jag är beredd att ta den andra diskussionen också.

Sven-Erik Sjöstrand vet ju att vi håller på att diskutera och gå igenom själva arbetsskadeförsäkringen. Det handlar om bevisregeln, det handlar om livräntan, det handlar om på vilket sätt karensdagen ska ses och det handlar om på vilket sätt man ska kunna förändra hela signalsystemet när man arbetar med att bedöma en arbetssjukdom eller arbetsskada.

Interpellationen handlar om på vilket sätt man ska förmedla kunskapen om de nya rönen. Då handlar det både om kunskapen om skadan och om sjukdomens utveckling. Den typen av kompetensöverföring ska Riksförsäkringsverket åta sig att göra, men också Försäkringskassaförbundet har en ganska omfattande verksamhet. Man har konferenser varje år. T.ex. har man haft genomgångar av *whiplash*-skador, belastningsskador och man har gått igenom diffusa diagnoser. Man har också tagit över ansvaret för en kunskapsbank byggd på informationsteknik där man kan få fram rapporter och annan medicinsk information som ett stöd för läkare, försäkringsläkare och försäkringsöverläkare. Det är också en del av kompetens- och informationsuppbyggnaden som ska underlätta för den person som är skadad eller har drabbats av en sjukdom.

Som en del av beslutsunderlaget när man gör en bedömning av t.ex. en arbetsskada är en väldigt viktig information på vilket sätt man beskriver själva arbetsplatsen, dvs. hur arbetsplatsen är utformad, och hur man beskriver själva arbetsmomenten. Denna information kan påverka möjligheten att bedöma om sjukdomen eller arbetsskadan uppstått på arbetsplatsen. Det är alltså viktigt att se till helheten.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag påminna om att när det gäller den del av Sven-Erik Sjöstrands fråga som handlar om själva försäkringen återkommer jag till riksdagen med ett förslag om en förändrad arbetsskadeförsäkring.

Anf. 4 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Jag anser inte, till skillnad från socialförsäkringsministern, att jag spårar in på en annan linje, utan jag ser detta som en helhet. Jag tror att man i det här sammanhanget måste se hur verkligheten är i Sverige och på de problem som finns.

Naturligtvis är syftet med min interpellation att försöka sprida kunskap och att ministern ska ge en signal till Riksförsäkringsverket om att vi kan förvänta oss stora förändringar när det gäller belastningsskador. Att praxis sedan kan ändras är också viktigt.

Herr talman! För några veckor sedan såg jag ett TV-program om arbetsskador. I programmet Reportrarna gjordes ett granskande reportage som bl.a. tog upp belastningsskador och arbetsskador rent allmänt samt försäkringsläkarnas roll. I och för sig har socialförsäkringsministern tagit upp lite om försäkringsläkarnas roll i interpellationssvaret.

I programmet framkom mycket kritik. Bl.a. framkom det att sedan 1993 har 50 000–60 000 varje år förlorat rätten till ersättning för arbets-skada. I programmet togs också upp fall som tidigare var godkända men som i samband med de strängare reglerna avlogs. På det sättet gick man miste om mycket ersättning.

I programmet framfördes också synpunkter på försäkringsläkarna, att de utan att träffa de försäkrade fattar beslut, vilket känns mycket konstigt för många, att läkarna i en del fall lägger in helt nya värderingar och ibland nya diagnoser. Det framkom också att försäkringsläkarna inte står under EU:s kontroll och att det inte sker någon kontroll från Socialstyrelsen. Man framhöll i programmet ganska mycket om t.ex. genomsnittsåldern på försäkringsläkarna och att läkare ibland extraknacker som försäkringsläkare. I den ganska massiva kritiken mot försäkringsläkarna framkom det att det ganska ofta händer att de inte sätter sig in i nya forskar-rön, och det är detta som mycket av min interpellation handlar om.

Nu hoppas jag att inte kritiken stämmer, för det finns säkert många duktiga och ansvarskännande försäkringsläkare. Men bilden som många drabbade har är just att försäkringsläkaren har mycket makt och att det är den person som försäkringshandläggaren och domstolen m.fl. lyssnar till. Därför är det oerhört viktigt att dessa läkare, som egentligen bara ska vara rådgivare till kassan, kan tillföra erfarenheter och kunskap för en rättvis bedömning i det enskilda försäkringsärendet. Men varför inte använda läkare och forskare som har kunskap om belastningsskador lite mer i många av de fall där det kan föreligga skador på grund av arbetet?

I dag har vi här i Sverige åtminstone fem sakkunniga inom detta område. Håkan Johansson är en av dessa. Kan inte departementet tillsammans med Riksförsäkringsverket initiera mer utbildning till försäkringsläkarna i dessa frågor? Om så vore fallet tror jag att bedömningarna hade varit annorlunda.

Det viktigaste när det gäller arbetsskador och belastningsskador är trots allt att förebygga så att skadorna inte inträffar. Här tror jag att Ingela Thalén och jag är överens.

Ekonomi kan i och för sig också vara viktig för många i vårt samhället, men det som är minst lika viktigt är att man blir trodd och tagen på allvar. Att man som samhällsmedborgare känner rättstrygghet är också väldigt viktigt.

Anf. 5 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Sven-Erik Sjöstrand och jag är helt överens om en sak. Jag är säker på att vi är överens om ganska många saker men framför allt om en sak, och det är att den arbetsskadeförsäkring som gäller i dag inte är bra. Därför pågår det arbete med att ta fram en förändrad försäkring.

Vi är överens om en sak till som Sven-Erik Sjöstrand just tog upp, nämligen att det är viktigt med rättssäkerheten i systemet.

När det gäller försäkringsläkarna är det väl så att en del av missförstånden i debatten handlar om att man uppfattar försäkringsläkaren som behandlande läkare, men försäkringsläkaren ska ju faktiskt bedöma underlagen inför bedömningen i själva försäkringen. Det var därför som jag i mitt tidigare inlägg sade att det är viktigt att de underlag som finns med för bedömningar är så goda som möjligt. Det gäller naturligtvis underla-

gen som handlar om hur arbetsplatsen ser ut, vilka arbetsuppgifterna har varit och naturligtvis om den medicinska kunskapen.

Jag vill hänvisa till det som jag sade om både Riksförsäkringsverkets uppdrag och ambitioner och Försäkringskassaförbundets arbete, som kommer att intensifieras inte minst när det gäller det nya ansvaret för IT-systemet.

Jag ska lägga till en sak. SBU, Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik, har nu kommit med en slutrapport om ont i ryggen. Man har arbetat med frågan under ett tiotal år. Här kommer också Socialstyrelsen att överväga hur man ska gå in och titta på den typen av frågor. Det kommer säkert också att bidra till kunskapen om belastningssjukdomar och ryggsador, som är mycket viktig när det gäller arbetsskadeförsäkringen.

Anf. 6 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Det är viktigt att socialförsäkringsministern ger signaler här, och det tycker jag att statsrådet gör på sätt och vis eftersom hon vill uppmärksamma problemen med belastningsskadorna.

Jag har läst en bok som heter *Från förtvivlan till hopp*. Det är Metall och SAF i Västerbotten som har gett ut denna mycket läsvärda bok. Det är en bok som jag varmt vill rekommendera till alla som är intresserade av arbetsmiljöfrågor och belastningssador. Jag hoppas att socialförsäkringsministern har läst och analyserat boken. Den är väl värd att läsa. Man använder sin tid på ett bra sätt när man läser den.

Det var någonting som jag speciellt reflekterade över i boken, nämligen att om det börjar att göra ont till följd av en statisk belastning måste man vara uppmärksam, då det är lätt att skadan blir kronisk. Direkt när det börjar att göra ont måste man vila, ta en paus eller kanske t.o.m. byta jobb.

När kassörskan i matbutiken har ont och det fortsätter att göra ont när hon går hem på kvällen och smärtan håller i sig till nästa dag, då är läget alarmerande. Än farligare blir det om hon får en vanlig inflammation som inte alls har med jobbet att göra. Det skapar ännu större tryck på mekanismerna och inverkar på en massa faktorer i kroppen. Så är det i dag. Många går med värk till jobbet. Därav kanske vi ser många av de längre sjukskrivningarna.

I dag kan man faktiskt på arbetsplatserna mäta hur stora belastningsskadorna är. Man kan se på kroppens faktorer vad som händer med muskler och celler. Av positionstest och stresstest kan man se om just arbetet har påverkat belastningsskadan.

Jag hoppas att det sker en utveckling här och att man satsar på forskning kring detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

5 § Svar på interpellation 1999/2000:412 om FINSAM

Anf. 7 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Bo Könberg har frågat socialministern om han avser att vidta åtgärder för att genomföra FINSAM-modellen i hela Sverige. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Regelverken inom det sociala trygghetsområdet ger ansvariga aktörer stora möjligheter till samverkan i arbetet med att rehabilitera människors hälsa och förmåga till arbete. Försäkringskassan, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och arbetsmarknadsmyndigheten har både lagstöd för samverkan och via regleringsbrev till respektive tillsynsmyndighet en skyldighet att samverka för att uppnå en effektivare användning av samhällets samlade resurser på rehabiliteringsområdet. Lagstiftningen föreskriver även olika former av samverkan utifrån lokala förutsättningar och behov – under förutsättning att varje aktör tar sin del av det ekonomiska ansvaret. Dessutom kan nämnas att försäkringskassorna disponerar särskilda medel för samverkan i rehabiliteringsarbetet.

Genom olika undersökningar vet vi att man på många håll ute i landet utnyttjar de möjligheter som finns i regelverken till samverkan och att man gör ett mycket bra och engagerat arbete. Men det är inte tillräckligt. Det ökade antalet sjukskrivningar under senare år talar för att insatserna för samverkan inom rehabiliteringsområdet behöver stärkas.

Som beskrivits i den ekonomiska vårpropositionen har regeringen beslutat tillsätta en arbetsgrupp med statsråden för Social-, Närings- och Finansdepartementen. Statsrådsgruppen ska ansvara för beredningen av bl.a. förslagen från Rehabiliteringsutredningen och Sjukförsäkringsutredningen och utarbeta en handlingsplan för hela ohälsoområdet. Inom ramen för statsrådsgruppens arbete kommer även olika möjligheter för att stärka samverkan mellan olika aktörer inom rehabiliteringsområdet att diskuteras. Här kan en rad åtgärder komma i fråga under förutsättning att de med stor säkerhet leder till att fler människor återfår hälsa och arbetsförmåga.

Att permanenta FINSAM i hela Sverige är inte lösningen på de problem som Bo Könberg beskriver eftersom resultaten från försöksverksamheten som Bo Könberg hänvisar till varken kan tas som intäkt för slutsatser angående modellens kostnadseffektivitet eller går att generalisera över landet som helhet. Däremot finns det anledning att stödja det samverkansarbete som pågår runtom i landet.

Anf. 8 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga, som handlar om hur vi ska kunna ha bättre metoder för att samverka mellan försäkringskassor och sjukvårdsansvariga. För nu snart 15 år sedan kom några politiker på västkusten, i Bohuslän, på idén att man kanske skulle pröva att använda de medel som betalades ut till människor som var sjukskrivna för att se till att de slapp stå i kö och vänta på operationer och behandlingar av olika slag. Det var en närmast genialisk idé. Den kom att kallas Bohusmodellen.

Det tog en rätt lång stund innan de här idéerna trängde fram till den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det krävdes upprepade inter-

pellationer och debatter med tre socialdemokratiska sjukvårdsministrar i slutet av 80-talet för att denna enkla idé skulle slå rot. Den som till sist tog till sig den var dåvarande socialminister Ingela Thalén. Hon såg till att vi fick använda det här i form av s.k. Dagmarpengar. Dagmar 400 och Dagmar 500 prövades under några år och gav mycket goda resultat.

Det ledde i sin tur fram till funderingar på lite olika håll, bl.a. från socialdemokratiskt håll tror jag mig veta, i riksdagen om att man skulle pröva en mer långtgående samverkan. Man skulle då kunna utnyttja de ekonomiska drivkrafterna för att människor skulle få mer hjälp och för att spara pengar i samhället. Till den änden föreslog jag, som då var socialförsäkringsminister, att man skulle få göra försök runtom i landet för att pröva om idén höll.

Och hur är det då med sådana försök? Varför gör man dem? Jo, man gör dem väl för att lära sig något av dem. Ibland kommer man på att den nog inte var så bra, den där idén man hade. Då får man konstatera det och inte vara alltför ledsen. Den som aldrig prövar något kommer väl heller aldrig att lära sig något. Men ibland är försöken bra. Det visar sig att de har givit ett gott resultat, att den grundläggande tanken var utmärkt. Så var det väl också den här gången. Rikets två främsta myndigheter som ska utvärdera det här, Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket, gjorde just det fram till våren 1997, och resultatet överträffade t.o.m. de främsta entusiasternas förväntningar.

Då trodde man väl, när man hade en bra utvärdering i handen, att den socialdemokratiska regeringen skulle föreslå att den här möjligheten skulle öppnas i hela landet. Det kanske fanns några detaljer som behövde ändras. Det var inte självklart att vi hade tänkt rätt i varje detalj 1992, när propositionen lades fram och antogs av en enhällig riksdag. Men så blev inte fallet. I stället kom den socialdemokratiska regeringen bara några veckor senare och sade att vi ska någon gång i framtiden fundera på om det där var bra eller inte. I stället ska vi under tiden göra något helt annat och mer begränsat, där de ekonomiska drivkrafterna inte ska vara lika tydliga.

Detta ägde rum våren 1997. Därmed har vi fått tre förlorade år, 1998, 1999 och i år, då de här erfarenheterna inte tillgodogjorts. De ligger i en byrålåda på Socialdepartementet, möjligen på statsrådets rum, det vet jag inte, men någonstans i huset finns de. Under tiden har antalet sjukskrivningar i vårt land exploderat. Nu räknar vi med att kostnaderna för sjukskrivningar nästa år jämfört med i fjol kommer att öka med 14 miljarder kronor. Allt detta beror inte på att man inte samverkar bättre mellan kassor och landsting, men det är klart att det skulle vara ett sätt att hålla tillbaka det hela.

Nu är det inte bara jag som tycker så här. Det var inte bara Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket som tyckte att det var en bra modell. Även Landstingsförbundets styrelse, inklusive Ingela Thaléns partivänner, tyckte så. Så tycker man också i Försäkringskasseförbundet. Så tycker man från olika landsting, och så tycker man nu från Socialstyrelsens sida.

Min fråga till Ingela Thalén gäller en sak i slutet av hennes svar. Vad var det för fel på försöken eftersom de tydligen inte går att använda för hela landet? Vore det inte bra om ni hade kommit på detta redan 1992, när ni stödde upplägget här i riksdagen?

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 9 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Ibland kommer man på en väldigt bra idé, precis som Bo Könberg sade. Man prövar den. Så konstaterar man att en del i den goda idén vill man utveckla. Annat kan leda till konsekvenser som orsakar problem på andra områden. Så var det med FINSAM. En hel del i FINSAM är, precis som Bo Könberg beskriver det, alldeles utmärkt. Det gäller idén om samverkan, idén om att de olika samhällsdelarna ska samverka. Precis den vägen har öppnats genom riksdagens beslut, genom lagstöd, genom regleringsbrev och genom resurser.

På den sista punkten kan jag öppna så mycket att jag kan säga att det är möjligt att man behöver tillföra ytterligare resurser. Den frågan ska vi pröva. Men i årets budget finns det 235 miljoner kronor för att öka möjligheterna inom sjukvården. Det finns nästan en miljard kronor för samverkan i fråga om rehabiliteringen inom försäkringskassevärlden.

Sjukvården har ansvar för att samverkan sker, arbetsmarknadsmyndigheten och övriga myndigheter likaså. Vi har en lång rad exempel på just sådan god samverkan som också leder till effektivitetsvinster – vid sidan av projektform – men som är samverkan i det vardagliga livet. Jag har goda exempel på både bra samverkan och resultat från denna samverkan.

Det som inte är bra med FINSAM, och det har sagts i denna talarstol åtskilliga gånger, är att det skapar förbifiler när det gäller prioriteringar inom hälso- och sjukvård. Om två personer har samma problem ska man göra den medicinska bedömningen. Det ska vara den medicinska bedömningen som avgör huruvida man ska få vård och behandling och inte det faktum att den ena personen har pengar i fickan att betala med. Det är där det stora bekymret ligger.

Det finns i dag utrymme att köpa vård och behandling, men inte enbart vård och behandling. Landstingen har också fått resurser, inte bara inom Dagmar utan en lång rad resurser, för att öka sin kapacitet att tillmötesgå de behov som yrkesverksamma med sjukdomar och skador har. Därutöver kommer under de kommande åren avsevärda resurser i form av 9 miljarder kronor att föras över till hälso- och sjukvården.

Det finns alltså anledning för hälso- och sjukvården och för de övriga ansvariga, försäkringskassor, sociala myndigheter och arbetsmarknadsverk att ta sitt ansvar – inte bara genom att samverka genom att sitta och tala med varandra utan också genom att ta det ekonomiska ansvaret för att sätta människan i centrum och åstadkomma det stöd för den enskilde sjuke som de olika samhällsansvariga har.

FINSAM var en bra start, en bra idé. FINSAM löste en del. Men det som det nu finns lagstöd för och som regleringsbrevens uppdrag syftar till är ett mycket bredare uppdrag. Och jag anser att detta bredare uppdrag skapar större möjligheter, om aktörerna tar sitt ansvar.

Anf. 10 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det har sagts en del från riksdagens talarstol i denna fråga. Det beror ju allra mest på att den socialdemokratiska regeringen under andra hälften av 90-talet har varit lika bångstyrig mot goda idéer som den var i slutet av 80-talet innan Ingela Thalén förra gången skilde sig fördelaktigt från sina två socialdemokratiska föregångare i ämbetet.

Men det som gör mig lite bekymrad är att det som har sagts från denna talarstol från Ingela Thaléns företrädare, statsrådet Klingvall, och som har varit felaktigt och som gång på gång har påpekats att det varit felaktigt nu för någon minut sedan upprepades från statsrådet Ingela Thalén. Hon gjorde en huvudpunkt av att utvärderingen skulle ha visat att FINSAM-försöken skulle ha lett till att det hade skapats förbifiler i den meningen att den som var sjukskriven skulle ha lättare att komma förbi den som inte var det, trots att de medicinska behoven såg likadana ut eller t.o.m. var omvända. Så var det ju inte.

Vi har flera gånger från Folkpartiets sida i den här kammaren till olika statsråd överlämnat, fysiskt, den skrift som utarbetades av Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket våren 1997 och där det framgår att det inte var på det sättet. Och det enda som jag ångrar i den delen, herr talman, är att jag inte även denna gång tog med mig skriften för att i ett förtvivlat försök få socialdemokratiska statsråd att ta del av de utvärderingar som rikets främsta myndigheter gör för dyra pengar.

Om Ingela Thalén ville vara snäll och titta på utvärderingen så slipper vi från socialdemokratiska socialförsäkringsministrar än en gång höra dessa missvisande argument. De har förbryllat mig, som jag beskrev.

En annan sak som har förbryllat mig är att man tydligen inte tar något som helst intryck av att nästan alla som har arbetat med denna fråga tycker som vi i Folkpartiet och inte som de socialdemokratiska ministrarna. Det är ju på det sättet att dessa verk gjorde den bedömning som jag nämnde nyss. Alla de landsting och försäkringskassor som fick pröva FINSAM – det var fyra eller fem – tyckte att det var jättebra och protesterade vilt våren 1997 mot att det inte fick fortsätta. Landstingsförbundets styrelse, som jag nämnde nyss, med alla partier har nu inför sin kongress i nästa vecka konstaterat att man vill ha tillbaka möjligheter av den här typen och gärna andra också. I sin utvärdering och diskussion av vårdköer och vårdgaranti, som jag för egen del har en del invändningar mot, avslutar Socialstyrelsen just på den här punkten sin rapport med tal om att det måste byggas finansieringsbroar, som man kallar det. Man kallar det inte finansiell samordning – det är väl antagligen folktopistiskt belastat antar jag. Men det heter numera finansieringsbroar i stället.

Jag skulle alltså gärna vilja veta om statsrådet har någon hypotes om hur det kommer sig att nästan alla utom socialdemokratiska sjukförsäkringsministrar som har sysslat med den här frågan är för detta och att det bara är de socialdemokratiska sjukförsäkringsministrarna – jag förmodar att det även gäller de övriga statsrådet – som är emot detta.

En sak som kanske inte heller alltid har kommit fram i debatten är att vare sig vi i Folkpartiet eller de andra partierna, tror jag, som stöder detta förslag i riksdagen vill tvinga landsting och försäkringskassor att använda den här modellen. Det handlar om att man ska tillåtas och inte förbjudas av en riksdagsmajoritet i denna kammare, huvudsakligen bestående av socialdemokrater, att få använda sig av detta.

Till sist vill jag upprepa den fråga som jag avrundade mitt förra inlägg med, nämligen den fråga som har att göra med vad det var i försöken som inte gick att göra för hela landet. Det är ju självklart på det viset att om man gör försök på fem ställen så är det inte hela landet utan försök på fem ställen. De var ganska olika just därför att man skulle få erfarenheter. Och då sägs det gång på gång att man inte kan generalisera. Kän-

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

ner Ingela Thalén till någon annan försöksverksamhet som går att generalisera, eller är det bara FINSAM som inte går att generalisera?

Anf. 11 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Man kan göra dessa försök inom ramen för de regleringsbrev och inom ramen för de beslut som denna riksdag har fattat beslut om. Det som man inte kan kalkylera in är en automatisk betalning av en faktura att skicka över.

Det finns en lång rad exempel ute i landet på samverkan som både innehåller samverkan mellan försäkringskassorna och hälso- och sjukvården, som innehåller samverkan mellan försäkringskassorna, hälso- och sjukvården och kommunernas socialtjänst, men där respektive budgetar finansierar t.ex. vård och behandling och t.ex. de insatser som ska göras inom socialtjänsten, där försäkringskassan står för själva samverkanskostnaderna inom ramen för det uppdrag och de möjligheter som försäkringskassan har, t.ex. att sitta tillsammans med läkare på en klinik och tillsammans göra en bedömning av huruvida herr Andersson och fru Svensson borde få möjligheter att få behandling. Men det är sjukvården som ska bära kostnaden för vården och behandlingen. Det fungerar alldeles utmärkt inom ramen för den lagstiftning som den här riksdagen har fattat beslut om. I den meningen är ju FINSAM-försöket, om nu Bö Könberg blir gladare av det, fullt genomförbart i hela landet inom ramen för den lagstiftning som vi redan har. Vad vi därutöver har är möjligheter och utmaningar att samverka över hela landet inom ramen för den lagstiftning som riksdagen har fattat beslut om.

Bo Könberg frågar vad det var för fel på FINSAM-försöket. Eftersom riksdagen har vidgat möjligheten, kan jag inte se varför man ska uppfatta det som något fel. Det finns en hake, och det är att löntagaren och arbetsgivaren betalar två sorters avgifter, en landstingsskatt och en avgift i sjukförsäkringen. Att systematisera att medborgaren ska betala sin vård och behandling två gånger, både via avgift och via skatten till landstinget, går an att göra inom ett begränsat försök, ett projekt, för att göra analyser och för att korta köer, vilket vi gör inom ramen för Dagmar. Så i någon mening kan man säga att löntagaren, produktionen, betalar en del av vården och behandlingen två gånger, men mycket begränsat inom Dagmar, där man kan se och ha kontroll över vad som händer.

Nu har landstingen möjlighet att utveckla sin verksamhet. De får mer resurser och har fått mer resurser. Landstingsskatten är till för att finansiera alla medborgares hälso- och sjukvård och alla medborgares medicinska behandling, efter den medicinska prövning som läkare gör. Med hjälp av de samverkansmöjligheter som finns mellan försäkringskassor och hälso- och sjukvården kan man tillsammans underlätta för att korta både köer och annat. Och där kan vi säkert göra mycket mer. FINSAM är inte svaret på Bo Könbergs fråga.

Anf. 12 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Nej, kanske det. Men rätta drivkrafter är svaret på Bo Könbergs fråga. För att göra det som är önskvärt för hela samhället, för de sjuka och för kostnaderna som vi har för detta, och för att göra det bättre än det är nu så är drivkrafter ett viktigt medel.

Ingela Thalén ger nu bilden av att det som var möjligt inom ramen för FINSAM-försöken skulle vara möjligt i hela landet just nu och att Bo Könberg egentligen helt i onödan står och tjar om detta. Men så är det ju inte. Så fort vi går utanför denna kammare och talar med någon som sysslar med detta ute i verkligheten så har de en helt annan bild av vad som är tillåtet än den som Ingela Thalén nu ger. Och om det inte var så, varför protesterade då alla landsting som blev av med möjligheten att fortsätta med detta efter 1997? Varför vill Ingela Thaléns partivänner på Försäkringskasseförbundets kongress eller i Landstingsförbundets styrelse häromveckan samma sak som jag, men inte som Ingela Thalén? Har de också missuppfattat allt detta?

Herr talman! Som jag nämnde i mitt första inlägg så gjorde Ingela Thalén i slutet av 80-talet en viss omvändning av den dåvarande socialdemokratiska politiken genom att införa möjligheterna till Dagmar. Det var vi från Folkpartiet mycket glada över. Och de som har fått arbeta med detta runtom i landet har varit glada.

Nu är det ju som så att jag väl känner Ingela Thaléns kompetens, kunskap och övertalningsförmåga. Jag har utsatts för den själv, bl.a. inom ramen för den stora pensionsreformen. Ingela Thalén, ta nu och använd den kunskapen, kompetensen och övertalningsförmågan och ta med sjukvårdsminister Engqvist och boka tid hos finansministern och statsministern och se till att reglerna ändras.

Anf. 13 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Rätta drivkrafter – ja. Men om man låtsas som om en finansiell överföring per automatik i längden innebär en drivkraft för de landsting som, genom sitt uppdrag av medborgarna, har ansvaret för att finansiera vård och behandling, låtsas som om drivkraften är att hämta pengar ur den del av finansieringen som löntagaren/medborgaren avstår till sjukförsäkringen är det enligt min uppfattning inte den rätta drivkraften. Det kan vara en drivkraft, för man hittar en ny plånbok att systematiskt hämta pengar ur. Men det är inte den rätta drivkraften. För mig är den rätta drivkraften att var och en samhällsinstitution tar sitt ansvar.

Jag är klar över, Bo Könberg, att det behövs smörjolja i systemet för att se till att den samverkan fungerar. Den smörjolan är jag beredd, med min politiska övertygelse och mitt engagemang, att se till finns på rätt ställe. Men den rätta drivkraften är inte att systematiskt börja finansiera vård och behandling från försäkringskass världens sida när det är landstingens uppgift, och landstingen har medborgarnas pengar för att sköta denna uppgift. Tack, herr talman!

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1999/2000:354 om Europeiska livsmedelsmyndigheten EFA

Anf. 14 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Carl G Nilsson har frågat vilka åtgärder jag tänker vidta för att den Europeiska livsmedelsmyndigheten ska få sitt säte i Sverige.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Frågan om bildandet av en europeisk livsmedelsmyndighet har varit uppe för diskussion inom EU vid tidigare tillfällen men har då stupat bl.a. på finansieringen. Intresset för en myndighet har åter väckts i och med de senaste årens skandaler på livsmedelsområdet. Sverige föreslog redan våren 1999 att en EU-myndighet borde skapas. Så har nu också föreslagits av kommissionen. Oavsett var den placeras kommer den att vara till stor hjälp i unionens arbete för att alla livsmedel som produceras i EU är säkra och att konsumenterna kan lita på att alla livsmedel de köper är säkra.

EU har verkat för att de myndigheter som bildas ska fördelas rättvist mellan medlemsstaterna. Sverige och Finland har som nya medlemmar ingen EU-myndighet. Den svenska regeringen har under flera år arbetat för att få en IT-myndighet till Sverige. Carl G Nilsson tror inte att det kommer att bli någon sådan myndighet. Frågan om en myndighet eller annat organ inom IT-området är emellertid ännu inte avgjord.

Finland har tidigt signalerat ett starkt intresse för livsmedelsmyndigheten. Jag vill inte gärna konkurrera med vår nordiska granne om livsmedelsmyndigheten. Jag har därför givit mitt stöd för en lokalisering till Finland.

Anf. 15 CARL G NILSSON (m):

Herr talman! Tack för svaret, även om jag med all respekt för jordbruksministern tycker att svaret är skäligen tunt. Jag kan förstå att det är tunt därför att om man räknar upp argumenten och skälen för att den här myndigheten skulle finnas i Sverige blir slutsatsen att driva frågan att den ska vara i vårt land.

Jag hade förmånen att lyssna på Margareta Winberg på livsmedelsindustriernas årsmöte som var för ganska exakt en månad sedan. Där talade Margareta Winberg om vikten av att återställa förtroendet för säkra livsmedel och säker mat. Hon gav ett väl motiverat och väl förtjänt beröm till vårt eget livsmedelsverk i Sverige. Hon sade att Sverige ska vara ett föregångsland när det gäller frågan om säker mat och bra livsmedel. Det var efter att ha lyssnat på Margareta Winberg som jag skrev den här interpellationen om att myndigheten naturligtvis borde förläggas till vårt land.

Sverige har verkligen goda förutsättningar för att vara värd för en sådan myndighet, eller en institution kanske är bättre för myndighet leder egentligen tanken lite fel. Det ska inte vara en myndighetsroll.

Vår egen livsmedelsindustri i Sverige som är mycket omfattande och duktig stöttar verkligen tanken att vi skulle förlägga den hit. Olika institutioner som håller med mat och livsmedel i Skåne har verkligen uttalat sitt stöd som i sin tur har fått ett stöd från motsvarande institutioner i Danmark, vilket är intressant. Danska intressen stöttar att vi skulle stå värd för detta.

Med andra ord: Det finns verkligt många goda argument för att vi borde verka för att få den hit.

Nu skriver Margareta Winberg i sitt svar: "Oavsett var den placeras kommer den att vara till stor hjälp i unionens arbete för att alla livsmedel som produceras i EU är säkra och att konsumenterna kan lita på att alla livsmedel de köper är säkra." Det är i och för sig riktigt. Oavsett var den placeras tror jag att den kommer att göra ett fint jobb. Men frågan är var

det är bäst. Jag tror för min del att det vore allra bäst om den placerades här.

Min slutliga fråga till Margareta Winberg blir: Håller Margareta Winberg inte med om att Sverige skulle vara, och kommer att vara om vi lyckas, det bästa av världsländer för denna institution?

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

Anf. 16 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det är väldigt härligt att höra Carl G Nilsson stå och tala om Sverige som det bästa av länder. Det är inte så ofta som ni moderater brukar framställa vårt land på det viset, men jag kan verkligen hålla med om det. På livsmedelsområdet finns det, genom vetenskapliga undersökningar och annat, en väldigt god grund för att säga så. Våra svenska bönder och vår livsmedelsindustri och alla led i denna kedja är mycket bra och säkra. Det gör att jag brukar säga, och jag tycker att jag har fog för det också, att vi har världens bästa livsmedel i Sverige. Då skulle det, precis som Carl G Nilsson säger, leda till att vi ska be att få denna nya institution. Nu är det emellertid så att det inte bara är på livsmedelsområdet som vi är duktiga. Vi är duktiga på annat, inte minst på IT.

Det är också en annan institution som vi diskuterar, och det gäller jämställdhet. Där är vi också bäst i världen. Vi ska vara väldigt stolta över att vi har många möjligheter därför att vi är bra.

Då har vi gjort den bedömningen – och vi har också diskuterat detta med Finland – att vi i denna fråga stöttar Finland, som också är ett utomordentligt bra land när det gäller att producera livsmedel, det ska vi inte förglömma. Sverige ska i första hand försöka få till stånd ett IT-organ av något slag. Vi vet inte hur det går. Det är inte avgjort ännu, men till den dag det avgörs håller vi på den här inbördes ordningen mellan oss och Finland.

Anf. 17 CARL G NILSSON (m):

Herr talman! Jag tycker faktiskt inte att det är särskilt konstigt att jag framhåller svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion. Det gör jag därför att vi faktiskt ofta är osams och inte har samma åsikt om vikten av att slå vakt om svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion – denna viktiga koppling som finns mellan primärproduktionen och livsmedelsproduktionen. Vi upprepar ständigt behovet av att slå vakt om båda de näringarna tillsammans.

Sedan säger Margareta Winberg i sitt svar att Carl G Nilsson inte tror att det kommer att bli någon IT-myndighet. Det är jag förvisso inte ensam om att inte tro. Det har sagts från denna talarstol, och det har sagts av flera framträdande från regeringshåll att det får betraktas som ”kört”, som det heter, att det blir någon IT-myndighet över huvud taget. För resten: Varför ska det över huvud taget finnas behov av en IT-myndighet? Om det är någon fråga som är självgående i vårt land, i Europa och i världen i övrigt är det just IT-frågorna. De behöver vi politiker förvisso inte lägga oss i vare sig genom någon myndighet eller genom några andra institutioner, utan de är verkligen självgående.

Jag menar alltså att vi har underlag för att påstå att det inte blir någon IT-myndighet. Därför är min fråga fortfarande obesvarad. Hur kan det komma sig att man från början inte drev frågan med de argument som

Margareta Winberg själv räknar upp för att Sverige skulle vara ett lämpligt värdland för denna myndighet? Frågan är ju ännu inte avgjord.

När jag nu hör Margareta Winberg själv hålla med om att Sverige är värdigt, och har kanske de bästa resurserna och den bästa kompetensen av alla för att vara värd för detta så undrar jag varför vi då inte drar slutsatsen att vi ska jobba för vårt eget land för en gångs skull.

Anf. 18 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det där sista förstod jag inte. Skulle vi inte jobba för vårt land i andra sammanhang? Det är klart att vi gör!

Men det är också så att EU-medlemskapet förpliktigar. Det gäller att se helheten – att se alla länders behov. Då måste man också ibland se till att göra överenskommelser som i just det specifika fallet, just då, gagnar – i det här fallet – Finland. Det är en sådan diskussion som vi har fört med Finland.

Vi har inga olika meningar, och det är jag väldigt glad för, när det gäller Sveriges kompetens på det här området. Vi är duktiga på detta, och Sverige skulle mycket väl kunna vara värdland för en sådan här myndighet. Livsmedelsverket är nästan unikt i sitt slag med sin kompetens osv. Livsmedelsindustrin och primärproduktionen är också utomordentlig i Sverige. Vi skulle alltså mycket väl klara detta, precis som jag är övertygad om att vi på samma utomordentliga sätt skulle klara en IT-myndighet eller en myndighet för jämställdhet.

Här står vi nu – när EU står i begrepp att fatta beslut om olika typer av institutioner. Vi kan tyvärr inte få alla tre, och därför har vi pratat med Finland och fört en diskussion. Den finske jordbruksministern har tagit upp detta på jordbruksministerrådet vid två tillfällen. Han har där fått mitt stöd, eftersom vi har gjort denna uppgörelse. Jag tycker nog att man ska hålla sådana ingångna uppgörelser. I längden gagnar det också vårt land.

Anf. 19 CARL G NILSSON (m):

Herr talman! Jag skulle bara kort vilja avsluta med att säga: Margareta Winberg säger nu att Sverige mycket väl skulle kunna stå värd för en sådan myndighet. Vi har en ny situation där vi ganska säkert, eller säkert, vet att någon IT-myndighet blir det inte. Då uppstår ett nytt läge, och då tycker jag att vi skulle kunna vara överens om att, i och för sig kanske passivt, säga: Vi är också beredda att stå värd för en livsmedelsmyndighet.

Anf. 20 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Vi vet ännu inte om det blir en IT-myndighet eller ej. Så länge den frågan inte är avgjord ska vi inte spekulera i vad vi kan göra i stället.

För övrigt tycker jag att det är rätt ohederlighet att i det läget frångå en uppgörelse som vi faktiskt har gjort med Finland. Det stöd som jag har givit på ministerrådsmötet till min finske kollega står fast.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 21 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Ingvar Eriksson har frågat vilka åtgärder jag planerar att vidta i syfte att återupprätta svensk biodling till den nivå som är nödvändig för att jordbrukets och naturens behov ska kunna tillgodoses samt vilka åtgärder som jag avser vidta för att gällande lagar för bitillsyn och bisjukdomsbekämpning bättre ska efterlevas framöver.

Inledningsvis vill jag framhålla att biodlingens framgångar är beroende av ett flertal faktorer, där varroakvalstret endast är en. Statens jordbruksverk har ett uppdrag att redovisa förutsättningarna för biodlingsnäringen i Sverige. Med utgångspunkt från jordbruks- och livsmedelssektorn i sin helhet ska biodlingens tillbakagång analyseras liksom dess lönsamhet, konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter. Biodlingens betydelse för landskapsutvecklingen och för tillskapande av ett långsiktigt och ekonomiskt bärkraftigt jordbruk ska också vägas in och bedömas. I detta sammanhang ingår naturligtvis frågor som den minskade oljeväxtodlingen i landet.

Frågan om hur och på vilket sätt varroakvalstret ska bekämpas har diskuterats fortlöpande genom åren. Jordbruksverket, som ansvarar för bekämpningen av bisjukdomar, har alltsedan år 1987 tvingats konstatera att kvalstret inte går att utrota. Strategin har i stället varit att förhindra spridning genom flyttningsrestriktioner m.m. För att de samhällen som trots förebyggande åtgärder har smittats ska kunna fortleva bekämpas kvalstren med hjälp av kemiska och alternativa metoder. De åtgärder som vidtagits har hållit utbredningen av varroa tillbaka, men sjukdomen är ändå under spridning i Sverige. Fortsatta insatser för forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller bekämpning av varroa behövs därför. Jag vill i det sammanhanget påminna om det EG-program som syftar till att stödja biodlingen inom gemenskapen. Sverige har i det nationella program som tagits fram prioriterat medfinansiering av projekt rörande bl.a. utveckling av mer effektiva och mindre arbetskrävande ekologiska metoder för bekämpande av varroa samt strategisk avelsverksamhet i syfte att få fram varroatoleranta bin. I den analys av biodlingsnäringen som Jordbruksverket för närvarande arbetar med ingår också konsekvenserna av varroakvalstrets spridning i landet gällande lagar för bitillsyn och bisjukdomsbekämpning m.m. Vidare kommer EG-kommissionen i år att överlämna en rapport till parlamentet och ministerrådet om tillämpningen av EG-programmet. Denna rapport kan förväntas ge oss ytterligare kunskap om situationen för binäringen inom EU, särskilt vad gäller åtgärder för att bekämpa varroakvalstret.

Anf. 22 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på interpellationen om svensk binäring och honungsproduktion i kris.

Jordbruksministern hänvisar i svaret främst till vad som för närvarande utreds och studeras inom Jordbruksverket i frågan, och även till EG-kommissionens kommande åtgärder. Det räcker inte!

Herr talman! I dessa dagar står stora delar av den svenska naturen i tidig försommarblomning. För alla som har förmåga att se och känna det under som för närvarande sker omkring oss ute i naturens verklighet är

det inte utan att det skulle vara väldigt trevligt att kunna få tala positivt om blommor, bin och den verklighet som omger oss, och den betydelse som detta har både för naturen och för produktionen.

Dessvärre måste jag med viss bestörtning tala om den kris som svensk binäring befinner sig i, och de problem som detta skapar.

I början av 1980-talet fanns ca 19 600 biodlare i Sverige. Under en 20-årsperiod har antalet bisamhällen sjunkit från över 160 000 till 70 000, som handhas av ca 11 500 biodlare.

En av orsakerna kan antas vara varroakvalstrets intåg i Sverige i slutet av 80-talet då kvalstret genom, av allt att döma, smuggling importerades hit. Myndigheterna gav tidigt upp i kampen mot kvalstret. Man talade om att det var omöjligt att förhindra utbredningen med kända metoder som använts i kampen mot andra bisjukdomar, och att varroan snabbt bedömdes sprida sig över landet.

Nu, över tio år senare, kan dock konstateras att spridningen trots allt inte gick så snabbt som man då bedömde. Mot bakgrund av detta finns stark anledning att med eftertanke analysera vilka åtgärder som har vidtagits i syfte att utrota kvalstret.

Jag konstaterar med stort beklagande att det är första gången som svenska myndigheter har gett upp i kampen mot en smittsam husdjursjukdom.

Under flera år har inte tillsynen av bitillsynsmän överallt fungerat som avsett. De åtgärder som skulle ha vidtagits har försummats. Nu slås dessutom larm om att det finns för få bin i Sverige för att klara pollineringsbehovet som jordbruket, trädgårdsnäringen och naturen i övrigt har.

En annan för binäringen oroande utveckling är den nu snabbt minskande oljeväxtodlingen i landet. I år har odlingen sjunkit till 50 000 hektar från att 1990 ha varit uppe i 150 000 hektar. Detta är väldigt oroande.

Rapsen blommar huvudsakligen under försommartid, och det är då som naturen ger den mesta nektaren. De allt färre rapsfälten kommer långsiktigt att drabba binäringen hårt. Det är en extra belastning nu när binäringen är så svag. Vi vet ju att 70 % av den vilda floran också behöver pollineras för att allt ska lyckas.

Jordbruksministerns svar innebär tyvärr inga nya grepp, och jag saknar det. Hänvisningarna till Jordbruksverket och EU-kommissionen är inte heller övertygande. Vi vet ju att det som skett under de tio senaste åren från den sidan har varit undermåligt. Jag vill därför fråga om inte jordbruksministern ändå är beredd att ta upp frågan om oljeväxterna igen. Chansen har funnits, men den har inte tagits. Jag vill också fråga om man inte skulle kunna ompröva bekämpningen av varroakvalsret, så att den blir effektivare än vad den hittills har varit.

Anf. 23 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det är kanske inte bara för binas skull som vi behöver prata positivt om blommor och bin. Vi har ett lågt födelsetal i Sverige som skulle behöva höjas.

När det gäller varroakvalstret förstår jag inte riktigt vad Ingvar Eriksson menar. Vad ska vi göra mera? Har Ingvar Eriksson några andra metoder att bekämpa den sjukdomen? Säg det i så fall! Om det är bra förslag, är det klart att jag gärna tar åt mig dem och vidareförmedlar dem till Jordbruksverket.

Det är riktigt som Ingvar Eriksson säger att det under senare delen av 80-talet och hela 90-talet har skett en minskning av antalet biodlare. Därför är det glädjande att vi nu kan se att Jordbruksverkets och biodlarorganisationernas statistik visar att den här negativa trenden faktiskt har vänt. Antalet bisamhällen beräknas nu ligga på samma nivå som under 1998, nämligen 110 000.

Ingvar Eriksson tar upp frågan om oljeväxterna, och detta är någonting som händer nu. Men under hela 90-talet har antalet biodlare gått ned, trots att vi har haft detta högre stöd för oljeväxtodling som Ingvar Eriksson efterlyser och tycker att vi ska fortsätta med. Det har alltså inte hjälpt.

Nu sker det ett generationsskifte i odlarkåren. Det är väldigt bra. Det är mycket viktigt att vi nu försöker engagera yngre odlare, samtidigt som vi självfallet ska hjälpa de äldre odlarna att klara de nya krav som bekämpningen av varroakvalstret ställer.

Jordbruksverket har sin bekämpningsstrategi. Den har varit effektiv, men själva sjukdomen är, såvitt jag förstår och enligt Jordbruksverkets bedömningar, inte möjlig att utrota. Andra husdjurssjukdomar kan man isolera, eftersom korna och grisarna inte flyger. Men det gör bina. Därför kan man inte hålla dem på en plats och isolera dem på samma sätt som man kan göra med andra husdjur.

Om Ingvar Eriksson har något bättre förslag så säg det! Om jag tycker att det är bra ska jag gärna förmedla det vidare.

Anf. 24 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jordbruksministern håller i stort med om problemens omfattning och tar upp detta med oljeväxtodlingen och även detta med rekryteringen och varroakvalstret.

Jag tog faktiskt upp frågan om bekämpning av varroakvalstren redan för tio år sedan. Det är t.o.m. elva år sedan. Det är därför jag känner en viss bestörtning när jag tänker på den nonchalans som har visats från verkets sida när det gäller att pröva andra metoder. Man har från början bestämt sig för att detta inte går, och man har pekat på vad som har hänt i Europa. Men man har inte försökt från början. Det finns alltså biodlare, inte minst i Halland som jag känner väl till, som har kämpat för andra metoder och inte vunnit någon som helst förståelse för detta. Jag beklagar det. I Halland har de t.ex. helt utrotat andra bisjukdomar. De har den uppfattningen att det skulle gå med denna också.

Men om man släpper efter så som Jordbruksverket har gjort i södra Sverige – för det är främst där olyckorna från början har hänt – där bitillsynsmännen inte fungerar, blir följderna sådana som de nu är. Vi befinner oss nu i en krissituation. Mot den bakgrunden är det klart att jag ser positivt på det som nu antligen har börjat hända i verket, men jag känner ändå på mig att det inte kommer att räcka. Man har alltså gett upp bekämpningen av en smittsam husdjurssjukdom. Det är ett faktum, och det är djupt beklagligt.

Det är riktigt att vi i höstas tog upp frågan om stöd till oljeväxterna. Men eftersom detta inte gick att klara på annat sätt ville vi att man skulle bedöma oljeväxterna som en miljövänlig gröda. Med facit i hand kan man nu se att de effekter som en oljeväxtodling i landet skulle haft när det gäller påverkan på binaringen skulle vara väldigt positiva. Därför

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

är det väldigt oroande att oljeväxtodlingen sjunker så kraftigt som den nu gör. Jag vet att det förekommer forskning för att få fram nya sorter som ska kunna ge bättre skördar och på det sättet kanske leda till en bättre lönsamhet framöver. Men en god hjälp hade varit en form av miljöersättning, en positiv stimulans, just för att öka odlingen. Det hade varit möjligt om jordbruksministern hade velat ställa upp på detta.

Det jordbruksministern säger om rekryteringen av biodlare är givetvis positivt, men jag har en orolig känsla av att om man inte lyckas få bort den här sjukdomen och om man inte lyckas få ett positivt resultat i binäringen kommer dessa unga odlare att ge upp, och det är ju väldigt negativt. Här har vi gemensamma intressen, jag vill gärna säga det, över alla partigränser att försöka åstadkomma något positivt. Men jag tycker tyvärr inte att jordbruksministern har kunnat visa på några tendenser i den vägen i den här debatten hittills.

Anf. 25 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Bedömningen att utrotning av varroakvalster inte är möjlig gäller fortfarande. Det är en bedömning som är allmänt erkänd. För att utrota det här kvalstret måste alla smittade samhällen, inklusive smittade vilda bin, dödas, eftersom de alltid kan återinfektera tambina. Smittan är svår att upptäcka eftersom angreppen har varit ytterligt små. Smittspridningsrisken är dock naturligtvis beroende av bitätheten. Därför har Sverige haft lättare än t.ex. Belgien, som Ingvar Eriksson själv tog upp, att kontrollera spridningen av smittan. I Belgien har man ännu tätare mellan bisamhällena än vad vi har i Sverige. Inom Sverige kan vi se att det är i södra Sverige sjukdomen finns, medan den ännu inte har kommit till norra Sverige eftersom det är långt mellan bisamhällena där.

Tyvärr tror jag att det än så länge är ett önsketänkande att man ska kunna åstadkomma en total utrotning av sjukdomen. Det betyder naturligtvis inte att jag accepterar det. Jag tror att det är så just nu, men Jordbruksverket har det här uppdraget. Det är klart att Jordbruksverket hela tiden också har uppdraget, och det känner de också, att hitta andra och om möjligt mer effektiva metoder för att utrota sjukdomen.

Forskning och utveckling går ju hela tiden framåt. Vi ska väl inte tro att den inte går framåt på det här området. Därför kan vi inte säga hur det blir i framtiden. Men just nu ser det bekymmersamt ut på grund av det jag sade i mitt förra inlägg, nämligen att bina, till skillnad från korna och grisarna, flyger.

Anf. 26 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag håller med om att det är lite skillnad mellan kor och grisar och bin. Men för den skull är det ju inte omöjligt att se mer realistiskt på det hela. Det är tunt med biodlare i Sverige. De har varit dubbelt så många förr – både dubbelt så många bin och dubbelt så många biodlare. Därför menar jag att man borde ha varit mer friskostig när det gäller stöd till alternativa åtgärder. Det har funnits sådana förslag.

Jag hoppas att jordbruksministern vill vara vänlig och sätta sig mer in i det. Jag kan också anvisa biodlare som är beredda att ge den informationen. Det skulle vara glädjande eftersom läget är så allvarligt i dag. Jag tror att jordbruksministern skulle ha vissa vinster att göra om hon verkligen tog de kontakter som jag kan hänvisa till.

Så till detta med att ge upp kampen, som man så enkelt har gjort. Jag delar inte uppfattningen att det är omöjligt. Har man den uppfattningen från början som man hade redan 1989 att det var omöjligt – och jag har haft debatter med tidigare jordbruksministrar om detta – kommer man ju inte framåt. Det beklagar jag. Därför hade jag hoppats att jordbruksministern skulle kunna ta ett nytt grepp och tro mer på alternativa möjligheter i det här fallet.

Sedan är det givetvis så att det är vissa svårigheter med vilda bin, men man får inte överdriva detta.

Varför har det tagit 10–12 år innan hela Sverige är smittat? Man sade att inom ett par tre år skulle hela Sverige vara nedlusat av varroakvalstret. Men det hände inte. Det är mot den bakgrunden jag tycker att man ödmjukt ska analysera vad som har hänt, gärna erkänna de fel som är begångna och inför framtiden ta initiativ till nya lösningar.

Anf. 27 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Nu är det inte så, Ingvar Eriksson, att vi inte har kontakt med biodlare. På varje område som vi hanterar på Jordbruksdepartementet har vi kontakter med näringen och de olika branschorganisationer som finns, inklusive biodlare. Självklart är det så. Men de har inte lyckats övertyga oss om att de s.k. alternativa metoderna är verksamma på det sätt som Ingvar Eriksson hävdar.

Jag är inte själv expert, jag är politiker. Jag får expertutlåtanden och ska göra bedömningar. Hittills har jag tvingats göra den bedömningen att man med de metoder som finns i dag inte kan utrota kvalstret. Det kan jag mycket beklaga. Det är väl ingen som önskar att bin ska dö och utrotas.

Varför har det då inte tagit så lång tid? Det kanske är en sådan där obesvarad fråga. Men det har ju också att göra med att Sverige är långt och att det är glest mellan vissa bisamhällen. Det sprids fortfarande, framför allt i södra och mellersta Sverige, medan det inte finns i norra Sverige. Och det ska vi vara tacksamma för.

Självfallet ska vi ödmjukt analysera, och det är också det Jordbruksverket gör. Man försöker finna nya vägar hela tiden. Man tittar på om man kan ändra metoder, om man kan hitta alternativ som är bättre. Det är Jordbruksverkets uppdrag, och det gör man också. Vi kan båda bara hoppas att man så småningom kommer att lyckas med detta. På den punkten är vi fullständigt överens: Målet måste vara att man lyckas.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1999/2000:404 om förändring av inhysningssystem för värphöns

Anf. 28 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Ingvar Eriksson har frågat mig om regeringen kommer att medge den nödvändiga revideringen av tidsplanen för omställningen av äggproduktionen i Sverige, samt om regeringen kommer med förslag

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

om ekonomisk stimulans i form av bidrag, lån eller borgen, i syfte att möjliggöra en förtida omställning av äggproduktionen i Sverige.

I dagsläget finns det knappt 6 miljoner värphöns i Sverige. Dispens från kravet på rede, sittpinne och sandbad har beviljats för ca 4 miljoner höns. Dispenserna kommer att successivt löpa ut under tiden fram till utgången av år 2002.

När dispenserna löper ut kan producenterna ställa om till system för frigående höns eller till burar som uppfyller hönsens funktionskrav. De s.k. inredda burarna genomgår för närvarande ny teknikprovning och är ännu inte fritt tillgängliga för användning. Det första fabrikatet som provas förväntas bli godkänt sommaren 2000 och övriga under år 2001.

De inredda burarna kommer alltså att börja finnas tillgängliga på marknaden vid den tid då många dispenser löper ut. Efterfrågan på inredda burar kan då under en kortare period komma att överstiga tillgången. Det kan därför finnas behov av att tillåta äggproducenter som ingått avtal om köp av nya system i avvaktan på leverans av den nya inredningen fortsätta med sin produktion i befintliga burar. Krav kommer emellertid att ställas på att de befintliga burarna håller en hög djurskyddsnivå.

Vad gäller den ekonomiska situationen har äggnäringen haft över tio år på sig att förbereda en omställning från de traditionella bursystemen. Många producenter har också redan ställt om till de olika system för frigående höns som finns att tillgå. Oavsett förbudet mot de traditionella burarna är i dag många av burarna av äldre modell och bör bytas ut.

Inom ramen för Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige åren 2000–2006 avser Sverige att införa ett stöd till investeringar i jordbruksföretag. I normalfallet kan stöd ges med upp till 30 % av stödberättigade investeringskostnader. Detta stöd kan utgå till samtliga sektorer inom jordbruket. Även äggproducenter som ställer om till alternativa inhysningssystem kan därför vara berättigade till investeringsstöd.

Anf. 29 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på interpellationen om förändring av inhysningssystemet för värphöns.

Svaret innebär en redovisning av det inslag i handlingsplanen för en omläggning av den svenska äggproduktionen som nu pågått i över tolv år utan att ännu visa på någon egentlig framgångsrik lösning på det problem man avsåg att klara av.

Jordbruksministern talar om att dispenser från kravet på rede, sittpinne och sandbad i nya burar givits, men att dessa successivt kommer att löpa ut under tiden fram till utgången av år 2002. Då dispenserna löper ut menar jordbruksministern att producenterna ska kunna gå över till system för frigående höns eller till burar som uppfyller funktionskraven.

Hur detta ska kunna ske som avsetts är en gåta, då ännu inga inredda burar godkänts för användning. För närvarande pågår provning av ny teknik, och det första fabrikatet som provas förväntas bli godkänt nu i sommar och övriga först nästa år.

Helt uppenbart finns ytterligare problem att lösa innan marknaden i välbehövlig konkurrens kan erbjuda de alternativ som såväl producenter

som finansiärer – jag tänker då på bankerna – är beredda att satsa på finns tillgängliga.

Jordbruksministern säger också som svar på min fråga om revidering av tidsplanen att äggproducenter som ingått avtal om köp av nya system i avvaktan på leverans av den nya inredningen ska kunna få fortsätta att producera i befintliga burar. Det är väl gott och väl.

Men statsrådet är också kritisk till att 10–12 år förflutit utan att omläggningen från de traditionella burarna till de nya inredda kommit till stånd. Med tanke på att forskning och försök kring de inredda bursystemen först efter beslut 1997 kom i gång för fullt är det inte konstigt att så lite skett. Problemen är stora.

En annan betydelsefull faktor är givetvis den under lång tid rådande låga lönsamheten inom äggproduktionen. Detta är i dagsläget också ett mycket allvarligt problem. Varken bankerna eller producenterna är beredda att med så låg lönsamhet som den nu rådande göra de ekonomiska satsningar som näringsgrenen behöver för att klara omställningen. Risken är mycket stor att många lägger av i stället.

Även om jordbruksministern ställer i utsikt att medel inom ramen för Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige åren 2000–2006 ska kunna gå även till äggproducenters framtidsatsningar ser jag det som orealistiskt att klara de ambitioner som den svenska regeringen och för den delen också riksdagen har haft och har för omställningen. Det är fråga om investeringar på totalt minst mellan 500 och 700 miljoner kronor för att klara omställningen för ca 4,5 miljoner hönsplatser inom några få år.

Herr talman! Frågan måste nu bli: Har jordbruksministern några tankar kring hur omställningssträvandena i praktiken ska kunna bli framgångsrika, sett mot bakgrund av den reella verklighet jag här har tagit upp?

Dessutom är frågan om ifall jordbruksministern fortfarande har inställningen att den svenska äggproduktionen framöver ska leva kvar i nuvarande omfattning i hög grad berättigad i den nu aktuella situationen.

Anf. 30 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det är ju så att de 3,7 miljoner hönsplatser som ska bytas ut inte kommer att bytas ut under ett enda år. Dispenserna löper ju successivt ut, och över 1 miljon hönsplatser berörs redan år 2001.

Man får heller inte glömma att de inredda burarna inte är det enda alternativa systemet för producenterna. Högbeläggningssystemen för frigående höns godkändes hösten 1998. Det finns också olika former av lågbeläggningssystem att välja på.

Återigen undrar jag, liksom i min föregående debatt med Ingvar Eriksson, vad Ingvar Eriksson egentligen vill. Jag förstår det inte riktigt. Jag kan ana att det under allt detta – precis som 1998 när vi i jordbruksutskottet diskuterade den nya djurskyddslagen – finns en grundläggande kritik mot djurskyddslagens konsekvenser på det här området. Vi har sedan 1988, när beslutet fattades, haft tolv år på oss, men som alltid är det först när man riktigt sätter tummen i ögat på en näring som den förstår att det är allvar. Nu är det allvar, och nu ska det ske.

Vad mer vill Ingvar Eriksson att regeringen ska göra? Jordbruksverket arbetar med övergångsregler, och regelverket är nu föremål för re-

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

miss. Vi kommer att kunna stödja övergången ekonomiskt genom det nya miljö- och landsbygdsstödet. Vad mer ska jag göra? Är det inte i själva verket så att Ingvar Eriksson ogillar det beslut som sade att de gamla och dåliga traditionella burarna ska upphöra?

Anf. 31 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tar först upp det sista, att jag skulle vilja behålla de gamla och dåliga burarna.

Nej, förvisso inte, fru jordbruksminister, men man måste faktiskt kunna visa att man har ett bättre alternativ, som är långsiktigt gångbart och som man kan få investerare att satsa på. Annars står vi och stampar på samma fläck, och resultatet kommer bara att bli att svensk äggproduktion minskar, på sikt kanske så kraftigt att vi blir väldigt beroende av import av ägg. Jordbruksministern svarar inte på frågan om hon är beredd att kämpa för att vi ska behålla nuvarande omfattning av äggproduktionen i landet.

Det är uppenbart att man måste ge näringen tid i ett läge där det inte finns några alternativ framme. Att i praktiken på två till tre år byta ut alla hönsplatser är, som jag ser det, omöjligt. Vi är i utskottet ganska överens om tagen, men jag tror att man måste ge näringen möjlighet att gå fram successivt, steg för steg. Det är i många fall fråga om stora producenter. Låt dem få tid att bygga om steg för steg, ett hus i sänder, så att de får viss tid på sig.

Jag bedömer att det kommer att ta mellan fem och sju år att i praktiken genomföra detta. Vi kan jämföra med vad som gäller i övriga EU, där man har tid på sig fram till år 2012 för att göra denna omställning.

Jag undrar om jordbruksministern inte är beredd att titta lite grann på en lösning som kan ge näringen en chans. Jag tror att verkligheten är sådan att man blir tvungen till detta. Jag är mycket väl medveten om att jordbruksministern inte vill avstå från att sätta tummen i ögat på näringen, men jag är rädd för att jordbruksministern lär bli tvungen att avstå från det om man inte ser verkligheten som den är.

Anf. 32 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! "Verkligheten som den är" – det är att de som producerar ägg har haft tid på sig sedan 1988 att ställa om systemen. Förvisso fanns det då inte några andra inredda burar än de som ingick i studier som leddes av Tauson i Uppsala, men man hade möjlighet att gå över till system med frigående höns. Det är också många som har gjort det. Vi beräknar att mellan 20 och 25 % av det totala antalet inhysningssystem är system med frigående höns. Det finns ett intresse för sådana, och det intresset kommer säkert att öka när vi så småningom inom EU kommer att fatta beslut om en märkning av äggen. Det kommer om kommissionens förslag går igenom sannolikt att göras skillnad mellan ägg från ute frigående höns, inne frigående höns och burhöns.

Man kommer att klassificera de olika typerna av burar för burhöns i inredda burar och gamla traditionella burar. Detta är också en metod att från konsumenternas sida sätta press på producenterna. Enligt undersökningar som vi har gjort i Sverige tror alltför många konsumenter i dag att de köper ägg från frigående höns trots att de i själva verket köper ägg från burhöns. Jag tror att märkning kommer att ha en bra effekt på detta.

Det är vidare så att Sverige har en unik prövning av ny teknik. Folk från olika delar av EU har kommit och tittat på den. Den är ett sätt att se till att de nya metoder och system som introduceras verkligen är bra och håller på sikt. Det är därför viktigt att hålla fast vid prövning av ny teknik också när det gäller burar.

Jag vill tillägga att jag tycker att det är särskilt glädjande att Sverige också i det här avseendet har gått före i EU. Jag bor själv granne med Pelle o. Lisa AB, ett företag som har de nya typerna av burar. Man har kommit dit från alla EU:s olika hörn och studerat dessa. Resultatet blev att vi jordbruksministrar kunde fatta ett beslut som innebär att man också i de andra EU-länderna på sikt kommer att tvingas gå ifrån de gamla och dåliga burarna för att anamma den svenska idén. Jag tycker att vi ska vara ganska glada och kanske en smula stolta över detta.

För övrigt vill jag naturligtvis att vi ska kunna fortsätta att producera svenska ägg på samma vis som vi har gjort. Vi är i dag i stort sett självförsörjande utom vad gäller påsken. Det är min ambition att vi ska fortsätta att vara det.

Anf. 33 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för det sista beskedet, att jordbruksministern är beredd att kämpa för att svensk äggproduktion ska behålla sitt grepp om den svenska marknaden. Med tanke på alla de problem bl.a. med salmonella på andra håll som vi ofta har fått höra talas om är det väldigt angeläget att vi klarar den uppgiften. Det är också därför som jag är så angelägen om att vi måste vara realistiska och ge svenska äggproducenter chansen att klara denna viktiga uppgift.

Vi vet att lönsamheten i dag är väldigt låg. Om vi sätter konsumtionsindex 1990 till 100, är det i dag i allmänhet 128. Om äggprisindex var 100 år 1990 är det 108 för konsumenterna i dag. Priset har inte gått upp mer. Motsvarande producentindex är i dag 81. Det vittnar om den dåliga lönsamheten. Det är inte trovärdigt att räkna med en så snabb omställning som man kräver, med tanke på de enorma kostnader som det innebär.

Mot denna bakgrund behövs det stimulanser för att klara de investeringar som måste till. Jag är också ganska övertygad om att det behövs en reviderad plan över hur snabbt det i praktiken ska kunna gå till.

Det är uppenbart att det är marknaden som avgör. Är konsumenterna beredda att betala ett merpris löser sig problemet, men det importeras ju också ägg utifrån. Sådana har tidvis kommit in på ett ganska osunt sätt från grannlandet Finland. Frågan är om jordbruksministern har styrkan att klara det problemet, så att man kan få konkurrera på rimligt lika villkor. Det är helt avgörande för om vi ska lyckas med ambitionen att få ett bättre inhysningssystem för värphönsen i den framtida svenska äggproduktionen.

Jag hoppas att jordbruksministern tar allvarligt på det här. Jag tror nämligen att det inte är lika enkelt som statsrådet har för sig att det är.

Anf. 34 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Beträffande en reviderad plan vill jag säga att det i praktiken är en sådan som Jordbruksverket just nu gör när det ser över hur övergångsreglerna ska utformas. Men det betyder inte att vi kan dra ut på

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

övergången och att vi kommer att godkänna att man håller på med de gamla burarna i all oändlighet. De ska bort.

Vi ska också göra allt vad vi kan för att ekonomiskt bistå dem som nu är beredda att genomföra en övergång. De som behöver dispens ska under vissa villkor kunna få det, inte generellt. Det kan kallas en reviderad tidsplan, om det känns bättre så.

Importen har framför allt kommit från Finland, och den har inte nämnvärt påverkat totalen, utan det är mera i gränstrakterna som den förekommer. Ett av de stora problemen tycker jag är marknadsföringen, som är handelns och producenternas ansvar. Den har kanske inte till fullo fungerat. Det ser man på de undersökningar som visar att konsumenterna tror att de köper sprättägg och ägg från frigående höns medan det i själva verket är fråga om traditionella burhönsägg.

Därför kommer jag att själv leda en grupp för svensk mat, och jag kommer att kalla till ett första sammanträde nu inom kort, för att visa och försöka göra tydligt för konsumenterna skillnaden mellan svensk produktion och import. Det är inte så att vi ska använda några pekpinor mot konsumenterna. Det är alltid deras fria vilja som gäller. De ska få välja själva utifrån olika alternativ. Men för att kunna göra ett fritt val måste man veta. Man måste då också veta det mervärde som den svenskproducerade maten har jämfört med den importerade. Det vill jag gärna vara med och synliggöra och tydliggöra.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellationerna 1999/2000:376 och 379 om maxtaxa och allmän förskola m.m.

Anf. 35 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Maria Larsson har frågat mig om maxtaxans konsekvenser när det gäller

1. i vilken utsträckning regeringen har räknat med en ökad verksamhetsnivå för kommunerna när medel avsattes för maxtaxan i vårpropositionen,
2. om tilläggsanslag kommer att ges till kommunerna om förslaget visar sig vara underfinansierat,
3. om förslag kommer att läggas om en maxgräns för barns vistelsetid i daghem,
4. om kommuner som inte inför maxtaxan kommer att få del av medlen för kvalitetsförbättringar inom barnomsorgen,
5. om medlen som avsatts för kvalitetshöjande åtgärder i stället kan användas för att finansiera det ökade omsorgsbehovet.

Gunilla Tjernberg har frågat mig om den allmänna förskolan även gäller för vistelse i familjedaghem de avgiftsfria timmar som reformen gäller samt vilka åtgärder som ska vidtas för att klarlägga vem som ska

betala den uppkomna kostnaden för skjutsning av fyra- och femåringar från hemmet eller familjedaghemmet till förskolan.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Regeringen kommer inom kort att förelägga riksdagen en särskild proposition om maxtaxa och allmän förskola m.m. Jag kommer därför här att endast i korthet kommentera frågorna och vill i övrigt hänvisa till den kommande propositionen.

Regeringen har i årets ekonomiska vårproposition beräknat medel för ett stegvist införande av en allmän förskola för fyra- och femåringar, förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetssökande eller föräldralediga, en maxtaxa inom barnomsorgen samt medel för kvalitetssäkrande åtgärder till de kommuner som inför maxtaxan. Kostnaden för hela reformen har beräknats till 5,6 miljarder kronor.

Att innan reformen om maxtaxan trätt i kraft göra beräkningar om volymökningar och förändringar i omsorgstider är knappast möjligt. Svenska Kommunförbundet har försökt att utifrån olika antaganden göra sådana beräkningar och har i ett par rapporter kommit fram till olika resultat. Själv föredrar jag att bygga på empiriskt material, sedan reformen fått verka en tid. Därför kommer vi i regeringen att förorda en noggrann uppföljning av reformen.

De beräknade medlen för kvalitetssäkrande åtgärder inom barnomsorgen är uttryckligen avsedda till de kommuner som inför maxtaxan. Regeringen återkommer i den särskilda propositionen med närmare detaljer i denna fråga.

Barns vistelsetider inom förskoleverksamheten är i dag i genomsnitt 31 timmar i veckan. Såväl längre som kortare vistelsetider förekommer. Barn vars föräldrar är arbetssökande eller föräldralediga ska garanteras en minsta vistelsetid om tre timmar dagligen.

För övriga barn gäller att förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg ska tillhandahållas i förhållande till föräldrars förvärvsarbete eller studier. Regeringen har inga avsikter att ändra denna sedan länge gällande lagstiftning. Hur barns vistelsetider påverkas av maxtaxan bör bli en fråga för reformens uppföljning.

Alla barn i åldern fyra och fem år kommer, enligt regeringens förslag, att erbjudas avgiftsfri förskola minst 525 timmar om året. Enligt min mening är det en självklarhet att erbjudandet om den allmänna förskolan ska omfatta alla barn i dessa åldrar. Sedan är det föräldrarna och inga andra som avgör om barnet ska delta.

Kommunerna har inte någon lagstadgad skyldighet att erbjuda skjuts till förskolan och inte heller till förskoleklassen. Det är dock viktigt att kommunerna ansvarar för att barnen kan utnyttja den tilldelade platsen i förskolan. Frågan kommer att behandlas närmare i propositionen.

När det gäller de närmare detaljerna runt dessa och andra frågor som rör maxtaxa och allmän förskola m.m. vill jag återigen hänvisa till den kommande propositionen som beräknas kunna föreläggas riksdagen redan i slutet av maj.

Anf. 36 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det ankom i god tid, flera dagar i förväg, vilket jag uppskattar. Dock hade jag uppskattat om statsrådet inte hade buntat ihop flera interpellationer i samma

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

svar. Dessutom tycker jag att frågeområdena går att särskilja ganska tydligt i det här fallet.

Ännu mer hade jag uppskattat om svaret hade bringat klarhet i mina frågeställningar. Men statsrådet nöjer sig med att hänvisa till kommande proposition i slutet av maj. Eftersom det är så nära förestående måste det väl ändå vara så att statsrådet har ett hum om innehållet när nu beredningen är i gång på högvarv.

Herr talman! Ingegerd Wärnersson menar att det är svårt att förutsäga i vilken utsträckning som omsorgsbehovet kommer att öka ute i kommunerna. Statsrådet underkänner Kommunförbundets beräkningar och vill själv se resultatet innan besked kommer. Det menar jag är fullkomligt skandalöst. Självklart måste regeringen kunna ge ett besked till kommunerna, en signal om vad det är som ska gälla.

Om omsorgsbehovet ökar markant och de av regeringen med stödpartier avsatta medlen inte räcker måste finansieringsprincipen gälla fullt ut. Eller har Ingegerd Wärnersson någon annan avsikt? Det kan inte vara så ytterligare en gång att kommunerna ska stå för fiolerna och de ökade kostnaderna i en totalt genomreglerad socialiseringsverksamhet.

Är statsrådet beredd att säga att finansieringsprincipen kommer att tillämpas, eller ska kommunerna stå för kostnaderna utöver statsbidraget? Tala om det för alla kommunpolitiker som nu försöker beräkna sina kostnader och lägga fram en budget för år 2001, 2002 och 2003. Det är den problematik man sitter med ute i kommunerna. Det måste vara klart från regeringen vad det är som gäller.

Jag oroar mig stort för framför allt två saker när det gäller maxtaxan. Det första handlar om bristen på valfrihet för kommunerna. I själva verket är detta ett brott mot den kommunala självstyrelsen. Man åläggs en verksamhet men får inte själv utforma den, utan den genomregleras av en rad detaljregleringar. Det är också en brist på valfrihet för de enskilda familjerna.

Varför vill Ingegerd Wärnersson ge 80 000–100 000 kr per år till den förälder som har sitt barn på dagis men inte ett öre till den förälder som har sitt barn hemma eller hos en privat dagmamma?

Varför har Ingegerd Wärnersson – som jobbat som rektor, med det rättvisepatos som brukar vara ett honnörsord för alla rektorer – bara kvar ett solidaritetspatos med partiet? Jag tror faktiskt inte att alla s-ledamöter här i riksdagen i själ och hjärta tycker att maxtaxan är det bästa som har hänt på familjepolitikens område.

Det andra som jag oroar mig över är kvaliteten ur ett barnperspektiv. Är det rimligt, Ingegerd Wärnersson, att barn har och får arbetsdagar på dagis på upp till tio timmar? Vilken treåring orkar det, och vilken treåring behöver det? Hyser Ingegerd Wärnersson några farhågor om att barn i något fall har för lång vistelsetid, dvs. mer än vad som gagnar barnet?

När regeringen nu ivrar att få ut alla på arbetsmarknaden mycket och länge finns det risk att det kan ske på barnens bekostnad. Vad anser Ingegerd Wärnersson vara en maxtid för dagisdag?

Anf. 37 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Herr talman! Jag får börja med att tacka skolministern för svaret. Skolministern har valt att sammanföra svaret på min interpellation som

rör den allmänna förskolan med ett svar på Maria Larssons interpellation som rör maxtaxan.

Jag tvingas då konstatera att skolministern väljer att med endast 14 rader kommentera de två – som jag uppfattar det – viktiga frågor som jag har ställt till skolministern. Eftersom det har gått lång tid sedan reformen första gången aviserades kunde man möjligtvis vänta sig att skolministerns svar skulle ge något mer än vad det gör.

Herr talman! Regeringens aviserade reform maxtaxa innehåller enligt vad som har presenterats olika delar som ska införas vid olika tidpunkter. Min avsikt är att endast diskutera den del som rör allmän förskola, som ska omfatta 525 timmar om året och vara avgiftsfri för fyra- och femåringar.

Regeringen säger att det ska vara obligatoriskt för kommunerna att anordna allmän förskola men att den ska vara frivillig för barnen. Det är alltså en skillnad mot maxtaxan, som enligt regeringens presentation ska vara frivillig för kommunerna.

De resonemang som regeringen för kring barns olika pedagogiska förberedelser före skolstarten förs fram som ett huvudargument för genomförandet av allmän förskola. I en precisering som regeringen gör av konsekvenserna av reformen beskriver regeringen att den berör främst landsbygdskommuner, övriga mindre kommuner, barn till föräldralediga, invandrarbarn, barn i utsatta bostadsområden och barn till hemarbetande, och det är just det som jag önskar diskutera i dag.

Herr talman! Hur kan det se ut i en liten glesbygdskommun? Ja, jag ska ta ett exempel – Hössjö som ligger utanför Umeå. Där har man lagt ned daghemmet, och familjedaghem är den omsorgsform som finns att tillgå. Men det kan ju också vara så att familjedaghem är en omsorgsform som många föräldrar önskar för sina barn; det är en omsorgsform som ger trygghet till barn och till vuxna. Man tycker att det är en alldeles utomordentligt bra verksamhet. Barnen och de vuxna trivs med varandra, och man känner trygghet.

Skolministern säger i sitt svar på min första fråga: ”Enligt min mening är det en självklarhet att erbjudandet om den allmänna förskolan ska omfatta alla barn i dessa åldrar.” Ja, det har jag också utgått ifrån att regeringen anser. Men skolministern svarar inte på frågan om det gäller också alla omsorgsformer. Det är det min fråga i dag handlar om.

Sedan tillägger skolministern att det är föräldrarna och inga andra som avgör om barnet ska delta. Ja, min förhoppning är att det är skolministerns uppfattning att det är föräldrarna som ska avgöra vilken omsorgsform barnet ska ha. Men det får också en konsekvens; det är ju just detta som är den springande punkten. Vad som erbjuds, vilken omsorgsform det handlar om, avgör också hur stort deltagandet blir. Därmed är det också avgörande för hur många barnfamiljer som tar del av en reform som man är med och skattefinansierar. Detta måste skolministern ge svar på.

Min andra fråga återkommer jag till i min replik, eftersom den är avhängig skolministerns svar på min första fråga, som alltså är: Kommer reformen att omfatta även familjedaghem när det gäller tre timmars avgiftsfri omsorg för fyra- och femåringar?

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 38 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Gunilla Tjernberg har ställt ett antal relevanta frågor kring den s.k. allmänna förskolan som rör olika kostnader och frihetsgrader i systemet. Jag väljer här att ta upp frågan ur ett rent pedagogiskt perspektiv.

Det vi hittills sett av förslaget säger att det ska vara obligatoriskt för kommunerna att anordna förskolan, att den ska vara avgiftsfri och att den ska omfatta 525 timmar om året eller tre timmar per dag. I övrigt sägs ingenting om innehållet utan man hänvisar till propositionen som kommer nu i maj.

Min fråga blir då: Vad syftar den allmänna förskolan till egentligen? Vilka problem vill skolministern lösa med hjälp av den allmänna förskolan? Vilken skillnad i pedagogisk uppläggning blir det mellan den vanliga förskolan för 4–5-åringar och de här tre timmarna? Siktar den allmänna förskolan på en direkt skolförberedande verksamhet med större tonvikt på läsningens och matematikens mysterier osv., eller är den allmänna förskolan att se som ett förstadium till förskoleklassen? Ser vi här ett första steg mot en tolvårig skola från fyra till sexton år? Behöver lärarutbildningarna förnyas som ett resultat av reformen?

Ja, herr talman, frågorna blir många därför att vi hittills inte sett något av vilket innehållet i den allmänna förskolan ska vara. Jag har förståelse för att skolministern inte i detalj kan beskriva hur det blir när propositionen så småningom kommer, men det vore ändå intressant att höra några synpunkter som kan kasta lite ljus över de pedagogiska tankar som utgör grundfilosofin bakom den aviserade förskolan.

Grundskolans kvalitet behöver onekligen höjas, varför man kan fråga sig om en reform av det här slaget är den viktigaste av alla. Vi har i dag en skolplikt som är nio år och en frivillighet i förskoleklassen. De allra flesta barn går också i förskoleklass – ungefär 75 % av våra barn går i någon form av barnomsorg.

Visst är det så att barnen i tidigare år är väldigt receptiva och har inlärningsmöjligheter som är fantastiska. Men frågan är om slutprodukten – produkten i slutet av utbildningskedjan – blir bättre med en allmän förskola. Jag tillåter mig faktiskt att tvivla på det. Om inte grundskolan förmås blir bättre än den är i dag är sådana insatser i ett tidigare skede tämligen bortkastade enligt mitt sätt att se. Barn måste få vara barn, där leken och den trygga omsorgen sätts i främsta rummet. Tids nog och mycket individuellt mognar barnens intresse och förmåga att tillgodogöra sig det som är skolans huvuduppgift att tillhandahålla, nämligen kunskap och bildning. Den överpedagogiserade vardagen – som jag väljer att kalla det – för barnen tror jag faktiskt i många stycken motverkar det goda syfte som man har.

Herr talman! Jag är intresserad av att lyssna till skolministerns motiveringar till den allmänna förskolan, motiveringar som sträcker sig längre än att man vill ge alla barn möjlighet att gå i densamma. Vad är själva grunden till detta, vari ligger den pedagogiska vinsten och vilka pedagogiska konsekvenser får reformen för det övriga skolväsendet?

Anf. 39 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Jag förstår att samtliga interpellanter är nyfikna på hur den slutliga produkten ska se ut i propositionen. Givetvis hade det varit

roligare för mig också om jag hade kunnat tala mera i detaljer. Men arbetet befinner sig i det läget att jag precis innan jag gick till den här debatten hade den första inrättningen, som vi kallar det, för propositionen. Det innebär att jag i dag för första gången har sett det som kommer att vara vårt förslag när det nu går ut på en stor "delning".

Den stora "delningen" kommer att omfatta flera organ inom departementen och andra. En hel del av de frågeställningar som interpellanterna här har tagit upp finns givetvis i det förslag jag har lagt fram, men det kan också innebära att de som nu tittar närmare på förslaget kommer att framföra avvikande mening. Det förslag som jag nu skickar ut på "delning" kanske därför inte blir det slutliga förslaget i propositionen.

Det är alltså en omöjlighet att svara på en del frågor. Det är mycket möjligt att jag har precis samma uppfattning som ni här har fört fram, men jag kan alltså i dag inte säga: Så här blir det. Däremot kan jag berätta om frågan över huvud taget kommer att nämnas i propositionen. Det kan kanske vara ett sätt att hantera det.

Herr talman! Jag vet att det här är ett svårt läge, men propositionen kommer om några veckor, och så här går det till i det formella beredningsarbetet, så det är inte fråga om någon illvilja från min sida – det vill jag understryka.

Volymökningen och dess konsekvenser har givetvis diskuterats. Kommunförbundet har tittat på det. När man föreslår en så stor reform, som omfattar allt från maxtaxa till allmän förskola, är det oerhört viktigt att det görs uppföljningar och utvärderingar av vad som är bra och vad som är dåligt, vilka de ekonomiska konsekvenserna blir osv. Detta är för mig en självklarhet när man genomför den här typen av reform. Skrivningarna runt det får jag alltså komma tillbaka till.

Hur blir det med tiden – kommer kommunerna att ha en möjlighet att förbereda sig, har det frågats här. Det tror jag att de kommer att ha, eftersom förslaget kommer att lämnas till riksdagen den 30 maj. Jag är övertygad om att man hinner med att förbereda sig inför exempelvis maxtaxan, som kommer den 1 januari 2002. Valfriheten nämndes. Som ni själva kommenterade är maxtaxan frivillig för kommunerna, medan den allmänna förskolan är obligatorisk. Där finns ju ändå en form av valfrihet.

Också frågor om kvaliteten ställdes. Vad är rimligt? Hur många timmar kan ett barn vistas på daghem för att man ska kunna säga att det mår bra eller dåligt? Jag tycker att varje förälder ska fundera över vad de tycker passar deras barn. Barn är ju också olika. Det beror också på vad föräldrarna gör, t.ex. om de är yrkesarbetande.

Statistiken i dag visar att genomsnittstiden på daghem är ungefär sex timmar om dagen, alltså 31 timmar i veckan. Men det finns också en stor del som har betydligt färre timmar. Några använder kanske den fulla tiden på åtta timmar. Detta varierar. Men det viktiga är att det är en fråga för varje förälder att se till sitt eget barn och ta ställning till hur mycket man ska arbeta.

Det var många frågor att besvara, så jag får återkomma i nästa replik.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 40 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Statsrådet hinner inte besvara alla frågorna. Det i sig indikerar väl att det är lite knasigt att slå ihop interpellationer på det här sättet, när så många frågor hänger i luften.

Uppföljning av reformer är en självklarhet. Det är nästan så självklart att det inte behöver uttalas. Men fortfarande kvarstår problemen för kommunerna att hantera detta, eftersom de inte vet om finansieringsprincipen kommer att tillämpas. På den punkten fick jag inga svar alls av statsrådet, så jag upprepar den frågan.

Valfriheten för kommunerna är en chimär. Vilken kommun har i dag råd att avstå ifrån den stora pengapåse som regeringen lockar med om man genomför regeringens politik? Inte ens de borgerligt styrda kommunerna kommer att kunna göra det, eftersom de helt enkelt inte har råd att avstå. Det är i princip inget fritt val för kommunerna. Det måste man tala om i klartext. Man kan tala om frivillighet, men den är enbart en chimär.

Jag uppskattar att Ingegerd Wärnersson uttalar en respekt för familjens fria val. Men i det borde också ligga att föräldrar som inte väljer offentligt producerad barnomsorg ändå ska kunna få utdelning i form av att de får använda sig av de resurser som har ställts till svenska föräldrars förfogande. Inte enbart den offentligt producerade barnomsorgen ska omfattas, utan föräldrarnas val ska också respekteras i ekonomiskt hänseende.

Här går den stora skiljelinjen mellan Ingegerd Wärnersson och den kristdemokratiska politiken. Föräldrarnas val måste vara giltigt också i ekonomiskt hänseende. Den väg man väljer ska kunna generera ett visst ekonomiskt tillskott. Man ska inte exkluderas från alla subventioner bara för att man gör ett val som inte överensstämmer med regeringens politik.

När det gäller frågan om vistelsetid tolkar jag Ingegerd Wärnerssons svar som att en vistelsetid mellan sex och sex är acceptabel för ett barn, eftersom de flesta dagis har öppet dessa tider. Det finns ingen gräns, utan det är upp till föräldrarna att avgöra. Regeringen är inte beredd att gå in och opinionsbilda på det här området. En maximal tid för föräldrar i arbete är ju vad som ligger till grund för reformen. Det sägs ganska klart ut i vårpropositionen.

Jag vill lägga till en fråga som jag inte hann med i mitt första anförande. Regeringen delar ju i sin godhet ut extra kvalitetsförstärkningspengar till kommunerna, mer personal, alltså. Det är jättebra, för det behövs. Men varför, Ingegerd Wärnersson, är det bara de kommuner som inför maxtaxan som får del av pengarna?

Ponera att någon kommun anser sig ha råd att avstå. Då får man inte del av kvalitetsförstärkningspengarna. Jag vill ha en förklaring till detta. Varför har de kommuner som väljer att inte införa maxtaxan inte behov av kvalitetsförstärkning? Vad grundar man det beslutet på? Ingegerd Wärnersson har också undvikit att besvara den frågan i interpellationssvaret.

Anf. 41 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Herr talman! Jag tvingas konstatera att jag inte fick något svar på min fråga i skolministerns första replikskifte. Det gör mig ytterligare bekymrad, eftersom jag hade ännu en fråga som jag ville diskutera. Jag tolkar detta som att skolministern tillsammans med regeringen inte tillräckligt

har analyserat den frågeställning som jag har tagit upp. Det betyder att jag måste ställa frågan en gång till, och det gör jag, med risk för att upprepa mig.

Många föräldrar ställer dessa frågor. De har rätt att få ett besked. Reformen omfattar alltså avgiftsfri verksamhet 525 timmar om året för fyra- och femåringar. Gäller detta alla barn, oavsett omsorgsform – alltså även barn som vistas i familjedaghem? Det är min huvudfråga. Jag har inte fått svar på den av skolministern, vilket bekymrar mig. Jag beklagar detta.

Min andra fråga kommer jag nu till, trots att jag inte har fått svar på den första frågan. De hänger nämligen ihop. Jag hoppas att skolministern hinner besvara dem i nästa replikskifte. Hur ska man hantera de kostnader som förväntas uppstå i samband med att barn ska ta sig till förskolan, daghemmet och – är min förhoppning – även familjedaghemmet?

Vi kristdemokrater anser att det är fullständigt diskriminerande om det införs en reform som bara omfattar en omsorgsform, nämligen daghem. Det kan inte vara rimligt. Vi återkommer till detta senare.

På frågan om dessa kostnader svarar skolministern att kommunerna i dag inte har någon lagstadgad skyldighet att erbjuda skjuts till förskolan och inte heller till förskoleklassen. Samtidigt säger skolministern att kommunerna ansvarar för att barnen kan utnyttja den tilldelade platsen i förskolan.

Skolministern får ursäkta, men jag uppfattar det som att skolministern inte har tänkt något mer, utan hon hänvisar i denna stora, viktiga fråga till en kommande proposition. Jag hade uppskattat om vi åtminstone hade kunnat börja diskutera inriktningen på den.

Det är otillfredsställande att skolministern enbart hänvisar till hur det ser ut i dag. Vi talar ju om en helt ny situation. Nu talar vi om fyra- och femåringar som, dessutom kostnadsfritt, enligt regeringens uppfattning ska kunna tillgodogöra sig tre timmar pedagogisk verksamhet.

Det som skolministern hänvisar till i sitt svar handlar, enligt min uppfattning, om arbetsresor. Många föräldrar i dag har barnomsorg på grund av arbete. Man tar med sitt barn i bilen och åker i väg till daghemmet eller dagmamman. Man lämnar sitt barn och åker till sitt arbete. Man åker ifrån sitt arbete, hämtar sitt barn och åker sedan oftast hem. Nu pratar vi om tre timmar, och reformen riktar sig till hemarbetande, glesbygdsföräldrar och invandrarföräldrar. Det är en helt annan omständighet.

Om inte reformen omfattar vistelse i familjedaghem, hur ska då transporten ske mellan familjedaghemmet och förskolan om man vill tillgodogöra sig reformen? Det finns många outredda och ouppklarade frågor. Min förhoppning var att jag skulle få svar på någon av dem. Det kanske kommer nu, herr talman.

Anf. 42 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det inte blev något svar på Maria Larssons fråga om finansieringen fullt ut av maxtaxan, om kommunerna blir kompenserade eller inte. Den får vi kanske svar på så småningom.

Sedan blir jag lite bekymrad när det inte kommer något enda ord om vad allmän förskola är bra för, men det kanske också kommer så småningom. Man ställer sig frågan: Vad är det för fel på förskolan, som den

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

ser ut i dag? Vad gör man för fel som föranleder en ny reform? Vi har inte sett någon förklaring till det här. Det är lite bekymmersamt. Återigen undrar jag vad regeringen vill åstadkomma, pedagogiskt, för att stärka grundskolan med hjälp av den här allmänna förskolan. Är det också tänkt att det t.ex. ska bli en speciell läroplan för de här tre timmarna per dag? Det vore intressant att höra hur skolministern ser på det här.

Återigen undrar jag vilken påverkan det här ger totalt sett i skolsystemet. Vi har ju den nioåriga skolan plus förskoleklasserna. Hur påverkar detta? Jag antar att det påverkar; det måste det göra. Det gäller hela lärarkedjan rakt igenom systemet. Vilka ska undervisa, och vad är det som man ska göra under de här tre timmarna rent praktiskt? Det är faktiskt lite intressant att veta.

Jag hoppas att skolministern nu tar åtminstone två minuter på sig för att försöka förklara för oss i kammaren och alla som lyssnar vad själva syftet med den allmänna förskolan är förutom att man ska samla ihop ungarna i en hög.

Anf. 43 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Det ska vara mer än att man samlar dem i en hög.

För att visa på besvärligheten i min situation kan jag säga att den text som finns i mitt svar inte längre finns i propositionen. Det visar på svårigheten i hanteringen. I det svar som jag har gett står det t.ex.: "Det är dock viktigt att kommunerna ansvarar för att barnen kan utnyttja den tilldelade platsen i förskolan." Det var en text som fanns med när vi höll på att arbeta med detta svar. I dag har vi inte den formuleringen. Detta är formulerat på ett annat sätt. Det är mycket möjligt att den kommer tillbaka när synpunkterna har tagits in. Detta är alltså ett exempel på att jag är mitt i ett arbete. T.o.m. under den korta tid från det att jag lämnade interpellationssvaret fram till nu har saker och ting förändrat sig. Det är alltså en omöjlighet för mig att vara tydligare när det gäller de andra frågor som ni har riktat.

När det gäller frågorna runt finansieringsprincipen kommer det att komma ett svar i propositionen om hur det kommer att vara. Vem som kommer att omfattas av den allmänna förskolan i förhållande till förskola, dagmammor och sådant kommer att nämnas i själva propositionen. Men jag kan alltså inte gå in på det nu. Glesbygden har tagits upp och att man lever under olika förhållanden. Givetvis kommer också detta att beaktas när vi nu behandlar hela frågan i propositionen. Det finns också upptaget.

Sedan var det en fråga om varför man gör det här och om det är någon skillnad mellan förskolan och den allmänna förskolan. Det handlar om den mer principiella inriktningen. Nej, vi har fått en läroplan för förskolan. Det finns inga tankar på att den läroplanen skulle förändras. Den allmänna förskolan är en del av den verksamhet som finns i förskolan, och intentionerna och inriktningarna är precis desamma. Det var det som Anders Sjölund efterfrågade. Det är alltså inget nytt. Det kommer ingen egen läroplan. Och det är inte mer skolinriktat att gå i den allmänna förskolan. Den allmänna förskolan är alltså en del av förskolan och gällande läroplan.

Det frågades också om utbildningen. Före maj månads utgång kommer vi att presentera förslag till en ny lärarutbildning. Den nya lärarut-

bildningen grundar sig på ett förslag från en kommitté, och den kommittén har t.ex. tagit upp utbildningstiden för förskollärare, fritidspedagoger och det som man kallar för yngrelärare. I det förslag som kommittén lade fram är det lika lång utbildningstid för de här olika grupperna. Sedan var det en längre utbildningstid för dem som arbetar med äldre barn. Men i förslaget var det en längre utbildningstid för förskollärare och fritidspedagoger.

Jag tycker över huvud taget att det ska vara en välutbildad personal inom förskolan. Det gäller alla kategorier som jobbar inom den – förskollärare, barnskötare eller fritidspedagoger. Kvaliteten är oerhört viktig.

Sedan handlar det mer om det övergripande syftet. Det grundar ju sig på att vi i dag genom forskningen vet att man tidigt ska möta barn i deras utveckling. Men det ska inte vara i den skolliknande miljön, utan det är oerhört värdefullt med leken och omsorgen, och det är också det som är det specifika i förskolans läroplan som vi också nu har fört över och understrukit även i grundskolans läroplan. Intentionen är att möta barnet så tidigt som möjligt.

Varför behöver man då göra en reform, t.ex. där man anger att barnen ska kunna ha sådan här verksamhet minst tre timmar om dagen, eller hur man nu vill disponera den här tiden? Det är ju viktigt att alla barn ges den här möjligheten. Vi vet att det i dag fortfarande finns barn som är utanför. Det kan vara väldigt olika skäl till att de är utanför. Genom markeringen att det faktiskt nu är en skyldighet kan den här verksamheten också få en högre status. Det här kan också vara en kulturfråga, vilket vi har stött på på sina håll. I vissa länder börjar man skolan tidigare, och då är den riktiga skolan det som är det viktiga. Nu visar vi på den allmänna förskolan, att den också är viktig och ger då möjligheten till alla barn.

Anf. 44 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag konstaterar att jag inte fick något svar på frågan om varför kommuner som inte inför maxtaxan inte får del av kvalitetsförstärkningspengarna. Jag bara upprepar den, så att Ingegerd Wärnersson har en chans att ta upp den i den sista repliken.

Min drömbild av ett Sverige är att vi säger till alla unga kvinnor och män: Välkomna att skaffa barn! Vi vill ge er god tid att umgås med era barn genom en väl utbyggd föräldraförsäkring och genom en påse pengar som ni kan använda för att köpa barnomsorgsplats, anställa mormor, bilda föräldrakooperativ eller korta den egna arbetstiden, allt efter era önskemål. Vi vill ge support till alla föräldrar.

Men budskapet med maxtaxan blir i stället: Välkomna alla unga kvinnor och män att delta i arbetslivet i största möjliga utsträckning! Vi ser helst att ni inte skaffar barn, men om ni skaffar dem vill vi att de ska vara på dagis.

Ingegerd Wärnersson! Enhetstaxa är bra. Det har jag själv röstat för i min kommun. Vi har en låg enhetstaxa. Det är inte det som är problemet för mig. Men maxtaxan är ett otyg. I Frankrike förstatligar man företagen, sägs det. I Sverige förstatligar man familjen genom den här politiken, och det är värre. Jag kan rekommendera Ingegerd Wärnersson att lyssna på den demonstration som äger rum den 27 maj, kl. 13.00, i Kungsträdgården. Då är det en demonstration mot Sveriges orättvisa familjepolitik. Om jag vore ansvarig för de här frågorna skulle jag lyssna

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

mycket noga på den. Det växer en opposition mot ett system som bara pekar i en riktning. Var finns valfriheten? Jag har inte förlorat hoppet, utan jag hoppas fortfarande att Ingegerd Wärnersson, som är en klok och förståndig människa, har sunt förnuft kvar och är beredd att tillskapa en reell valfrihet för Sveriges barnfamiljer.

Anf. 45 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Jag konstaterar att de frågor som jag har ställt till skolministern i dag är av den karaktären att de omkullkastar regeringens och skolministerns ambitioner på likställighet inom barnomsorgen.

Om skolministern hade haft någon form av svar på mina frågor, vilket jag tyvärr tvingas konstatera att jag inte har fått, hade jag fått ett sådant. Jag hade fått ett svar om det inte hade varit för att frågorna omkullkastar regeringens ambitioner på likställighet i barnomsorg. Om det går som kristdemokraterna vill ska det vara valfrihet när det gäller all form av barnomsorg. Om det ska finnas en allmän avgiftsfri förskola för 4–5-åringar tre timmar per dag, 525 timmar om året, ska den naturligtvis omfatta alla omsorgsformer.

Jag konstaterar ännu en gång att detta är en knäckfråga för skolministern att hantera just nu. Om den inte hade varit laddad hade skolministern vetat.

Om man har den politiska ideologin och den politiska ambitionen tydliga och klara för sig kan man också tala om inriktningen och ambitionen i en interpellationsdebatt även om det kommer en proposition. Det är oacceptabelt att hela tiden hänvisa till en proposition när det gäller sådana här ideologiska frågeställningar som regeringen rimligen redan måste ha hanterat. Det är oacceptabelt, och mina frågeställningar kvarstår. Jag tvingas konstatera att regeringen inte har lyckats svara på mina frågor. Det är frågeställningar som är oerhört väsentliga och viktiga för enskilda familjer, föräldrar, barn, kommuner och planerare. Och de ska fortfarande leva i ovisshet.

Anf. 46 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag hoppas att riksdagen visar respekt för det parlamentariska arbetet, som innebär att jag inte kan svara på frågor som jag ska presentera i propositionen om två veckor. Jag understryker igen: Det är inte illvilja. Jag måste visa respekt för dem som ska vara delaktiga i propositionen och nu för fram sina olika åsikter innan den presenteras i det skick som den ska komma till riksdagen i. Där är vi i dag.

Men jag har fått några frågor där man tog upp synsättet på valfriheten och vad föräldrar vill. Det har gjorts många undersökningar av hur föräldrar ser på omsorgen för sina barn. Vi kan konstatera att föräldrar faktiskt är nöjda när de har sina barn inom olika barnomsorger, oavsett i vilken form det är. Om det är ett familjedaghem eller om barnet är i någon förskola, om det är den kommunala verksamheten eller om det är de fristående eller kooperativa verksamheterna, så är föräldrar faktiskt nöjda. De tycker att de får en omsorg som är av god kvalitet.

Det har vi också internationellt sett fått bekräftat i den stora OECD-rapport som presenterades för några månader sedan. Det tycker jag är ett betyg på hur föräldrar verkligen vill ha det.

Jag har definitivt inte sagt att ett barn ska vara i förskolan från klockan sex på morgonen till klockan sex på kvällen. Det finns ingen idealtid som man ska tala om. Det är föräldern själv som avgör, föräldrarnas behov att kunna ha den här omsorgen. Det är inte min uppgift att tala om hur människorna ska ha det i sin vardag.

Jag tror dessutom att den här reformen ger en möjlighet för den förälder som vill arbeta mindre, eftersom den gör att man inte behöver betala de höga avgifter som dessvärre finns på många håll. Det finns stora skillnader mellan kommunerna. Man får helt enkelt mer pengar över.

Den här reformen syftar inte bara till att man ska kunna arbeta mer. Den ger valfrihet. Den som vill kan jobba mer, för pengarna äts inte upp i avgifter. Den som får mer över säger: Men då kanske jag vill vara hemma mer. Då kan man också göra detta. Det är verkligen valfrihet för föräldrarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

10 § Svar på interpellation 1999/2000:415 om försöksverksamhet med lärlingsutbildning

Anf. 47 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Maria Larsson har med anledning av regeringens förslag om fortsatt försöksverksamhet med lärlingsutbildning frågat om denna ska kunna genomföras utan absoluta krav på att utbildningen ska ge fullständig högskolebehörighet, om det ska vara möjligt med praktik redan från första året med en viss ersättning till såväl elever som företag samt på vilket sätt regeringen kommer att marknadsföra de nya möjligheterna gentemot gymnasieskolorna.

Enligt min uppfattning handlar den här diskussionen inte om den grundläggande högskolebehörigheten utan om kärnämnen. Jag har varje gång frågan behandlats här i riksdagen uttalat att jag inte är beredd att ge avkall på att samtliga utbildningsvägar i gymnasieskolan ska innehålla de obligatoriska kärnämnen. Kunskaper i dessa ämnen ger den allmänna kompetens som är en förutsättning för att kunna delta i det demokratiska samhällslivet och i olika former av kompetensutveckling som utgör ett nödvändigt inslag i det moderna arbetslivet.

Både forskning och företrädare för arbetslivet framhåller att framtidens arbetsmarknad kommer att kräva högre kompetens.

I Industriförbundets undersökning hösten 1999 bland 500 företag konstateras att ”i debatten om skolan framförs ibland att kraven på kärnämneskunskaper är för höga. En sådan ståndpunkt får dock inget stöd i denna undersökning. Goda baskunskaper i svenska, engelska och matematik samt grundläggande yrkeskunskaper framhålls tvärtom som nödvändiga för företagen.” Vidare heter det att ”det inte finns något utrymme för att sänka kraven på gedigna grundläggande kunskaper”. Mot den bakgrunden finner jag det något märkligt att det här i riksdagen gång på gång ställs krav som innebär att gymnasieskolans måluppfyllelse skenbart ska ökas genom att kraven ska sänkas.

I flera europeiska länder med lång erfarenhet av lärlingsutbildning diskuteras för närvarande att dessa system måste utvecklas dels för att

anpassa sig till den framtida arbetsmarknadens behov, dels för att behålla sin attraktivitet som utbildningsvägar. Hur ungdomar som genomgått en lärlingsutbildning ska kunna ges ökad tillgång till olika former av högskoleutbildning framhålls som den enskilt mest avgörande faktorn för att dessa båda mål ska nås.

Jag kan inte se något skäl till varför Sverige ska ge upp möjligheter som andra länder ännu strävar efter att uppnå. Det är tvärtom så att en förutsättning för att det ska lyckas att etablera en modern form av gymnasial lärlingsutbildning i Sverige är att denna ger samma möjligheter som andra utbildningsvägar. Allt annat vore nog att underskatta våra ungdomar. Det är ju faktiskt de som väljer. Att det sedan finns – och bör finnas – olika sätt att lägga upp en studiegång för en enskild elev är en självklarhet. Här skulle jag gärna vilja se att skolorna i större utsträckning tar det nuvarande systemets möjligheter i anspråk.

Vad gäller ersättningsfrågorna får de provas vid beredningen av den förordning om förlängd försöksverksamhet med lärlingsutbildning som regeringen avser att utfärda senare denna vår, under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med regeringens förslag i proposition 1999/2000:68 *Vissa skolfrågor m.m.*

Under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med regeringens förslag i propositionen om vissa skolfrågor kommer Utbildningsdepartementet givetvis att informera om den fortsatta försöksverksamheten, bl.a. genom nyhetsbrev och på sin hemsida. Eftersom Skolverket ska ansvara för genomförandet av den fortsatta försöksverksamheten, utgår jag från att Skolverket kommer att informera kommuner och skolor.

Anf. 48 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag hade i och för sig gärna haft en replik till i den förra debatten, men jag får väl respektera riksdagens ordningsregler i det avseendet.

Jag vill tacka statsrådet också för det här svaret. Statsrådet använder en stor del av svaret till att försvara högskolebehörigheten som krav för kärnämnen. Det är nästan med en papegojas envishet som detta upprepas från Regeringskansliet, att man inte ska göra avkall på högskolebehörigheten i kärnämnen. Ingen ska exkluderas från den konforma gruppen av risk för att inte klara livet. Att Ingegerd Wärnersson hänvisar till en undersökning gjord av Industriförbundet är i sig intressant.

Jag är ledsen, Ingegerd Wärnersson, men jag måste påstå att det är feltänkt. Det är ett förödande resursslöseri i kombination med mänsklig förnedring när Ingegerd Wärnerssons skolsystem tvingar ut var femte elev ur gymnasieskolan med stämpeln: Icke godkänd.

Många gånger stupar ungdomar som inte hittar plats i Ingegerd Wärnerssons gymnasieskola och inte heller på arbetsmarknaden. Jag är upprörd och oerhört ledsen över var och en av dem som inte ges chansen. Är det en bra start i livet att knalla ut från skolans värld, en skola formad av en regering som inte bara tillåter utan också verkar acceptera att man misslyckas, att så många misslyckas?

Vad är skillnaden, Ingegerd Wärnersson, mellan dem som har försökt och misslyckats och dem som har fått försöka på en annan nivå och lyckats, fast med en mindre mängd teoretisk kunskap? Nio av tio yrkeselever

underkänns i något av kärnämnen. Det är sanningen. Ingegerd Wärnersson vill inte låtsas om de här ungdomarna.

Vi kristdemokrater vill ha möjlighet till ett gymnasium utan högskolebehörighet för alla, men med ett optimalt mått av kunskap för varje individ. Vi vill uppvärdera den praktiska kunskapen. Även om vi framgent kommer att behöva många duktiga civilingenjörer, datatekniker, läkare osv., så kommer vi också framgent att behöva många duktiga byggnadssnickare, kakelugnsmakare, trädgårdsmästare och travkuskar; yrken som utöver en teoretisk kunskap i visst mått behöver handens kunskap, sinnets kunskap, något som tar lång tid att förvärva. Den typen av kunskapsinhämtande måste det också ges utrymme för i gymnasieskolan, på de yrkesförberedande programmen, som i dag är dåligt relaterade till näringslivets behov, men också i form av en lärlingsutbildning.

Nu lägger vi korten på bordet, Ingegerd Wärnersson. Försöksverksamheten med lärlingsutbildning har varit fullständigt misslyckad, och jag menar att det beror på utformningen av den och bristen på marknadsföring. När man gör en lärlingsutbildning där det handlar om ett extra år och inte tillskapar några morötter varken för den enskilde eleven eller för näringslivet blir det naturligtvis ointressant. Inga marknadsförare har funnits ute på skolorna och inte heller representanter från Skolverket i någon större utsträckning.

Vi har gjort ett omfattande förslag på hur vi vill att en lärlingsutbildning ska se ut, och jag tänker överrätta det till Ingegerd Wärnersson efteråt som ett tips att ta med i den fortsatta beredningen. Vi vill också ha en yrkeshögskola, dit man automatiskt har behörighet när man har genomgått en lärlingsutbildning.

Jag tycker att vi ska sluta upp med att ringakta den praktiska kunskapen. Den är inte ful. Den är fin. Den behövs i Sverige.

Anf. 49 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Som sagts här är lärlingsutbildningen i dess nuvarande form ett misslyckande. Senast i början av den här veckan kunde vi höra i Dagens Eko att väldigt få elever gått utbildningarna och att väldigt få gymnasieskolor varit inblandade. Man pekar bl.a. på att det har varit ekonomiskt omöjligt att arbeta med dagens system. Handelskammaren säger som en förklaring att svårigheterna att enas kring målen, dvs. vad man vill åstadkomma, är en annan viktig faktor. Syftet borde vara att genom lärlingsutbildningen komma ut i arbetslivet snabbare, anser Handelskammaren. Det är precis vad vi moderater påpekar i vår motion om vissa skolfrågor, där vi tyvärr får rätt på snart sagt varje punkt.

Utbildningarna som ges i samverkan mellan skola och företag behövs både utifrån näringslivets behov av kompetent arbetskraft och för att möta studerande som stimuleras bäst av mer lärande i arbete. Vi anser att den nuvarande försöksverksamhetens huvudsakliga brister är bristen på kontaktnät mellan skolor och företag, svårigheten att få företag intresserade av att anställa alternativt ge plats för lärlingar och att för liten del av den totala utbildningstiden förläggs på företagen.

Allt det här bekräftas av själva verkligheten. Erfarenheterna av försöksverksamheten bekräftar det vi moderater hävdar sedan länge, att det krävs ett ömsesidigt äkta intresse från skola och företag för hur lärlingsutbildningen ska komma till stånd och bli fruktsam.

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

I stället för att utforma en lärlingsutbildning som ett gymnasieprogram, med de låsningar det innebär, vill vi se en friare form, i modeller som är mer lika det som gällt för försöksverksamheter med kvalificerad yrkesutbildning. Vi tror att en fungerande lärlingsutbildning måste bygga på en mer likvärdig ställning för skola och företag, teori och praktik, för att nödvändig samverkan och integration ska kunna utvecklas.

Idén att företag ska tillhandahålla praktikplats utan ersättning verkar föråldrad. Här måste en ny modell förutsättas, att de ekonomiska villkoren för skolan klarläggs och att det blir rimligt för företagen att anställa lärlingar.

Vi tycker att en godkänd lärlingsutbildning ska kunna ges offentligt stöd med en s.k. lärlingspeng, som följer eleven till utbildningens huvudman. Utgångspunkten kan t.ex. vara att Skolverket fastställer den summa som kan få gälla för en treårig utbildning. Utbildningen kan lämpligtvis avslutas med ett gesällprov eller motsvarande yrkesexamination.

Vi tycker, precis som Kristdemokraterna, att lärlingsutbildningen inte behöver ge allmän behörighet till högskolan.

Fru talman! Ungdomar i gymnasiet är individer, och individer är olika. Därför är det helt orimligt att inte erkänna olika intressen och förväntningar. En del vill helt enkelt inte, just i detta livsögonblick, ägna sig åt teoretiska studier. Även om ambitionen med högskolebehörighet för alla är lovvärd är det att stoppa huvudet i sanden, fru talman. Verkligheten ser inte så ut. En del ungdomar vill gärna gå lärlingsutbildning för att snabbt komma ut i arbetslivet. Varför vill skolministern förvägra dem detta?

Anf. 50 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag kan ge en kort kommentar om högskolebehörigheten. När många människor hör ordet högskolebehörighet känner de att det ligger oerhörda krav i det. Men det vi pratar om är att man kräver att de ska vara *godkända* i 90 % av det som de läser. Det kan vi väl inte vara oense om? Hur vi än vill utforma utbildningen vill vi väl att de ska vara godkända. Den frågan riktar jag till Anders Sjölund: Visst vill Anders Sjölund också att de ska vara godkända när de slutar sin utbildning? Det är det som högskolebehörigheten i dag handlar om.

Vi återkommer till högskolebehörigheten i samband med att vi tar upp frågan om gymnasieexamen. Vi får då se hur den utbildningen kommer att vara i framtiden.

Eftersom ni har understrukit det internationella perspektivet kan jag ta ett exempel. I Österrike, som har haft en lång lärlingstradition, säger man så här: Lärlingsutbildning accepteras som en likvärdig utbildningsväg. Personlig, social och teknisk utveckling av unga människor är också en viktig fråga. Varje begränsning av tillträde till påbyggnadsutbildning eller högre utbildning av formella skäl är ett hinder för ekonomisk utveckling. Samma tankar finns nu i Tyskland.

Vi är alltså inte ensamma om att säga att lärlingsutbildningen inte får bli en B-lagsutbildning. Det får inte heller vara så att man inte kan komma vidare. Det är oerhört viktigt att vi ger ungdomarna den möjligheten.

Det är väl ingen självklarhet att de ungdomar som i dag inte lyckas med gymnasieskolan hade klarat en lärlingsutbildning bättre. Det är också det som alla parter hela tiden understryker, att ungdomarna själva måste vara motiverade till det som de ska göra. När ungdomar inte har klarat sina studier på gymnasieskolan kan det finnas många olika skäl till det. Det är inte alls säkert att det är just de ungdomarna som hade passat inom dessa jobb, utan de kanske skulle ha valt andra vägar. Vi kan alltså inte likrikta och plocka in dem i det här facket.

Jag delar bekymret att denna försöksverksamhet inte har varit bra. Det är därför jag inte vill permanenta den, utan vi måste ta fram en bättre variant. Jag har fullt förtroende för den grupp som nu arbetar inom departementet, där parterna är med och även representanter från departementet. Vi utgår verkligen från de behov som finns i samhället och tror att vi tillsammans med parterna ska kunna hitta en lösning som alla ställer upp på. Det viktiga är att det här inte blir – kanske lite vanvördigt sagt, fru talman – bara ett politiskt dokument. Detta är faktiskt något som i högsta grad är beroende av näringslivet och dess inställning till hur en lärlingsutbildning ska vara, så att de verkligen ställer upp och kan ta emot ungdomarna.

I de punkter som vi nu aviserar ingår att det ska tas fram ett särskilt nationellt måldokument för den förlängda försöksverksamheten. Det ska ersätta kursplanestyrning inom den del av gymnasieutbildningen som motsvaras av inriktning och valbara kurser. Försöksverksamheten med lärlingsutbildning bör även kunna anordnas inom en inriktning på ett nationellt program samt inom hantverksprogrammet, utan att inriktningen respektive hantverksprogrammet erbjuds av skolhuvudmannen i skolförlagd form.

Utbildningstiden för lärlingsutbildning i gymnasieskolan bör i normalfallet vara tre år. Det har också varit ett önskemål.

Försöksverksamheten ska kunna genomföras så att den kvalitetssäkras på samma sätt som annan utbildning. Vissa krav bör kunna ställas på arbetsplatsen, t.ex. beträffande ansvaret för att eleven får den utbildning som avses i elevens individuella studieplan och för handledarens kompetens.

Vi överväger också en förändring i statsbidraget till de kommuner som deltar i försöksverksamheten. Statsbidraget bör avse stöd till de arbetsplatser som samverkar med skolhuvudmännen och underlätta införandet av försöksverksamheten. Detta är också en del i kritiken mot att det inte fungerar i dag, och därför måste vi se över det.

Anf. 51 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Vi kan inte likrikta, säger Ingegerd Wärnersson. Jag håller med. Låt tusen blommor blomma! När nu försöksverksamheten ska fortsätta ska man ta vara på möjligheten att göra olika sorters försök, med lite friare ramar för att se var man kan få en bättre effekt än hittills.

Vi kristdemokrater säger också att man ska ha rätt att fullfölja sina gymnasiestudier upp till 25 års ålder. Om man inte lyckas bli godkänd i alla kärnämnen ska man ha en chans till att komma tillbaka. Då kan det vara en bra väg för många elever att få en mera praktiskt gymnasieundervisning ett tag och kanske komma tillbaka och komplettera kärnämnen i ett senare skede.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Ingegerd Wärnersson sade också att andra länder kommer att ompröva sina system. Allt behöver ju revideras, men de flesta andra länders lärlingsutbildningar är av en helt annan omfattning än den som vi har i Sverige. Vi ligger alltså i bottenligan.

Österrike, t.ex., hade 1997 ca 40 % av sina elever i något lärlingsprogram. Vi talar alltså om helt skilda saker av helt olika omfattning. I Österrike har man praktik 3–4 dagar i veckan och skolundervisning 1–2 dagar i veckan. Det är kanske inte det optimala för Sveriges del, men jag tror att man måste ha praktik redan från början.

Vi kristdemokrater vill att lärlingsutbildningen ska vara ett eget program på gymnasieskolan. Men eftersom regeringen har lite beslutsvårda och vill fortsätta försöksverksamheten ett tag till upprepar jag det som jag sade: Titta på olika former och titta på vårt förslag till lärlingsutbildning! Vi har bl.a. en punkt som säger att det ska vara flexibel utformning med få centrala regler.

När Ingegerd Wärnersson nu talar om detaljstyrning blir jag lite vaksam. Jag tror att det kan vara en avhållande faktor för näringslivet om lärlingsutbildningen är omgärdad av alltför rigorösa bestämmelser. Sedan ska det finnas en kvalitetssäkring, såtillvida är vi fullständigt överens, men en detaljreglering ska vi nog avstå ifrån.

Man måste tillåta morötter till eleverna. När de är ute på företag och gör en insats i produktionen ska det också generera en form av en ganska liten, men dock lärlingslön. Man måste kunna ge företagen någon ersättning för att de tar tid från produktionen för att handleda en ung människa. Det är viktigt. Man måste ha praktikperioder redan från första året.

Jag lever i en företagstät bygd i Småland. Där finns det en kolossal efterfrågan från näringslivet på lärlingar. Där råder arbetskraftsbrist. Många ungdomar skulle kunna få jobb där förutsatt att de har en adekvat och användbar utbildning när de går ut från gymnasieskolan. Här vill man att det ska inrättas ett försöksområde med en ny lärlingsutbildning förutsatt att premisserna ändras.

Jag har skrivit en motion om detta tillsammans med – hör och häpna – en moderat och en vänsterpartist. Vi tre var tämligen överens om att detta var nödvändigt, och vi har föreslagit att Småland ska fungera som försöksområde i det här avseendet.

Min fråga till Ingegerd Wärnersson är: Är Ingegerd Wärnersson beredd att inrätta ett sådant försöksområde, ett regionalt område som får pröva en helt annan modell än den som vi hittills har sett?

Anf. 52 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Det finns också goda exempel från mitt hemlän Västerbotten. Ministern är välkommen att inrätta försöksverksamhet även där, om vi nu ska bjuda över varandra.

Jag tror också att vi är överens om att skolans kvalitet är avgörande för landets tillväxt. Det som skrivs i interpellationssvaret är naturligtvis alldeles korrekt, att goda baskunskaper i svenska, engelska och matematik samt grundläggande yrkeskunskaper framhålls som nödvändiga för företagen. Visst är det på det sättet. Det råder inget tvivel om att vi är överens på den punkten.

Vi jobbar väldigt hårt med frågan om att alla elever ska bli godkända. Men alla har inte den inställningen till skolarbetet att de orkar med det tunga arbetet med kärnämnen. Här behövs en större flexibilitet, anser vi.

Det som också är ett bekymmer och som jag tror att vi kan bli överens om gäller att företagen inte tycker att det finns tillräckligt starka incitament för att ta till sig lärlingar. Då kommer man in på ersättningsfrågan. Kan jag tolka det så att skolministern är intresserad av att införa något slags lärlingspeng i den meningen att det kan utgå ersättning till företagen? Det skulle alla – skolan, företagen och eleverna – vinna på. Man får då föra över pengar från skolsystemet som sådant till företagen. En sådan samverkan tjänar alla på, både ekonomiskt och utbildningsmässigt.

Anf. 53 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! När jag lyssnar på den diskussion som vi för här tror jag att vi egentligen är överens om att vi för framtiden vill hitta någon form som är väldigt bra.

Att man skulle kunna ha någon sorts försöksverksamhet inom försöksverksamheten är någonting som vi kan ta med oss och fundera över. Det behöver inte vara uteslutet. Sedan är ju jag också från Småland, så det kan kanske bli lite jäv när det gäller frågan om var försöksverksamheten ska förläggas. Det är också en viktig del att fundera över.

Frågan om ersättningar är det också viktigt att fundera över. Jag kan inte här i dag i en interpellationsdebatt uttala mig om det framtida finansieringssystemet för lärlingsutbildning. Men en förutsättning för att ett nytt finansieringssystem för lärlingsutbildning ska kunna införas i Sverige är enligt min mening att det finns ett förslag som har ett brett politiskt stöd och som också stöds av arbetsmarknadens parter. Det är precis det arbete som nu pågår i arbetsgruppen.

Också representanter för småföretagen ingår i min arbetsgrupp på departementet. Maria Larsson påpekade ju att vi måste ta till vara deras erfarenheter och se deras mycket specifika situation. Det är en väldigt viktig del. Det får inte bli så att det bara är de större företagen som kan ta emot lärlingar. Småföretagen måste också få den möjligheten, men då måste det finnas olika former. Så där är vi överens.

När det gäller den eftergymnasiala utbildningen har vi precis i dagarna sammanställt en promemoria som ska sändas ut på remiss internt inom departementen, och den ska också sändas ut på remiss. Och jag tänker komma tillbaka till riksdagen i slutet av hösten och lägga fram ett förslag som berör eftergymnasial utbildning.

Det handlar om kvalificerad yrkesutbildning, påbyggnadsutbildning, kompletterande skolor och folkhögskolor som ligger på den nivån och kanske YTH. Det är mycket som ska ses över för att man ska kunna ge en samlad bild.

Det vi gör nu med lärlingsutbildningen måste också omfatta en möjlighet att gå vidare från en lärlingsutbildning till en eftergymnasial utbildning, om så önskas, beroende på vad man utbildar sig till.

Kommittén för översyn av gymnasieskolan kommer att vara en parlamentarisk kommitté. I den kommitténs direktiv ingår det ett uppdrag att fundera på de framtida behoven och hur omfattande APU kommer att vara över huvud taget när det gäller all gymnasieutbildning.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Jag tror på kopplingen mellan omvärlden och skolan. Det är en väldigt viktig del för att det inte bara ska bli teoretisk träning. I dag ska det omfatta 15 veckor på de yrkesinriktade programmen. Vi har uttalat att det vore mycket positivt om man hade APU på övriga program. Vi får kanske vara skarpa i våra skrivningar, och det tycker jag att kommittén ska fundera över.

Anf. 54 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! När man pratar länge kan man hitta gemensamma nämnare, och det tycker jag att vi har gjort. Jag förstår att Ingegerd Wärnerson också har intresse av att hitta en lösning för lärlingsutbildningen så att den fungerar. Det fattas en sådan i Sverige i dag, det är vi tämligen överens om.

Jag konstaterar detta med glädje, och jag förväntar mig också att man har en öppenhet i det fortsatta arbetet. Och när man nu har valt att fortsätta med försöksverksamheten förväntar jag mig att man hittar alternativ, att man släpper på det regelverk som är så låst i dag. Kärnämnen måste kanske inte ge högskolebehörighet från början. Det måste finnas andra alternativ för att komma tillbaka och komplettera för den som sedan vill.

Gör det inte så statiskt som det hittills har varit! Sätt fokus på individen och anpassa lösningarna därefter!

Jag vill också poängtera att lärlingsutbildningen måste knytas nära det lokala näringslivet. Det är A och O, tror jag. Skolan har i dag dålig kontakt med näringslivet. 60 % av alla gymnasieelever har aldrig sett en egenföretagare i skolan. De har inte heller den uppfattningen att skolan har en bra kontakt med det lokala näringslivet. Det är också alarmerande, anser jag.

Den gemensamma motionen från Kristdemokraterna, Vänsterpartiet och Moderaterna utgick från en träff som vi hade med branschföreträdare – bl.a. från bagerinäringen – med facket, med småföretagare och med kommunrepresentanter. Vid detta möte uppstod denna tanke och detta behov. Och jag tror att det är en bra utgångspunkt.

Man måste hitta samarbetspartner. Och jag tror att småföretagarna är oerhört villiga att ta sig an lärlingar i framtiden, därför att många har så stora rekryteringsbehov att de ser detta som en möjlighet att faktiskt få unga människor till sin verksamhet. Det är också en möjlighet för unga människor att hitta sin plats på arbetsmarknaden – i stället för att som det fungerar i dag gå ur gymnasieskolan misslyckad utan godkända betyg – och kunna komma in i arbetslivet relativt snabbt, vilket är vad många ungdomar önskar.

Jag ska be att få skicka med den här motionen med förslag till ett försöksområde i Småland och hoppas att den tas på allvar av mer än en smålänning.

Anf. 55 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag ska ta emot den.

Jag vill göra ett tillägg när det gäller översynen av gymnasieskolan. Där tar vi också upp att elever behöver olika tid för att genomgå sin gymnasieutbildning. Det är alltså ett av de direktiv som finns med vid översynen av gymnasieskolan.

Vi har däremot inte gått in och talat om huruvida det ska gälla upp till 25 år eller inte. Men jag tycker att det viktiga är att vi tar upp frågan med de erfarenheter som vi har och funderar över hur detta kommer att kunna utformas på ett bättre sätt i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

11 § Svar på interpellation 1999/2000:382 om skriftlig information i skolan

Anf. 56 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Roy Hansson har frågat vilka konkreta åtgärder jag avser att vidta för att undanröja hinder för kommuner som vill ge skriftlig information till föräldrar om hur det går för eleven i skolan.

Den 3 februari i år besvarade jag en i stort sett identisk interpellation från Ulf Nilsson. Men jag ska upprepa vad jag då sade och vad jag även tidigare har sagt i andra sammanhang.

Roy Hansson och jag har inte skilda uppfattningar när det gäller vikten av kontakt mellan skola och hem kring elevernas prestationer och situation. Det är oerhört viktigt att elever och föräldrar får en återkoppling när det gäller vad som sker i skolan. Den naturliga mötesplatsen är utvecklingssamtalet. Om föräldern begär det, ska utvecklingssamtalet kompletteras av ett skriftligt omdöme, som dock inte får ha karaktären av betyg. Så står det i grundskoleförordningen. Skolverket har nyligen granskat om det system för skriftlig information, som Nacka kommun har infört, befinner sig innanför eller utanför ramen för denna lagstiftning.

Skolverkets bedömning är att kommunens tillämpning av skriftliga omdömen inte har skett i överensstämmelse med regeln om frivillighet i grundskoleförordningen. Föräldrarna har inte kunnat välja. Den skriftliga informationen har inte heller varit komplement till utvecklingssamtalen. Omdömena har stora likheter med betyg, vilket strider mot grundskoleförordningen.

Min uppfattning är att nu gällande lagstiftning ger stort utrymme för förbättring och utveckling av informationen till föräldrar och elever om studieresultaten. I regeringens utvecklingsplan skriver vi om värdet av att skriftligt dokumentera elevernas studieutveckling, inte bara som underlag för utvecklingssamtal utan för att kunna arbeta på ett mer individualiserat och flexibelt sätt. I försöksverksamheten med utbildning utan timplan i grundskolan kommer detta att särskilt fokuseras.

Jag anser faktiskt att det finns många fördelar med skriftlig information. Enligt min uppfattning har eleven rätt att få en mer komplett, framåtsyftande och nyanserad bild av sin studieutveckling än vad betygen kan ge. Eleven bör också få ett "kvitto" på sin arbetsinsats, även om den inte lett fram till ett betyg. Jag tror därför att den möjlighet att avge skriftliga omdömen för elever som inte nått godkänt i alla ämnen, när de lämnar grundskolan, skulle utnyttjas oftare, kanske genom förbättrad information om möjligheten att få sådana omdömen.

Jag upprepar det jag sade till Ulf Nilsson i februari: Det är olyckligt att en i övrigt konstruktiv debatt om dialog mellan skola och hem kretsar

kring formuleringar i grundskoleförordningen. Det finns så många spännande idéer och metoder på detta område att studera, bl.a. den s.k. portfoliometoden som bygger på att eleven tar stort eget ansvar för informationen om kunskapsutvecklingen.

Min slutsats är att det inte finns några hinder för kommuner som vill ge föräldrar skriftlig information om elevernas studieresultat, så länge man håller sig inom ramen för lag och förordning.

Anf. 57 ROY HANSSON (m):

Fru talman! Orsaken till att jag skrev denna interpellation var naturligtvis den debatt som bröt ut för en tid sedan. Det skedde när en kommun försökte göra det bästa för elever, för föräldrar och för skolan men för detta fick klander av skolmyndigheterna. Det kan väl ändå inte vara rimligt?

Fru talman! Jag har varit bortrest, och det var osäkert om jag skulle kunna närvara vid denna interpellationsdebatt. Jag bad därför Anders Sjölund att vara beredd att ta emot svaret. Nu kommer Anders Sjölund ändå att delta i denna viktiga debatt. Och det är glädjande att se att även Ulf Nilsson kommer att delta i den.

När jag i onsdags kväll kom till Frankfurt och fick tillgång till svenska tidningar och där kunde läsa att skolministern var beredd att lagstifta mot skriftliga omdömen i skolan blev jag bekymrad. Det var därför med tillfredsställelse som jag senare på kvällen, när jag kom hit till riksdagen och fick ta del av interpellationssvaret, noterade att det i svaret avslutningsvis framgår att skolministern inte ser några hinder för kommuner som vill ge föräldrar skriftlig information om elevernas studieresultat. I svaret ger skolministern också en positiv bild av just skriftliga omdömen. Det var alltså med viss glädje som jag noterade förändringen mellan Frankfurt och Stockholm.

Fru talman! Med detta borde det vara bra. Men nu har jag inte varit hemma under de senaste veckorna och hört turerna i debatten i denna fråga. Möjligen kan det vara så att debatten efter det att interpellationssvaret skrevs har tagit en annan vändning. Men med detta interpellations-svar har jag svårt att se att skolministern nu enligt tidningsuppgifter kan återkomma med ett lagförslag om förbud mot skriftlig information till föräldrarna, eftersom det av svaret framgår att det är bra med skriftlig information.

Jag tror att det vore bra om skolministern nu ville vara tydlig och slå fast sin slutsats i interpellationssvaret, att det inte finns några hinder.

Fru talman! Det finns ett uppenbart behov att utveckla informationen till föräldrarna, eftersom forskning har visat att det inte är tillräckligt med utvecklingssamtal. Och som vanligt är det de svagaste eleverna som är i behov av det stöd som skriftlig information kan komplettera samtalet med. Och det framgår också av interpellationssvaret, vilket också är bra.

Jag tror att vi alla är överens om att göra det som är bäst för våra barn. Och det är viktigt att inte försöka hindra en kommun som just försöker göra det som eleverna, föräldrarna och skolan vill.

Fru talman! Det var därför som jag frågade skolministern vilka åtgärder hon avser att vidta för att undanröja hinder. Jag kan nu konstatera att ministern med interpellationssvaret inte ser några hinder, och det är bra. Än bättre är det om skolministern nu tydligt redovisar att hon står fast vid

det som sägs i interpellationssvaret om att det inte finns några hinder och att det är bra med skriftlig information. Därmed vill jag tacka skolministern för interpellationssvaret.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

Anf. 58 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Roy Hansson tar i sin interpellation upp en mycket aktuell fråga, nämligen hur skolans kvalitet och resultat kan förbättras. Vi har i denna kammare under detta riksmöte vid åtskilliga tillfällen diskuterat utvecklingen och oroat oss över densamma. I rapport efter rapport sägs samma sak, nämligen att grundskolan befinner sig i en kris. Jag ska inte trötta skolministern med att upprepa den nedslående statistiken utan bara konstatera att svenska folket och alla föräldrar runtom i landet känner oro för skolans utveckling. Jag utgår från att ministern också har samma höga ambition som vi moderater, att göra svensk skola till den bästa av skolor, en skola som möter framtiden och som möter förväntningar på resultat som vi har rätt att ställa krav på.

Fru talman! Jag möter många föräldrar och lärare ute i landet som är förvånade över den diskussion som pågår om skriftlig information och om rätten att sätta betyg. Alla håller inte med mig i min syn på behovet av betyg som resultatmätare, men ingen förstår varför vi politiker och skolministern ska ha synpunkter och t.o.m. ägna tid åt att bekämpa skolor och kommuner som vill utdela skriftliga omdömen. Skolan i Sverige har en hög grad av frihet, varför det är minst sagt ologiskt att lägga sig i hur den enskilda skolan väljer att informera föräldrarna. Den förordning som reglerar detta är omodern och avspeglar ett förmynderi, och tiden borde nu vara mogen för att avskaffa det.

De senaste dagarnas turbulens kring Skolverkets tolkning av grundskoleförordningen när det gäller rätten att sätta betyg är mycket intressant. Tolkningen av lagen har inte underlättats av skolministerns uttalanden i pressen. Vän av ordning frågar sig: Vad gäller egentligen?

Det enda rimliga förhållningssättet när det gäller både utvecklingssamtal och betyg måste naturligtvis vara att detta är en fråga som varje enskild skola, kommunal skola eller friskola, löser själv. Det ska vara samma frihet att utforma ett system för resultatrapportering för båda skolhuvudmännen.

Fru talman! Skolverket har helt riktigt inte funnit anledning att rikta kritik mot fristående skolor som sätter betyg före årskurs 8. Man tar då sikte på förordning för fristående skolor, kap. 1, 7 §, där det står att man har rätt att utfärda betyg enligt de bestämmelser som gäller för motsvarande skolformer i det offentliga skolväsendet. Det är nu det blir riktigt intressant.

Det man hänvisar till går att läsa i grundskoleförordningen, där det står följande i 4 §: Betyg ska sättas i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen och ämnesblock som inte avslutats och när ett ämne eller ett ämnesblock har avslutats. Alltså finns det redan en likvärdighet mellan den fristående skolan och den kommunala. Detta är naturligtvis utmärkt.

Slutsatsen av detta kan bara bli en. Betyg ska sättas senast i årskurs 8, men det finns ingenting som hindrar att någon, vare sig den kommunala skolan eller den fria skolan, sätter betyg tidigare. Det finns alltså inget hinder där.

*Svar på
interpellationer*

Fru talman! Jag tror att en avdramatisering av betygsfrågan skulle gynna skolans resultat och skapa en positiv och stimulerande debatt på skolenheterna, som ytterst kommer skolans elever och resultatet till del.

Fru talman! Jag hävdar alltså att det inte i dag finns något lagligt hinder för skolorna runtom i vårt land att inom ramen för gällande lagstiftning sätta betyg tidigare än i årskurs 8. Delar skolministern min uppfattning?

Anf. 59 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag framställde som sagt en interpellation om skriftliga omdömen och om skolministerns inställning till det för några månader sedan. Sedan dess har det inträffat att Skolverket har lämnat en formell kritik mot Nacka kommun för dess sätt att använda skriftliga omdömen, och det har också förekommit en ganska svåröverskådlig debatt kring skriftliga omdömen och kring betyg.

Det interpellationssvar som skolministern avger i dag är positivt på det sättet att skolministern säger att det är bra med skriftlig information. Men så mycket har sagts i denna debatt, och samtidigt har vi Skolverkets kritik mot Nacka, så jag tycker att det finns utrymme för och behov av en hel del klarlägganden.

Skolministern sade till mig i februari, och säger i dag, att det är olyckligt att debatten handlar om formuleringar i grundskoleförordningen. Jag sade då att man väl får formulera om förordningen om den är så otydlig, så att diskussionen i stället kommer att handla om hur elever och föräldrar kan få bättre information. Det gäller särskilt nu, när skolministern faktiskt säger att det är bra med skriftlig information i skolan.

Sedan tycker jag också att det är viktigt att den kritik mot Nacka kommun som Skolverket har kommit med kombineras med ett slags riktig information om vad Skolverket menar och därmed också, i bakgrunden, om vad riksdagen har avsett med de lagar som är stiftade.

Nacka har fått kritiken att föräldrarna inte har fått välja om de ska ha denna information eller inte. Det kan jag möjligen förstå, om det bryter mot någon bestämmelse. Det lär visst finnas en skola där man har glömt fråga föräldrarna. Står det att man måste göra det kan jag förstå den kritiken. Men den andra delen av kritiken går ut på att omdömena är betygsliknande. Där anser jag att det är Skolverkets skyldighet att tala om hur skriftliga omdömen ska se ut om de inte ska vara betygsliknande, om verket kommer med den kritiken.

Sedan faller hela diskussionen om den tolkning som Anders Sjölund gör är riktig – det tycker jag förefaller rimligt att den är – nämligen att man faktiskt har rätt att sätta betyg tidigare. Men om Skolverket kritiserar en skola för att den ger betygsliknande omdömen borde det vara Skolverkets skyldighet att också tala om hur skriftliga omdömen ska se ut om de inte ska vara betygsliknande. Skolorna borde helt enkelt få exempel.

Skolorna får inte tillräckligt stöd i dag av myndigheten för att de ska kunna veta hur de ska hantera informationen till elever och föräldrar. Det är väldigt beklagligt, eftersom det är ett grundfel i dag i den svenska skolan att föräldrar och elever får för lite information eller helt enkelt får information alldeles för sent. Om utvecklingssamtalen inte fungerar or-

dentligt i skolan blir den första informationen betygen i årskurs 8, och då är det för många elever för sent att göra någonting åt sin situation.

Anf. 60 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det har varit en intensiv debatt om betygen, och den har förts på lite olika sätt. Den debatt som kom först handlade om huruvida samma typ av betygssystem gäller för de fristående skolorna som för de kommunala. Det var egentligen där debatten började, och sedan har den vidgats till att omfatta när, hur och var vi ska sätta betyg, osv. Men det viktiga är att vi diskuterar samma sak.

Här handlar det om att titta på förordningar. Förordningar har alltid varit väldigt tydliga. Det är riksdagen som har beslutat om hur systemen ska se ut. Ibland har man haft betyg från årskurs 3. Då har också riksdagen varit tydlig på den punkten. Det är riksdagen också när det gäller grundskoleförordningen.

Jag tänkte gå in lite på den. Ni har också berört den i inledningen. I Sverige sätts betyg i årskurserna 8 och 9 enligt fastställda kriterier. Ett betyg påverkar individens framtid. Betygssättning är en myndighetsutövning och får alltså inte utövas av vem som helst. Lärare sätter betyg, och rektor skriver under betygskatalogen. Betygen används sedan efter vissa regler för urval till högre utbildning. Dessa rutiner är utformade för att garantera elevernas rättssäkerhet.

Inga andra skriftliga omdömen som utfärdas av skolorna kan betecknas som betyg i förordningens mening. De kan därför inte tillgodoräknas vid betygsurval vid intagning till gymnasieskolan annat än inom den s.k. fria kvoten.

Så kommer då förordningen. Det är 7 kap., 3–9 §. Det står att betyg ska sättas i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen och ämnesblock som inte avslutats och när ett ämne eller ämnesblock har avslutats. Som betyg ska någon av följande beteckningar användas: Godkänd – G –, Väl godkänd – VG – eller Mycket väl godkänd – MVG.

När betyg sätts efter att ett ämne eller ämnesblock har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i grundskolan och de betygskriterier som har fastställts för ämnena och ämnesblocken. Betyget Godkänd ska motsvara de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i ämnena i slutet av nionde skolåret, och Statens skolverk ska fastställa betygskriterierna.

Detta är vad riksdagen har beslutat om. Det är endast detta som kan kallas för betyg. Det finns ingenting annat som är betyg i den mening som anges i grundskoleförordningen.

Tidpunkten för betyg är också väldigt tydligt angiven. Här säger riksdagen att betyg ska sättas i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9. Det är inte öppet, och man ska inte kunna göra det vid något annat tillfälle. Det är dessa tillfällen som riksdagen har anvisat.

Vi har haft andra betygssystem. Man har börjat ge betyg tidigare. Det har varit skillnader. Tidigare har man börjat redan i årskurs 3. Då har också riksdagen varit tydlig på den punkten.

Enligt mitt förmenande kan man inte göra andra tolkningar av grundskoleförordningen och av det riksdagen har beslutat. Detta är tydligt.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 61 ROY HANSSON (m):

Fru talman! Det har blivit ganska intressant de senaste veckorna. Man har konstaterat att fristående skolor tydligen har andra regler än den kommunala skolan, och det är inte rimligt att det är på det sättet.

Om det dessutom är så att förordningen är otydlig, som Ulf Nilsson påpekade, måste det rimligen vara så att myndigheten – i detta fall Skolverket – har att ge ut anvisningar som är tydliga för kommuner och skolor, så att det inte kan bli några felaktiga tolkningar.

Nu kom ministerns senaste inlägg att handla mest om betyg. Det är inte direkt det som debatten handlar om, men jag ska något kommentera det i alla fall.

Anders Sjölund sade att det gäller att avdramatisera betygen. Helt klart är det så. Jag minns själv när en av våra flickor gick i skolan och skulle få betyg på hösten i åttonde klass.

De här 13–14-åriga flickorna ägnade inte hösten åt någonting annat än dramatik kring betygen. Jag är helt övertygad om att alla de här flickorna – jag tror att det mest var flickor – blev besvikna när de fick betygen. Jag tror inte pojkarna brydde sig lika mycket. Det är det man ska eliminera, att det inte blir någon dramatik när den första betygssättningen sker. Som Ulf Nilsson sade är det då för sent för de svaga eleverna. Det är det som t.ex. Nacka kommun vill förebygga genom att ge skriftlig information till föräldrarna som kan vara underlag i en dialog mellan föräldrar, skola, elever och lärare för att nå fram till detta.

Självklart ska man vara noga med betygen, och självklart är det rätt som ministern läste upp om betygen. Men det är inte det denna debatt handlar om, utan det är fråga om kommunernas möjlighet att ge annan skriftlig information. Som ministern säger i svaret, och jag tycker att det är ett bra svar, är det ett lämpligt komplement. Det är bra att det inte finns några hinder.

Då är min fråga: Står ministern fast vid interpellationssvaret, att det inte finns några hinder för kommuner att ge skriftlig information som ett komplement till utvecklingssamtalen för att delge föräldrar, lärare och skola hur man bäst kan tillvarata elevernas intressen? Det borde vi få ett svar på här och nu i dag.

Anf. 62 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Skolministern bekräftar det jag har tagit rätt på via utbildningsutskottets tjänstemän och rättschefen på Utbildningsdepartementet som har precis samma uppfattning som jag, att det material som vi nu talar om är det som gäller. Det är utomordentligt otydligt. Det står visserligen ”skall”, men det finns ingenting i rättspraxis som säger att man inte får göra det som inte står här. Det finns alltså ett stort mått av utrymme för att tolka det precis som jag tolkar det, nämligen att det är fritt fram för alla skolor, fristående skolor eller kommunala skolor, att sätta betyg när helst man vill, men senast i årskurs 8 ska man sätta betyg enligt denna förordning.

Det är ganska intressant att en enkel ledamot från Västerbotten kan ha upptäckt det och att ingen annan har gjort det. Det är den formella saken. Det vore intressant att höra om ministern inte delar min uppfattning. I vilket material finner skolministern stöd för en annan tolkning än den jag gör, nämligen att det är fritt fram för svenska skolor att redan fr.o.m. i

vår ge betyg? Det är någon månad kvar till skolavslutning, så skolorna och rektorerna kan snabbt kasta sig över skolkatalogerna och ge betyg i årskurs 3 eller 5 eller avstå helt och hållet. Det är min uppfattning.

Jag konstaterar att skolministern inte har någon annan syn på detta än att det är det här materialet som finns att tillgå. Det är den förordning som vi har att rätta oss efter. Den förordningen säger att det är helt okej att redan nu sätta betyg.

Diskussionen om skriftliga omdömen och betyg är egentligen överspelad. Lagtexten medger kort sagt att skolorna i Sverige sätter betyg.

Anf. 63 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Skolministern sade att skriftliga omdömen inte ska räknas som betyg, och det håller jag med om. Det är inte det som är tanken med skriftliga omdömen, utan skriftliga omdömen är avsedda att hjälpa föräldrar och elever att ha en diskussion om hur eleverna når upp till de mål som man strävar mot.

Jag vill egentligen bara upprepa min fråga från förra inlägget och från i våras, nämligen: Anser skolministern att anvisningar bör komma som tydliggör för skolorna hur skriftliga omdömen kan se ut så att skolorna inte behöver ägna all tid åt att fundera över om de gör fel eller inte utan kan koncentrera sig på att lämna information till föräldrarna och eleverna?

Den andra frågan är: Kan vi tolka skolministerns positiva svar så att vi i fortsättningen slipper diskussionen om att det är något principiellt fel med att lämna regelbunden skriftlig information till föräldrarna?

Anf. 64 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Givetvis är det oerhört angeläget att en förordning är så tydlig att den inte ska leda till olika tolkningar. Därför har vi också aviserat att om det inte finns en gemensam tolkning av vad som står i förordningen måste vi se över den så att den i så fall blir tydligare i sin utformning.

I frågan när betyg ska ges är min uppfattning däremot och har varit, och jag har faktiskt aldrig hört att det ifrågasatts, att riksdagen har beslutat att betyg ska ges i årskurs 8 och 9. Redan när detta beslut en gång fattades diskuterades frågan. Givetvis var det en debatt i riksdagen om det inte skulle vara, som en del vid det tillfället föreslog, från årskurs 7 som det varit tidigare. Riksdagen har alltid varit tydlig på att tala om när man vill att skolorna ska börja sätta betygen.

När det sedan gäller utformningen av skriftlig information till föräldrarna har också Nacka efter påpekanden och de samtal som man har haft med Skolverket sett över hur man går ut med informationen till föräldrarna. Man har nu ett annat formulär, där det här om föräldrar vill eller inte vill ha den skriftliga informationen tas upp. Man tar också upp olika former.

Jag kan se oerhört mycket positivt i att man kan dokumentera någonting som man har kommit fram till. När jag säger att jag är positiv till den skriftliga informationen är det inom de lagar och förordningar som vi har att hålla oss till. Det ska också finnas en tydlighet.

Jag kan se i dag att vi tyvärr fortfarande har en bit fram till de mål som vi har satt upp såväl med betygen som när det gäller utvecklings-

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

samtalen och den skriftliga informationen. Vi får många brev från allmänheten. Jag kan nämna som ett exempel ett brev häromdagen där föräldrarna har ifrågasatt lärarnas beteende. Man har varit på ett utvecklingssamtal som inte har gett någonting. Det var suddigt, otydligt. Sedan får eleven med sig ett brev hem, inte i ett slutet kuvert utan öppet. I brevet står det bara: Emil jobbar på i sin egen takt. Behöver tid på sig för att lära in nya moment. Det är därför bra om man jobbar med matte hemma. Har lite svårt att koncentrera sig på lektionerna och sätter sig själv ofta i en jobbig situation genom att störa de andra som då blir irriterade.

Det skickar alltså läraren bara hem. Det finns inte någon att föra en dialog med. Dessutom sätter samma lärare betyget IG, Icke godkänd, och använder det gamla siffersystemet med procentsatser.

Tyvärr händer det då och då att vi får den här typen av brev. Uppenbart har vi fortfarande en bit fram för att verkligen informera och se till det hela. Skolledarna har ansvaret för att gå igenom med sin personal hur utvecklingssamtalen ska utformas, hur man kan använda den skriftliga informationen om man vill göra det och föräldrarna också är intresserade och vill ha den. Det är viktigt med tydligheten. Det ska inte vara så att en elev får den här typen av information eller får information alldeles för sent från skolan om var man befinner sig i sin utveckling. Det är viktigt att understryka.

Anf. 65 ROY HANSSON (m):

Fru talman! Återigen börjar ministern diskutera betygsfrågan trots att det egentligen handlar om skriftlig information. Det som Anders Sjölund har tagit reda på om betygssättningsregler är oerhört intressant. Då är min fråga om ministern på något sätt kommer att reglera och tydliggöra det så att lagstiftningen verkligen stämmer överens med gällande förordning. Jag tror att det är många runt om i Sverige som väntar på detta, inte minst nu när vi närmar oss skolavslutning.

Jag skulle vilja ta upp i det här inlägget att det nu är viktigt att ministern inte kommer med någon ändrad lagstiftning som hindrar kommunerna att ge skriftlig information, allra helst inte som ministern enligt både svaret och debatten här är tydlig på att skriftlig information till föräldrarna är bra, kanske t.o.m. nödvändigt. Tidningsuppgifter som jag fick del av onsdag kväll antyder att det kunde vara någonting på gång. Jag hoppas verkligen att det inte blir så.

Frågan är i stället, som Ulf Nilsson tog upp: Kommer det någon tydlig information om hur man ska utforma den skriftliga informationen? Det kan jag däremot tycka är bra så att det inte blir betygsliknande när det gäller hur man ger det. Det måste väl ändå vara en statlig myndighets, Skolverkets, plikt att ge ut detta när nu diskussionen kommit i gång om detta.

Nu har ministern en replik kvar. Jag skulle vara intresserad av att veta om det kommer ett sådant klarläggande som jag efterlyste i min inledning. Blir det någon ändrad lagstiftning av detta? Blir det något hinder att lämna skriftliga betyg, eller står ministrarnas interpellationssvar fast? I sitt inlägg säger ministern att utvecklingssamtalen inte är tillräckliga. Det behövs både-och. Det är därför som den skriftliga informationen är så viktig.

Anf. 66 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Något sent vill jag ändå, när jag hör dessa svar, lägga mig i debatten.

Vi är faktiskt många föräldrar – och jag är en av dem – som har våra barn i skolor där vi t.o.m. har haft betyg ända sedan mycket tidigt. Men vi har inte bara haft betyg, utan vi har också haft skriftliga omdömen.

Som jag ser det har vi haft en väldigt positiv process i den skola där min dotter har gått. Där har man utvecklat dialogen mellan skola och föräldrar – med barnet, med föräldrarna och med läraren.

Vad som oroar mig lite grann med den här debatten är att det blir lite misstänkt att få i gång processen. Man får för sig att detta är någonting som man ska göra lite i smyg, och inte längre kan föra en öppen dialog om, på grund av att de regler som finns inte kommer att tillåta det.

Min vädjan till skolministern blir därför naturligtvis: Hantera nu denna fråga på ett positivt och bra sätt! Låt inte det exempel tala som ministern just läste upp för oss om en missnöjd förälder som naturligtvis, verkar det som, har varit med om ett väldigt dåligt sätt att få i gång dialogen. Se till att vi stället får positiva sätt att föra dialogen på, så att våra barn får stödet att veta hur det går i skolan.

Jag tror nämligen att om vi ska få en bra skola – lika bra som överallt annars där våra ungdomar kommer att komma ut i världen – så är detta avgörande och viktigt. Det finns inget skäl till att just Sverige ska hamna på efterkälken.

Anf. 67 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Som svar på Roy Hanssons fråga kan jag säga att vi kommer att se över förordningen – det är ett klart besked från min sida – så att vi får en större tydlighet.

En möjlighet kan dessutom vara att ge Skolverket i uppdrag att utforma ett kommentarsmaterial angående just utvecklingssamtal och skriftlig information. Jag vet att detta har funnits för utvecklingssamtalen, men det kan också ses över. Det är säkert lämpligt med tanke på all diskussion och debatt som har varit.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1999/2000:396 om speciallärare i skolan

Anf. 68 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Ulf Nilsson har frågat vilka åtgärder regeringen avser vidta för att öka antalet speciallärare i skolan.

Regeringen har uppmärksammat att den specialpedagogiska kompetensen i skolan måste stärkas.

I propositionen (1998/99:105) *Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd* uppmärksammade regeringen att specialpedagogisk kompetens ofta saknas i skolornas arbetslag. Jag citerar ur propositionen:

”Den nya specialpedagogutbildningens ambitioner om ett förändrat arbetssätt, med bl.a. ett mera konsultativt förhållningssätt, har inte fått

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

fullt genomslag. En orsak till detta är att det fortfarande finns alltför få utbildade specialpedagoger. Lärare är dessutom ovana att efterfråga och se handledning som kompetensutveckling.”

Regeringen anser att det är betydelsefullt att specialpedagogernas roll vidareutvecklas. Det är också viktigt att behoven av specialpedagogisk kompetens uppmärksammas i alla skolformer och på olika nivåer.

Läraryrkets utvecklingskommittén har bl.a. haft i uppdrag att analysera behovet av specialpedagogisk kompetens hos lärarna samt komma med förslag till en förnyad läraryrkesutbildning. Att se över även den specialpedagogiska utbildningen ingick som en del i kommitténs arbete. En proposition om framtida läraryrkesutbildning är för närvarande under beredning och planeras att föreläggas riksdagen innan sommaren.

Regeringen har redan vidtagit åtgärder för att stärka den specialpedagogiska kompetensen. I vårpropositionen 1999 föreslogs en treårig satsning om 500 miljoner kronor för fortsatt arbete med kvalitet och likvärdighet. Bl.a. ska elever i behov av särskilt stöd ges bättre förutsättningar att nå målen. Behovet av lärares kompetensutveckling uppmärksammades särskilt.

Första året har medel fördelats så att Skolverket disponerar 15 miljoner kronor för att förstärka stödet till kompetensutveckling för undervisning av elever i behov av särskilt stöd.

Ytterligare 15 miljoner kronor ska användas för att stödja och stimulera arbetet med språkutveckling med inriktning på att förbättra läs- och skrivmiljöerna i skolan, förstärka och utveckla skolbibliotekets pedagogiska roll samt stimulera samarbete och samplanering mellan lärare i yrkesämnen och kärnämnen i gymnasieskolan.

Även i vårpropositionen 2000 uppmärksammas situationen. Regeringen beräknar därför 100 miljoner kronor per år för särskilda utvecklingsinsatser under 2001 och 2002.

Inom ramen för specialskolans nuvarande anslag har särskilda medel avsatts till Hällsboskolan, som har fått i uppdrag att i samarbete med lämpliga specialpedagogiska institutioner genomföra en kompetensutvecklingssatsning om undervisning av barn med grav språkstörning. Insatserna riktar sig till pedagoger i kommunerna.

Därtill har regeringen tillsatt en organisationskommitté för att se över statens stöd i specialpedagogiska frågor till kommunerna.

Ulf Nilsson säger att intagningen till särskolan har ökat med 40 %. I själva verket är den siffran ännu högre. Tyvärr vet vi inte varför i dag. Skolverket har därför fått i uppdrag att mot bakgrund av elevökningen sedan 1992 ytterligare analysera skälen till att andelen elever i särskolan fortsätter att öka. Vidare utredning krävs för att belysa frågan så brett som möjligt.

Anf. 69 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag vill tacka skolministern för svaret.

Anledningen till min fråga om speciallärarna är alla exempel som jag har stött på där inte minst unga elever lämnas utan den hjälp de skulle behöva i skolan. Det finns ett antal barn som har mer behov av ordning och struktur omkring sig, och som därför har svårt att fungera i en stor grupp. I en klass på 25 elever kan det ofta röra sig om fem sex elever som har svårt att fungera i en större grupp.

Många lärare känner en hjälplöshet när de vet att dessa barn skulle kunna utvecklas minst lika bra som andra om de bara fick lite mer enskilt stöd. Jag har pratat med en lärare som berättade att hon för ett antal år sedan lyckades ordna en speciell skrivträning för en elev några timmar i veckan hos en specialist. På ett år utvecklades den eleven från att endast ha skrivit osammanhängande meningar till att skriva bättre än snittet i klassen.

Det är otvetydigt så att många barn behöver stunder av mer eller mindre enskild hjälp, och att många barn inte klarar av att vistas i stora grupper hur länge som helst. Får de den hjälpen så kan de ofta klara sig bra i en vanlig klass senare. Men tiden räcker till sämre i dag än för cirka tio år sedan. Enligt Skolverket har tiden som varje lärare lägger ned på en elev minskat med 17 %.

Skolministern redogör i sitt svar för en del åtgärder som vidtagits för att utveckla lärarnas kompetens i specialpedagogik. Skolministern säger också att det är viktigt att specialpedagogisk kompetens uppmärksammas i alla skolformer. Framför allt handlar regeringens åtgärder om att bidra till handledning och kompetensutveckling av lärarpersonal. Det är i och för sig bra att regeringen uppmärksammar frågan, men jag tror att det behövs andra typer av åtgärder.

Fru talman! Ett huvudproblem är att utbildningen av speciallärare har upphört. I samband med lärarutbildningsreformen som genomfördes 1988 försvann speciallärarutbildningen till förmån för en ny specialpedagogutbildning. Specialpedagogernas uppgift skulle inte i första hand vara att hjälpa de svaga eleverna, utan de skulle vara ett stöd till lärarna på skolan. Jag menar att detta var ett felaktigt och mycket olyckligt beslut, och att utbildningen måste byggas upp på nytt.

För att de här barnen ska kunna få det stöd som de behöver måste de ha speciallärare med särskild kompetens för den typ av svårigheter som barnet har.

Min fråga till skolministern blir därför om hon vill överväga att återinföra speciallärarutbildningen, och gärna göra en ännu bättre genomtänkt speciallärarutbildning än den som fanns tidigare. Det finns i dag en massa aktuell forskning om t.ex. skriv- och läsinlärning, medfödda störningar osv. som skulle kunna bidra till en ny och kvalificerad speciallärarutbildning.

Anf. 70 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Före 1988 fick inte lärare någon specialpedagogisk utbildning i sin grundutbildning. Speciallärare blev man efter 20 eller 40 poängs påbyggnadsutbildning.

Kravet var att man hade lärarexamen som grund. Detta verkade inte till förmån för integration, utan speciallärare och specialundervisning var något för sig. Verksamheten skedde ofta, till en början i alla fall, i s.k. kliniker. Sedan utökades samarbetet till att ske tillsammans, ibland inne i klassen, i olika former.

I grundskollärarreformen 1988 fanns i den centrala utbildningsplan som antogs av UHÄ angivet att alla som studerade på något lärarprogram skulle få specialpedagogisk kompetens och ett specialpedagogiskt synsätt i sin grundutbildning. Till detta lades en 60–80-poängs påbyggnadsutbildning för att de som ville utbilda sig till specialpedagog skulle kunna

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

verka som handledare för dem som hade en viss specialpedagogisk kunskap i sin grundexamen.

Den nuvarande specialpedagogiska utbildningen är alltså betydligt mer omfattande än den var när man hade speciallärarutbildningen. Dels har man speciallärarutbildningen, dels har man byggt på med ytterligare kompetenser. Den gamla låg alltså på 20–40 poäng och nuvarande ligger på mellan 60–80 poäng. Att i det läget gå tillbaka till det gamla skulle innebära en försämring.

Propositionen angående hur lärarutbildningen ska bli i framtiden är ju inte skriven och klar ännu, men i förslaget till den nya lärarutbildningen säger man att alla studenter ska få specialpedagogik inom det som man i förslaget kallar det allmänna utbildningsområdet. Det omfattar i sig 60 poäng i förslaget, och här ska alltså specialpedagogiken ingå för alla.

Sedan kan man i det här förslaget välja en inriktning eller specialisering. Väljer man en inriktning kan den omfatta minst 40 poäng. En specialisering kan omfatta 20 poäng. Då kan man välja att som vanlig lärare göra en fördjupning mot specialpedagogiken. Detta blir då i basutbildningen. Dessutom kommer det även i fortsättningen att finnas en påbyggnadsutbildning som kommer att omfatta 60–80 poäng.

I det nya förslaget kan alltså även basutbildningen för en lärare vara betydligt mer omfattande än i dag. Specialpedagogutbildningen kommer att finnas som påbyggnadsutbildning. Dessutom kommer vi att ha dem som är ytterligare specialister när det gäller elever med speciella funktionshinder, som får ytterligare en fördjupning. Vi kommer också att satsa på mer forskning runt elever med funktionshinder. Ser jag på det som vi nu är på väg att ta fram kommer alltså den samlade bilden, tillsammans med den här kompetensutvecklingen för lärare, att ge betydligt större gedigenhet än vad vi har haft tidigare.

Anf. 71 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Skolministern sade att det vore en försämring att få tillbaka den gamla speciallärarutbildningen. Jag sade ju att ville ha tillbaka speciallärarna i skolan men också ha en bättre utbildning än tidigare.

Problemet som jag ser det är att själva funktionen, speciallärare som i mindre grupp eller enskilt hjälper eleverna, är på väg att försvinna och att specialpedagogernas främsta uppgift är att handleda de övriga lärarna. Det är naturligtvis bra att den allmänna kunskapen finns. Men speciallärarfunktionen i den mening den hade tidigare behöver vi ha tillbaka.

Annars när det gäller skoldebatten brukar ju vi folkpartister säga att huvudproblemet i skolan inte handlar om pengar, utan det handlar om vilka strukturer man jobbar i osv. Vi tror att om en hel del låsningar i skolan bröts upp skulle det kunna bli bättre – utan att nya resurser skulle behöva tillföras.

Men det finns en särskild reform som faktiskt skulle kosta en del pengar. Det vore just att få tillbaka speciallärarfunktionen i den svenska skolan. Antalet speciallärare, som alltså fungerar på det sätt som jag har sagt, har minskar med en tredjedel under 90-talet. Händer det ingenting kommer de snart att vara helt borta.

Jag nämnde i min interpellation att antalet elever i särskolan ökat med enligt uppgift 40 %. Jag tackar för att skolministern i sitt svar upplyser om att ökningen i verkligheten är ännu större. Ansökningarna från föräld-

rar som vill att barnen ska gå i särskolan har också ökat kraftigt. Det är bra om särskolan uppfattas som ett bra alternativ av föräldrar till barn som borde gå där. Men om den här ökningen av särskolan beror på att skolan inte kan hjälpa barn som egentligen borde gå i grundskolan är det en olycklig utveckling. Särskolan ger ju inte möjlighet att gå vidare till nationellt gymnasieprogram.

Idén att speciallärarna ska ersättas med fortbildning av övriga lärare menar jag fortfarande är feltänkt. Naturligtvis är det bra att alla lärare får bättre kunskaper om hur man hjälper olika elever, men det behövs också specialkompetens.

Jag tror, fru talman, att den svenska skolan behöver olika kompetenser. Tendensen att plåna ut gränserna mellan helt skilda pedagogiska uppgifter är farlig om den tillåts gå för långt. På samma sätt som det är en stor skillnad mellan att undervisa i svenska eller främmande språk på gymnasiet och att arbeta med grundläggande läsinlärning med en sex- eller sjuåring, är det stor pedagogisk skillnad mellan att arbeta som klasslärare och att arbeta enskilt med en elev som t.ex. har grav dyslexi. Det behövs specialkompetenser i skolan, inte minst för de barn som behöver extra stöd.

Anf. 72 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag är ledsen om Ulf Nilsson har missuppfattat mig. Tvärtom understryker jag just behovet av de olika kompetenserna. Men som det kommer att se ut framöver blir det ju så att basläraren kommer att kunna få ännu mer av kompetens inom specialpedagogiken. Detta kommer att vara till nytta för precis alla elever. I och med detta utvecklar man den pedagogiska kompetensen.

Men jag sade också att vi sedan ska ha specialpedagoger som har en påbyggnadsutbildning på 60–80 poäng. Vi ska ha ytterligare specialister som är inriktade på elever med kanske udda eller komplicerade funktionshinder. Vid sidan av detta ger vi till nuvarande personal en kompetensutveckling när det gäller dyslexi, elever med funktionshinder osv. Vi satsar dessutom medel på forskning runt funktionshinder.

Jag avser dessutom att i budgeten till hösten återkomma med en mer detaljerad redovisning av hur jag tänker använda de medel som nu är avsatta. Det vi står i nu är ju att vi för närvarande har en brist på specialpedagoger. Det är viktigt att vi, även om vi ser på den framtida utvecklingen, också kan möta nuet. Men det kommer jag att komma tillbaka till i budgeten.

Anf. 73 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det är bra, det som skolministern säger om att baslärarna kommer att få en ökad kompetens när det gäller olika typer av pedagogiska svårigheter, olika elevers problem osv. Det är bra. Men min huvudfråga är, med tanke på att en tredjedel av speciallärarna i den traditionella meningen har försvunnit i skolan: Kommer vi att få tillbaka lärare, oavsett om vi kallar dem pedagoger eller speciallärare, som har den funktionen i skolan att de jobbar med elever i mindre grupper eller enskilt? Det är det jag menar att vi har det stora behovet av.

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

Kommer vi att få människor från Lärarhögskolan som är utbildade för sådana tjänster som innebär att man ska jobba i mindre grupp eller enskilt? Det menar jag nämligen att skolan har ett mycket stort behov av.

Anf. 74 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Specialpedagogen ska kunna göra både–och. Flexibiliteten är oerhört viktig. Man måste anpassa sig efter barnens behov. Ibland behöver barn vara i mindre grupper. De behöver vara i mindre grupper under längre tid och ibland under kortare tid. Givetvis ska då den som är specialist, specialpedagogen, också kunna ta hand om de här eleverna. I andra lägen ska specialpedagogen kunna vara en handledare till hela arbetslaget. Specialpedagogen ska också kunna vara en som hjälper rektor många gånger, t.ex. när det gäller att se över frågan om resurserna och hur man kan använda dessa på bästa sätt.

De som i framtiden genomgår specialpedagogutbildningen ska alltså, liksom de som i dag är aktiva, kunna fungera på olika sätt både i grupper och som handledare.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1999/2000:350 om utvecklingen i Västsahara

Anf. 75 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Eva Zetterberg har frågat om regeringens agerande när det gäller Västsahara med anledning av att det ännu inte varit möjligt att genomföra någon folkomröstning om självbestämmande.

Den svenska regeringens inställning har hela tiden varit att frågan om Västsaharas framtida status ska få en rättvis, demokratisk och fredlig lösning där de inblandade parternas situation och legitima intressen beaktas. Den princip som hela tiden styrt och styr vårt agerande är folkens rätt till självbestämmande.

Den senaste rapporten från FN:s generalsekreterare från februari i år är påfallande dyster och kritisk mot de båda parterna i konflikten. Båda parter bedöms ha brustit i samarbetet med FN. Generalsekreteraren är även pessimistisk när det gäller parternas vilja att samarbeta i fortsättningen, bl.a. om det stora antal överklaganden av röstlängden som förekommit. För att en folkomröstning ska kunna äga rum måste man ta ställning till alla överklaganden, vilket bedöms ta minst 18 månader i anspråk och kräva parternas samarbete. Den svenska regeringen delar den bedömning som FN:s generalsekreterare gör.

I det nu uppkomna läget har FN:s generalsekreterare ånyo kallat in sitt speciella sändebud James Baker för att medla i konflikten och försöka nå en ny överenskommelse mellan parterna. Från svensk sida har vi alltid ställt oss bakom FN:s ansträngningar att lösa konflikten. Vi vidhåller denna inställning. Därtill kan vi ställa oss bakom lösningar som parterna gemensamt kommer överens om. Det innebär att en överenskommelse mellan parterna i konflikten som är sanktionerad av FN även skulle få den svenska regeringens stöd.

Trots att folkomröstningen ännu inte kunnat äga rum är FN:s roll i Västsaharakonflikten central. Sverige har på olika sätt stött FN-missionen Minurso i Västsahara – även genom direkta insatser. Vi har också på olika sätt backat upp ansträngningarna att få parterna att enas om den röstlängd som ska ligga till grund för en folkomröstning.

Sverige ger redan ett omfattande humanitärt bistånd för att möta flyktingarnas behov. Vårt bistånd till flyktinglägren i Algeriet har pågått i många år och rönt stor uppskattning. För närvarande bidrar Sida med drygt 27 miljoner kronor via enskilda organisationer som Caritas, Praktisk solidaritet, Kommittén för Västsaharas kvinnor och Forum Syd. FN:s flyktingkommissarie, UNHCR, förbereder ett återvändande av flyktingarna när förutsättningar för ett sådant föreligger. UNHCR kommer då att lansera en särskild appell för ett sådant program. Under tiden ansvarar UNHCR för stöd och skydd till flyktingarna i Tindouf i västra Algeriet. Om ett ändrat läge uppstår har Sverige beredskap att medverka.

EU:s handlande när det gäller Västsahara går ut på att stödja FN:s uppdrag och att inte agera på ett sätt som kan störa nuvarande ansträngningar att få till stånd samtal och en eventuell överenskommelse mellan parterna. Som jag tidigare påtalat i kammaren ser vi också att en positiv omsvängning är på väg i Marocko när det gäller demokratifrågor och mänskliga rättigheter, och våra förhoppningar att Marocko ska kunna spela en konstruktiv roll har ökat.

Den svenska regeringen följer utvecklingen i Västsahara mycket nära både bilateralt och inom EU, och vi ser fram emot Bakers rapport.

Anf. 76 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill varmt tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Redan från början vill jag med kraft understryka det som utrikesministern säger om att den princip som styr är folkens rätt till självbestämmande. Jag ställer mig till fullo bakom detta.

Men jag tror ändå att man inledningsvis kan ställa frågan om varför vi bryr oss om Västsahara. Varför tar vi gång på gång upp denna fråga i Sveriges riksdag?

Västsahara är ett land som är relativt okänt i Sverige. Till ytan är det något större än halva Sverige – 260 000 kvadratkilometer. Det har en 100 mil lång Atlantkust och är huvudsakligen ett ökenland. Det var en spansk koloni fram till 1975 när det ockuperades av Marocko.

Sedan dess har vi alla följt turerna med eld upphör, FN:s beslut om folkomröstning och om en fredsplan som gång på gång har blivit uppskjuten. De senaste rapporterna från FN:s generalsekreterare har varit mycket dystra. Det senaste budet är att folkomröstningen kan äga rum tidigast år 2002.

Det finns ett nätverk i riksdagen där representanter från samtliga partier har deltagit och på olika sätt tagit upp den här frågan, senast i ett betänkande från utrikesutskottet som debatterades här i kammaren den 24 mars. Ett enigt utskott betonade betydelsen av att folkomröstningen äger rum efter den ursprungliga tidsplanen och inte så sent som år 2002.

Som ett led i vårt arbete kring de här frågorna organiserade Forum Syd en resa förra veckan. Beklagligtvis kunde bara två av riksdagens ledamöter delta i den. Liselotte Wågö från Moderaterna och jag själv kunde medverka tillsammans med en person från Palmecenter, en från

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Forum Syd och en journalist. Det var en väldigt intressant resa som gav väldigt mycket ytterligare information. Jag kan väl inte påstå att det gjorde att konflikten framstod som lättare och enklare att lösa – snarare tvärtom.

Därför vill jag också till fullo instämma i att Sverige måste göra allt som är politiskt möjligt för att ställa sig bakom FN och Minursos insatser. Vi fick en oerhört god uppfattning om Minursos och FN:s arbete i området. Vi fylldes av en stor respekt för det arbete som sker under svåra omständigheter. Vi hade också glädjen att träffa svenska civilpoliser som också gör ett mycket bra arbete.

Jag vill också bekräfta det som utrikesministern nu och vid andra tillfällen har gett uttryck för, nämligen en mer progressiv hållning från Marocko. Det är ju ett land som har lytt under diktatur med en feodal struktur och med ett starkt förtryck av mänskliga rättigheter. Jag tror inte att det har uppmärksamrats tillräckligt av oss tidigare att man i Marocko i dag gör avsevärda ansträngningar på sin väg mot demokrati och respekt för mänskliga rättigheter och för att befrämja kvinnans roll och rättigheter i samhället.

Så långt är det väldigt väl. Men när det gäller uppfattningen och positionen om Västsahara mötte vi inte samma positiva attityd. Jag uppfattar den som oerhört låst.

Därför har jag en fråga till utrikesministern. Hur ser utrikesministern på de kommande samtalen i London nästa vecka med den speciella representanten James Baker? Vad tror utrikesministern om möjligheterna att komma fram på detta svåra område och nå en lösning som båda parter accepterar så att folkomröstningen äntligen kan äga rum?

Anf. 77 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill också tacka för det här svaret på interpellationen. Med det här inlägget vill jag visa mitt och Centerpartiets mångåriga engagemang i Västsaharafrågan. Vi har följt den under många år. Särskilt centerkvinnorna har varit engagerade i projekt och även varit där nere.

Eva Zetterberg har här redovisat en del av historien som vi också känner till sedan tidigare. Vi två har också för några år sedan tillsammans besökt flyktingläger där nere. Då såg man lite av hur förhållandena var. Det är frapperande när man kommer till människor som har levt i flyktingläger i hela sitt liv. Den här situationen har ju funnits i mer än 25 år. Det är ett mycket ogästvänligt område. Större delen av befolkningen har aldrig varit i sitt land. De har bott på det här sättet i hela sitt liv. Det är klart att det och osäkerheten inför framtiden påverkar människor, både deras sätt att tänka och vara. Om det händer saker som vi inte kan förstå tror jag att det finns rätt många förklaringar till det.

Det finns några problem nu. Jag vet inte om Eva Zetterberg och Liselotte Wågö fick något besked om hur matsituationen ser ut där nere. Det är viktigt att Sverige tar itu med den frågan och använder de pengar som finns för att försöka medverka till att livsmedelsförsörjningen fungerar, så att människor slipper att svälta. Det är en viktig fråga som jag skulle vilja föra fram.

När det gäller Marocko och deras inställning satt jag och tänkte på hur det är i Turkiet, som vi också pratar ganska mycket om. Där pratar man väldigt mycket om mänskliga rättigheter. Det går egentligen ganska

bra. Men så fort man kommer in på kurdfrågan och sydöstra Turkiet blir det något helt annat. Då är förståelsen noll. Jag kan tänka mig att det är något liknande när det gäller utvecklingen i Marocko, som i och för sig är positiv. När det kommer till den här frågan finns det lika starka låsningar som tidigare. Jag förstår att det är så och att det kanske inte heller finns folkligt stöd för att få en lösning. Då är det ju väldigt svårt.

Det finns ju inget annat sätt att lösa detta än att få en medling till stånd som verkligen kan föra frågan framåt. Därför är det bra att James Baker har fått det här förnyade uppdraget.

Jag vill egentligen ställa samma fråga som Eva Zetterberg. Vad tror utrikesministern? Tror utrikesministern att det är möjligt att komma fram? Tror utrikesministern att James Baker kommer att klara av det här mycket tuffa uppdraget? Man möter ju reaktioner från olika håll i världen, där man kan se här frågorna lite grann, där pessimismen är mycket stor. Det har den egentligen varit ganska länge nu. Vi ser bara hur frågan skjuts på framtiden hur länge som helst. Det är ju frustrerande att leva under sådana omständigheter. Man kan förstå om människor till slut tar till vapen. Vi får verkligen hoppas att det inte sker. Medling och FN:s engagemang är oerhört viktigt, men vi är lite oroliga för om det ska vara möjligt att lyckas.

Anf. 78 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Interpellanten tar upp sex angelägna och viktiga frågor om Västsaharas framtid, varav tre berör folkomröstningen. Det är en omröstning som under demokratiska former och med övervakare från de internationella samfunden kommer att visa vilka det västsahariska folket vill ska leda deras land.

Det är en folkomröstning som FN initierade 1991 och som skulle ha genomförts i januari 1992. Det är åtta långa år sedan – åtta år då situationen för de ca 300 000 västsaharerna har blivit allt svårare.

Under denna tid har det ständigt kommit nya tidpunkter för när folkomröstningen ska genomföras. FN har påbörjat en identifieringsprocess av de röstberättigade. Det är en process som drar ut på tiden på grund av de komplikationer det innebär att Marocko har bedrivit en intensiv inflyttningsspolitik och krävt att även de inflyttade ska bli röstberättigade. För närvarande ligger det ca 79 000 överklaganden på FN:s bord, en arbetsuppgift som det kommer att ta lång tid att gå igenom och som ytterligare kommer att fördröja tidpunkten för när folkomröstningen kommer att ske.

Enligt FN beräknar man nu att en folkomröstning kan komma att ske tidigast år 2002. Dock har FN:s generalsekreterare, Kofi Annan, i februari uttalat att det är omöjligt att bestämma ett nytt datum för folkomröstningen om Västsaharas framtid.

Vad kan då vi i Sverige göra för att denna pessimism inte blir verklighet? Vi i Sverige har ett internationellt gott rykte, inte minst i Afrika, och är kända när det gäller förberedelser av val. Jag undrar därför om utrikesministern kan tänka sig att Sverige skulle kunna skicka ett antal svenskar för att hjälpa till med att gå igenom dessa överklaganden för att på detta sätt kunna påskynda processen fram till att en folkomröstning kommer till stånd.

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

Anf. 79 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan instämma med både Eva Zetterberg, Marianne Andersson och Annelie Enochson om att det här är en viktig fråga. Det är en fråga som det är viktigt att vi inte glömmet från vare sig regeringens eller riksdagens sida. Jag har också med stort intresse läst rapporter från den resa som Eva Zetterberg gjorde, så jag kan via rapporterna se att det var en givande resa.

Berömmet till Minurso och till de svenska civilpoliserna gläder mig också. Inte minst tycker jag att det är viktigt att komma ihåg när FN gör bra insatser under de här dagarna, när FN har fått kritik på andra områden.

Jag tycker att det är svårt att spekulera när det gäller utgången av de samtal som James Baker nu inleder om några dagar i London. Jag har förstått att han själv hyser en viss om än försiktig optimism om möjligheten att få parterna att kanske komma överens om förhållandena, antingen när det gäller en folkomröstning eller när det gäller andra överenskommelser. Men jag kan samtidigt se att det finns mycket stora problem och hinder kvar. Jag vågar inte spekulera, innan jag har sett samtalen börja, i vad det finns för möjligheter att föra parterna lite närmare varandra.

Jag kommer också att träffa Marockos utrikesminister före sommaren. Självfallet kommer jag att ta upp både Västsahara och mänskliga rättigheter med honom.

Vi kan se en glädjande utveckling när det gäller mänskliga rättigheter. Men vi kan också se några exempel, bl.a. vad gäller mediefriheten, på ingripanden som vi från svensk sida bestämt har tagit avstånd från. Det är naturligtvis viktigt att tillsammans med honom diskutera både den positiva utveckling vi kan se men också de återstående problemen.

Anf. 80 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag hade gärna hört utrikesminister Anna Lindh också nämna något om vad Sverige gör för att underlätta samtalen i London. På vad sätt kan Sverige erbjuda tjänster? Det gäller exempelvis den fråga som Annelie Enochsson väckte och som vi har diskuterat här förr om att bidra med personal som kan genomföra indentifieringsprocessen och de överklaganden som har kommit in för att korta ned tiden. Vad kan Sverige göra för att erbjuda sig som mötesplats för samtal? Jag tror att det är viktigt att man diskuterar på det sättet, inte bara hoppas och är optimist eller pessimist.

Jag instämmer också vad gäller Marocko. Jag sade att det var en överraskande positiv utveckling. Men man ingriper också mot medierna, exempelvis för att de har velat publicera en artikel om Polisarios president, Abdelaziz. Tyvärr var det många i övrigt mycket progressiva personer som försvarade det och som ansåg det fortfarande vara nödvändigt i Marocko, så det finns en lång väg kvar även i andra frågor än just Västsahara.

Fru talman! Jag skulle också vilja gå över till frågan om vad EU och Sverige kan göra. Det ingick, men jag tyckte inte att jag riktigt fick svar på frågan i min interpellation. EU har uttalat sig både förra året i juni och nu i EU-parlamentet i mars. Man understryker starkt betydelsen av en folkomröstning.

Vad gäller Kairomötet, Anna Lindh, hade vi ju förhoppningar. Polisario gjorde en oerhört stor eftergift. Det ska man inte se som någonting negativt, som att det är en svag part. Jag tycker att det var oerhört starkt av den ena parten att avstå från att komma till Kairo för att underlätta förhandlingarna och för att Marocko skulle kunna vara med. Men då förväntar man sig också att utomstående parter som inte är del i konflikten på ett aktivt sätt tar upp frågan om hur konflikten i Västsahara ska nå ett slut och folkomröstning genomföras. Det har jag inte hört någonting om, annat än att det står nämnt som en av de konflikter som finns i Afrika. Och det är vi ju överens om att det är.

Jag undrar också över den skrift som UD nyligen har gett ut. Där talas det ju om hur Sverige genom EU ska delta på det här sättet för att underlätta folkomröstningen. Men jag tycker inte att det klargörs särskilt väl på vad sätt Sverige har drivit frågan framåt. Där vet vi ju komplikationerna. Vi vet ju att Spanien och framför allt Frankrike har starka egna intressen i Marocko och i konflikten, och det underlättar naturligtvis inte.

Med tanke på att Frankrike snart blir ordförandeland i EU och på att Sverige kommer att efterträda Frankrike är det ju, som vi har talat om vid tidigare tillfällen, oerhört viktigt att Sverige prioriterar inom frågan om Magrebsamarbetet. Jag tror inte att vi ska förvänta oss att Frankrike ska driva frågan och vara draghjälp. Det blir Sverige som får göra det, om någon gör det.

Jag vill veta hur man förbereder detta. Vad kommer utrikesministern och UD att göra för att driva den frågan framåt? Och, som sagt, vad gjorde statsministern och utrikesministern i Kairo i den här frågan?

Anf. 81 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag instämmer i de här frågorna. Det är viktigt att Sverige försöker göra någonting konkret för att underlätta den här processen, när det gäller både medling och identifieringsprocess.

Från halvårsskiftet är ju Sverige faktiskt med i trojkan inför ordförandeskapet och sitter där tillsammans med Frankrike. Nu har vi ju gyllene tillfällen att uträtta ännu mer när det gäller hela det utrikespolitiska samarbetet och arbetet än vad vi annars kan göra. Jag tycker att Sverige ska ta den chansen när det gäller Västsahara och verkligen försöka att uträtta någonting konkret och påverka processen.

Det känns många gånger så att vi här ifrån norr är de som kanske driver på MR-frågorna mer än de sydliga länderna i EU. Därför är det viktigt att vi använder den möjligheten när vi tillsammans med Frankrike nu sitter i trojkan och kan arbeta så. Inte minst gäller det naturligtvis under själva ordförandeskapet nästa år, som ju är en utmaning i sig. Men vi kan åstadkomma mycket, det är jag alldeles säker på.

Sedan hade jag en fråga om matsituationen. Jag vet faktiskt inte hur akut den här. Men det är ju viktigt. Är det stora problem är det viktigt att Sverige stöttar och ser till att det inte orsakar ännu större oroligheter än vad som finns nu.

Anf. 82 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja återkomma till utrikesministern med min konkreta fråga. Jag känner att det är en angelägen fråga. Jag vet ju att vi i Sverige är oerhört duktiga på just sådana här saker. Vi har ju varit i Syd-

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

afrika, och just nu är vi väldigt aktuella i Bosnien där vi hjälper till. Därför vet jag att vi har ett gott renommé. Denna konkreta hjälp tror jag skulle betyda oerhört mycket.

Skulle regeringen, utrikesministern, Sverige kunna tänka sig att skicka ett antal svenskar för att på det sättet kunna minska den enorma högen med överklaganden? Vi är ju duktiga på sådana saker. Jag tror att det skulle påskynda processen till en folkomröstning.

Anf. 83 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Det är viktigt att komma ihåg att det är FN som har huvudrollen i det här arbetet. Det innebär också att det är FN som både kan ange förutsättningarna och begära hjälp av andra, bl.a. Sverige och EU. Här finns stora möjligheter, och vi kommer naturligtvis att försöka att bidra ifall vi kan hjälpa till.

Om de samtal som James Baker nu ska föra i London kommer att visa att det finns ett samtycke hos parterna om att t.ex. snabbt hantera överklagandena, är det klart att vi i det läget ska försöka se till att få svenskar på plats för att hjälpa till. Men jag tror att FN-samtalen och Bakers samtal måste bli klara först, så att vi vet vad det är som FN behöver hjälp med både från Sverige och från andra EU-länder.

Samma principer gäller EU. EU:s viktigaste uppgift i detta är, som jag ser det, att visa att man är ett stöd till FN och att stödja de ansträngningar som görs av FN. Eftersom olika länder i EU har haft lite olika intressen är det kanske desto viktigare att EU verkligen följer FN:s policy och roll i detta.

När det gäller matsituationen och situationen i flyktinglägren har vi inte fått några signaler från FN om att situationen skulle vara försämrad. Får vi en förfrågan från FN kommer vi naturligtvis att även där se över våra möjligheter att agera.

När det gäller Kairomötet kan jag kort säga att frågan om Västsahara inte kom upp på mötet. Den var inte med på den formella dagordningen, som ju var ganska tung ändå. Jag berörde frågan, fast ganska hastigt, vid ett kort bilateralt samtal. Vi enades då om att fortsätta diskussionen när Marockos utrikesminister kommer hit.

Anf. 84 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill avslutningsvis understryka att det självfallet handlar om att stödja FN, att visa att det är FN som har frågan i sin hand och att få parterna till en lösning – inte att göra det ena eller det andra. Men det kan man göra mer eller mindre aktivt. Eller hur? Det går ju att visa att vi är beredda att gå in med olika insatser, att vi är beredda att stödja och att ha bilaterala kontakter.

Jag vill än en gång påtala att vi har blivit varse hur mycket större och svårare problematiken är och hur mycket mer ovilliga parterna är att nå en lösning än vad jag hade kunnat ana, framför allt Marocko som vi träffade på vår resa. Men det gör att personer som Baker, och inte bara han utan alla vi andra som arbetar med frågan, måste vara optimister och fortsätta att bidra till en lösning.

Som jag nämnde kan Sverige göra mer. Vi kan erbjuda resurser. Nu nämnde utrikesministern att utrikesminister Denaïssa kommer. Det påta-

lade han vid vårt möte i Rabat, och det tycker jag är väldigt bra. Vi ska ha den typen av dialog.

Jag vill också tala om att den 8 juni är Polisarios president Abdelaziz inbjuden till Sverige av Olof Palmes Internationella Centrum. Vi planerar att under hans besök anordna ett seminarium i riksdagen. Jag vill härmed offentligt inbjuda Anna Lindh som inledare av seminariet, som jag hoppas blir givande när det gäller att framför allt belysa den ena partens svårigheter vid det tillfället. Jag hoppas också att det blir tillfällen att belysa även Marockos syn på detta.

Jag tror att drivkraften för utrikesministern och för alla oss som är engagerade är just det som Marianne Andersson påtalade, nämligen situationen i flyktinglägren, barn och ungdomar som är födda under flykt och som har rätt att återvända till sitt land. Människor har rätt till självbestämmande.

Anf. 85 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag är inte säker på att jag kan inleda seminariet. Däremot hoppas jag att jag får en möjlighet att träffa presidenten.

När det gäller våra insatser för FN är jag övertygad om att FN väl känner till den svenska beredskapen att ställa upp, eftersom vi alltid är ett av de länder som väldigt aktivt ställer upp för FN.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1999/2000:253 om FN-mandat för EU:s krishantering

Anf. 86 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Sten Tolgfors har i en interpellation frågat huruvida det är min uppfattning att det ovillkorligen krävs ett mandat från FN:s säkerhetsråd för att EU ska kunna utföra sina krishanteringsuppgifter.

Regeringen har vid flera tillfällen redogjort för sin syn på dessa frågor, exempelvis i utrikesdeklarationen i februari samt i den försvarsproposition som nyligen godkändes av riksdagen.

Jag skulle dock vilja sätta in frågan i sitt sammanhang. EU:s krishantering omfattar ett mycket brett spektrum av tänkbara åtgärder.

- Det rör sig om såväl civila som militära instrument som kan sättas in var för sig och i kombination.
- Det rör sig om hjälp vid naturkatastrofer – som vid jordbävningen i Turkiet eller översvämningarna i Moçambique – och insatser vid katastrofer skapade av människan – miljökatastrofer, men även politiska oroligheter och krig.
- Det rör sig om förebyggande insatser i ett tidigt skede av en kris, insatser under brinnande kris och insatser efter en kris för att stabilisera en situation och bistå med återuppbyggnad.

I de flesta av dessa fall behövs uppenbarligen inte något FN-mandat. Det räcker med det berörda landets eller parternas samtycke. I vissa fall

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

är det antingen önskvärt eller nödvändigt med ett FN-mandat. I så fall kommer EU att söka ett sådant. Inte bara Sverige utan samtliga EU:s medlemsstater är angelägna om att erforderligt mandat inhämtas från FN:s säkerhetsråd. Alla EU-medlemmar erkänner säkerhetsrådets huvudansvar för upprätthållandet av internationell fred och säkerhet.

Det framgår också klart av de beslut som fattades i Köln och Helsingfors att EU:s krishantering ska ske i enlighet med principerna i FN-stadgan. Av dessa framgår att bemyndigande från FN:s säkerhetsråd är nödvändigt för fredsframtvängande insatser enligt FN-stadgans kapitel VII. Ett sådant bemyndigande från säkerhetsrådet är enligt svensk uppfattning mycket viktigt, inte minst därför att ett enat internationellt uppträdande ger ett bättre resultat och mer effektiva krishanteringsinsatser.

Anf. 87 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Redan vetenskapen om att EU har en trovärdig och kapabel militär krishanteringsförmåga, baserad på politisk samsyn och gemensam vilja att vid behov snabbt kunna agera, kommer att verka stabiliserande i närområdet. En alldeles central fråga är då under vilka förutsättningar EU ska kunna agera för freden. Vilket mandat krävs? Här har dessvärre den svenska regeringen spridit osäkerhet.

Vid toppmötet i Köln talade regeringscheferna om att besluten måste fattas i enlighet med FN-stadgans principer. I ordförandeskapets slutsatser från Helsingfors står det: "Unionen kommer att bidra till internationell fred och säkerhet i enlighet med principerna i Förenta nationernas stadga. Unionen erkänner att Förenta nationernas säkerhetsråd har huvudansvaret för bevarandet av internationell fred och säkerhet."

Märk väl att det står i enlighet med principerna i FN-stadgan och att säkerhetsrådet har huvudansvaret – inte hela ansvaret – för fred och säkerhet. Vad menas då med i enlighet med FN-stadgans principer?

När regeringen skrev Kölnmötets resultat valde man att tala om krav på konkreta FN-mandat för att EU skulle kunna agera. I riksdagen sade Anna Lindh då: "Det brukar inte behövas någon tolkning av FN:s principer därför att ett FN-mandat är ett FN-mandat i de frågor som handlar om fredsframtvängande insatser. Det här brukar vara väldigt tydligt i säkerhetsrådsresolutionerna."

Men så enkelt är det inte, vilket situationen på Balkan har visat. FN-stadgans principer – inte ett entydigt mandat från en resolution – var det som Nato hänvisade till när man inledde aktionen för att stoppa Miloševićs brott i Kosovo.

Frågan handlar ju om ifall EU ska kunna genomföra fredsuppdrag även om någon av säkerhetsrådets permanenta medlemmar hindrar en resolution eller om säkerhetsrådet inte förmår att axla sitt ansvar som ju är utpekade.

Vi är alla överens om att EU:s krishanteringsinsatser primärt ska ske med ett FN-mandat i grunden. Men ska EU hindras från att agera om säkerhetsrådet inte förmår att ta sitt utpekade huvudansvar för fred och säkerhet? Den frågan måste få ett svar från utrikesministern i dag.

Det var nämligen just för att undvika handlingsförlamning i humanitärt utsatta situationer som regeringscheferna i Köln och i Helsingfors valde att tala om beslut i enlighet med FN-stadgans principer, och inte

om det betydligt striktare direkta kravet på FN-mandat som Anna Lindh talar om.

Regeringscheferna valde en försäkring mot passivitet. De flesta är nämligen överens om att det vore fel att inte agera i humanitära nödlägen som det i Kosovo. Det var också därför som Nato agerade trots att det inte fanns ett tydligt säkerhetsrådsmandat. Det var också därför som Sverige stödde Natoinsatsen och beskrev den som nödvändig, trots att vi inte hade ett entydigt mandat.

Anna Lindh sade då: "Vi hade helst sett ett FN-beslut. Men det viktiga nu är att få Milošević att ge efter."

Jag vill också föra detta resonemang vidare. Vad gör vi för framtiden? Hur ska Sverige då resonera? Det finns ett antal olika alternativ.

1. Vi kan säga att nöden inte har någon lag. De gånger som man accepterar agerande utan säkerhetsrådsmandat är undantagssituationer som inte är prejudicerande.
2. Sverige bör alltid verka för att modernisera FN-stadgan och veto-rätten, något som bl.a. Anna Lindhs kollega i Tyskland har talat om.
3. Sverige lyfter fram *Uniting for Peace*-mekanismen som alternativ i låsta situationer.
4. Vi säger tydligt att EU ska kunna agera också utan entydiga FN-mandat i Petersbergsuppgifter i humanitära nödlägen, men alltid i enlighet med FN-stadgans principer. Principerna innehåller ju också krav på att hindra folkmord. Men om det saknas mandat därför att säkerhetsrådet är förlamat och folkmord pågår, vad gör vi då? Står vi stilla?
5. Kombinationer av dessa eller andra lösningar.

Vad vill regeringen? Det som inte är acceptabelt är passivitet i humanitära nödlägen, där människor dör på grund av politiska låsningar i säkerhetsrådet eller oförmåga att ta ställning från bl.a. svensk sida.

Anf. 88 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! När vi säger att man ska följa principerna i FN-stadgan betyder det, som Sten Tolgfors också vet, att man ska ha mandat från säkerhetsrådet när det gäller fredsframtvängande insatser. När vi säger att FN har huvudansvaret för fred och säkerhet i stället för hela ansvaret tror jag att även Sten Tolgfors inser att det finns fler som har ett ansvar för fred och säkerhet. FN har det övergripande ansvaret, huvudansvaret, det som EU har kommit överens om.

Sedan har vi allt ifrån EU:s utvidgning till de regionala organisationernas arbete, till det förebyggande arbetet och till krishanteringen. Också allt detta är naturligtvis en del av förebyggandet och förhindrandet av krig och konflikter, men FN har huvudansvaret.

Jag tycker vidare inte att det är så stor tvekan om vad EU-länderna har kommit överens om och om den viktiga roll som man har gett FN. Varför är det då viktigt att man följer principerna om ett mandat från säkerhetsrådet innan man agerar i en konflikt med fredsframtvängande

Prot.
1999/2000:108
12 maj

Svar på
interpellationer

insatser? Låt oss komma ihåg att det bara är när det gäller fredsframtvångande insatser som man behöver ett mandat från FN:s säkerhetsråd. I väldigt många andra typer av konflikter kan man reagera och agera utan mandat från FN:s säkerhetsråd.

Varför är det viktigt att man har ett mandat från FN:s säkerhetsråd innan man agerar fredsframtvångande? Det är inte bara därför att det är en princip, inte bara därför att det är viktigt för en rättsordning, utan därför att det ger ett betydligt bättre resultat när man gör en insats.

Låt oss ta exemplet Kosovo, som Sten Tolgfors själv tog upp! Hade det funnits ett FN-mandat, hade alla länder varit eniga om att ge ett mandat via FN före insatsen, hade vi kanske kunnat se en betydligt bättre och effektivare insats med bättre efterföljande resultat än det som vi nu såg. Det finns en motivering till att det är viktigt att ha ett enigt FN och till att det är viktigt med ett mandat från FN:s säkerhetsråd.

Sten Tolgfors ställer frågan: Vad gör man ifall det läggs in ett veto och om olika länder agerar i strid med intresset av att få fram ett mandat från säkerhetsrådet? Principerna är viktiga och för oss självklara. Det är de riktlinjerna som alltid ska följas.

”Man ska aldrig säga aldrig”, lyder ordspråket, och det kan naturligtvis, som också FN:s generalsekreterare har pekat på, finnas hypotetiska situationer där man är i ett krisläge. Men jag tycker inte att man ska spekulera och föra hypotetiska resonemang kring säkerhetspolitiken.

För att stärka samarbetet med FN är det viktigt inte bara att EU följer principerna i FN-stadgan utan också att EU har ett mer direkt samarbete med FN. Jag föreslog därför vid utrikesministrarnas senaste möte nu i helgen att vi ska bjuda in FN:s generalsekreterare Kofi Annan för en gemensam diskussion med honom kring hur vi ska hantera kriser i framtiden, både för att förebygga kriser och för att EU på bästa sätt ska kunna bidra till att FN kan sköta sitt arbete när det gäller fred och säkerhet.

Anf. 89 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Utrikesministern och jag är alldeles överens om att det är viktigt att sträva efter FN-mandat, men det som jag har frågat utrikesministern är om kravet på FN-mandat ska vara ovillkorligt, som regeringen hittills har sagt vid upprepade tillfällen. Då skulle ju fredsarbetet förslämmas i alla de situationer – som alls inte är hypotetiska – där man inte lyckas nå fram till ett mandat.

Lindhs eget agerande visar ju att det inte är så enkelt. I fallet Kosovo tvingades hon acceptera att man agerade, trots att det saknades ett entydigt mandat för det. Jag tycker att det då är ytterst relevant att resonera om hur vi ska göra i framtiden. Det är väl bättre att vara förberedd än att alltid överraskas, utrikesministern.

Utrikesministern säger också att det hade varit bättre om det funnits ett FN-mandat i Kosovo. Ja, självklart, det är alla överens om, men nu gjorde det inte det, och utrikesministern tvingades då att säga okej. Det visar att det här inte är fråga om hypotetiska situationer. Som jag ser det borde Sverige driva en modernisering av FN-stadgan så att den anpassas för en ny tids konflikter, inte minst vad gäller vetorätten.

Dessutom är det väldigt viktigt att Sverige inte, som regeringen hittills har gjort, väljer att offentligt uttolka Helsingforsmötets beslut så

snävt att EU hindras att agera i humanitära nödlägen i situationer där säkerhetsrådsmandat uppenbart orätt har blockerats.

Dessvärre är det så att utrikesministern inte är ensam om att ha glidit i mandatfrågan. Det har också statsministern gjort. I Helsingfors sade han: När det gäller nödvändigheten av ett FN-mandat för sådant som innebär våldsanvändning är det klart fastlagt i dagens slutsatser att det bygger på FN-stadgan.

Han fick en journalistfråga om detta innebar att det krävs mandat från FN:s säkerhetsråd. Statsministern svarade: Ja, det bygger på FN-mandat för våldsanvändning.

Här ger alltså statsministern uttryckligen svaret att det krävs ett säkerhetsrådsmandat för militär krishantering, trots att det inte står i toppmötets slutsatser. Det må vara hans egen inställning, men det är en felaktig beskrivning av toppmötets beslut.

Statsministern har senare gjort en uppdelning mellan civil krishantering, som inte skulle kräva FN-mandat, och militär våldsanvändning, som han säger, som skulle kräva FN-mandat. Men för det första är gränserna mellan civil och militär krishantering långt ifrån alltid glasklara. Det kan pågå civila och militära insatser parallellt. För det andra är också formuleringen ”militärt våld” tvivelaktig. Ett fredsbevarande uppdrag kan behöva övergå i något annat i den sekund som situationen förvärras.

Statsministern är, som sagt, ganska ensam om den här tolkningen av Helsingforsbeslutet. Delar utrikesministern tolkningen att man å ena sidan ska tala om militärt våld, å andra sidan om det övriga som någonting annorlunda? ”Militärt våld” är i så fall en ny term i sammanhanget.

Jag delar regeringens uppfattning att civil säkerhet och civil krishantering är viktig, och jag tycker att Anna Lindhs engagemang i det avseendet är utmärkt, men det får inte bli så att fokuseringen på den civila krishanteringen leder till att regeringen undviker krishanteringskärna, som är den militära krishanteringen. Civil krishantering försvåras om det inte finns en trovärdig militär krishanteringsförmåga inom EU.

Jag noterar att utrikesministern glidit också i en annan viktig fråga, nämligen vetorätten inom EU. Anna Lindh har här i riksdagen sagt: ”Det finns möjlighet för de enskilda länderna att använda sitt veto om det mot förmodan skulle finnas olika tolkningar när det gäller ett FN-mandat.” Jag tycker att det är allvarligt att Sverige flaggar för möjligheten att använda sitt veto i det framtida fredssamarbetet, i stället för att tvärtom understryka vikten av att EU:s förmåga att agera stärks.

Det är också väldigt oklart när detta veto skulle kunna användas. Jag tycker att det är mycket långtgående att ens flagga för det. Det skulle innebära att Sverige skulle kunna tänka sig att blockera 14 andra länder från möjligheten att agera för fred i närområdet. Så kan det bara inte vara. Jag skulle hoppas att utrikesministern här tar tillfället i akt att backa från det uttalande där hon flaggar för möjligheten till veto vad gäller EU:s krishanteringsuppgifter.

Anf. 90 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Principerna i FN-stadgan är klart fastlagda, Sten Tolgfors. Principerna i FN-stadgan innebär att vid kapitel 7-åtgärder – det som man också kan kalla militärt våld – ska det finnas ett FN-mandat. Det är vad regeringen har upprepat, och det står också i Helsingforsslut-

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

satserna. Det är betydligt fler länder än Sverige som därmed tycker att det är viktigt.

De tycker det inte bara därför att det är principer och inte bara därför att det handlar om att följa en internationell rättsordning, utan också därför att de vet att det är så viktigt att när EU agerar ska EU agera enigt. Man ska ena öst och väst. Ska man kunna ena öst och väst, och ska EU kunna agera tillsammans med övriga länder, bör det också ske i enlighet med en enighet i FN. Då krävs det säkerhetsrådsmandat för kapitel 7-insatser.

När det gällde frågan om vetot har jag gett en sakupplysning. Finns det möjlighet till veto? Ja, det finns det. Sedan är det naturligtvis inte önskvärt att enskilda länder vare sig i EU eller i FN använder vetoinstrumentet på ett felaktigt sätt. Men möjlighet finns där. Det ska man vara klar över.

Sten Tolgfors berörde väldigt hastigt det som naturligtvis är en väldigt viktig fråga. Vad kan vi göra för att på sikt förbättra FN:s möjligheter att kunna agera i en kris? Tyvärr har vi alltför ofta sett att FN får svårigheter att agera i en kris på grund av att de länder som har möjlighet att lägga in sitt veto också utnyttjar vetot.

Där har vi från svensk sida fört fram förslag och diskuterat när det gäller reformeringen av säkerhetsrådet om man inte skulle kunna försöka minska användningen av vetot. Vi har kallat det för en vetofri kultur inom FN. Den innebär också att man skulle kunna ta bort vetorätten när det gäller andra insatser än kapitel 7-insatser.

Skulle man få drömma är det klart att man kan säga att det vore bra att ta bort vetomöjligheten också när det gäller kapitel 7-insatser. Jag tror aldrig att vi kommer att kunna skriva om FN-stadgan så att vi tar bort möjligheten till veto när det gäller kapitel 7-insatser. Men däremot kan vi försöka få länderna att juridiskt ta bort rätten till veto vid alla insatser utom de enligt kapitel 7 och få dem att moraliskt avstå från att använda vetot också när det gäller kapitel 7-insatser.

Det är ett oerhört viktigt reformarbete som i dag drivs i FN. Sverige är mycket aktivt. Men det gäller också att andra länder delar vår syn och är beredda att lägga ned ett aktivt engagemang för att förändra FN:s arbete.

Anf. 91 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! FN-stadgans principer är mer än bara beslutsordning, utrikesministern. Det finns också ålägganden för länderna att t.ex. hindra och stoppa folkmord. Det ingår också i formuleringen ”i enlighet med FN-stadgans principer”.

Om nu säkerhetsrådet av en eller annan anledning inte förmår att axla sitt huvudansvar för internationell fred och säkerhet, vad ska vi då göra? Ska vi låta folkmord pågå? Ska vi stanna upp och säga: Vi kommer inte längre? Eller ska vi välja att gå vidare i alla fall? Det kan både vara formalia – den typen av skäl som utrikesministern talar om, och som finns i stadgan – och politisk ovilja som hindrar säkerhetsrådet från att agera.

Det jag tycker är allvarligt är att regeringen saknar en klar linje i mandatfrågan. Man har också tolkat Helsingforsmötets beslut så snävt att EU skulle hindras att agera i humanitära nödlägen där säkerhetsrådsmandat uppenbart orätt blockeras. Här släpar man efter sina kolleger.

Det är en sak att det inte hade behövt uttryckligen verbaliseras utan kunnat vara underförstått från den svenska regeringens sida att det finns situationer där vi måste kunna agera ändå av humanitära skäl. Men den svenska regeringen har sökt snäva åt EU:s möjligheter att agera och ställt uttryckliga krav på FN-mandat som villkor för EU:s agerande. Det är därför den här debatten är nödvändig för att reda ut oklarheterna.

Det är mycket tråkigt och olyckligt att den svenska linjen blir så oklar om en så central fråga. Jag kan inte tolka Anna Lindh på annat sätt än att det hon menar är: Jag kommer aldrig att säga det öppet, men jag inser att det finns situationer där EU trots allt måste kunna agera av humanitära skäl, som i Kosovo. Där har jag i praktiken visat att jag har insett det.

Det leder fram till att på de fem punkter jag räknade upp tidigare om vad vi gör för framtiden, ska Sverige säga underförstått: Nöden har ingen lag. De gånger som vi tvingas acceptera agerande utan säkerhetsrådsmandat är undantagssituationer som inte är prejudicerande, och vi kommer inte att medverka till att modernisera t.ex. FN-stadgan.

Det är tråkigt, och det är otydligt. Men det måste klaras ut, eftersom EU:s agerande av humanitära skäl inte kan stoppas. Att hindra folkmord och att rädda människoliv är viktigare än att upprätthålla alla delar i formalian.

Anf. 92 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag tror att det Sten Tolgfors har lyckats bevisa med alla sina inlägg är att regeringen inte saknar en klar linje. Vi har tvärtom slagit fast att man ska följa principen i FN-stadgan. Det betyder att man ska ha ett mandat från FN:s säkerhetsråd när det gäller kapitel 7-insatser.

Vi har samtidigt pekat på att man aldrig kan säga aldrig, precis som generalsekreteraren själv har pekat på när det gäller fallet Rwanda. Vi har också börjat det viktiga arbetet med att reformera FN:s säkerhetsråd.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellationerna 1999/2000:294 och 318 om sanktionerna mot Förbundsrepubliken Jugoslavien

Anf. 93 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Bengt Silfverstrand respektive Sten Andersson har frågat mig om situationen i Förbundsrepubliken Jugoslavien. De frågar bl.a. om vilka åtgärder Sverige vidtar för att minska lidandet i Jugoslavien och om Sverige är berett att verka för att häva EU:s sanktioner mot landet. Jag väljer här att besvara dessa båda interpellationer samtidigt.

Belgradregimen har varit inblandad i fyra krig på mindre än tio år, i Slovenien, Kroatien, Bosnien och Kosovo. De tre senare präglades av brutal etnisk rensning och folkförföringar. Det är ingen tillfällighet att Slobodan Milošević och stora delar av Jugoslaviens ledarskikt i dag är åtalade av krigsförbrytardomstolen i Haag.

Den nationalistiska politiken har lett till att det i dag finns ca 700 000 flyktingar i Serbien. De lever under kritiska förhållanden och får mycket knapphändigt stöd från de jugoslaviska myndigheterna.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Jugoslavien leds i dag av en regim som inte respekterar grundläggande demokratiska, politiska och medborgerliga rättigheter. Myndigheterna slår allt hårdare mot den interna oppositionen inom landet. Oberoende medier beläggs med böter och utrustning beslagtas, protesterande studenter och oppositionspolitiker arresteras, minoriteter trakasseras.

Sverige liksom EU kan i sin politik inte blunda för denna komplicerade situation, ett cyniskt ledarskap som har förverkat allt förtroende i omvärlden och en befolkning som lider.

Sverige och EU har därför bestämt sig för att isolera denna regim samtidigt som stor kraft läggs på att hjälpa Jugoslaviens nödlidande och på att understödja landets demokratiska krafter. Sverige medverkar i sanktioner riktade mot Miloševićs regim. Det är dels vapenembargot beslutat av FN, dels ett oljeembargo, visumförbud och finansiella sanktioner beslutade av EU. Sverige anser att de sanktioner som slår direkt mot regimen bör behållas eller skärpas medan de som drabbar befolkningen bör hävas.

Vi har under lång tid agerat i Allmänna rådet för att flyg- och oljeembargot ska hävas. Det var bl.a. genom svenska ansträngningar som det tidigare gällande flygförbudet kunde hävas tillfälligt den 20 mars, samtidigt som tillämpningen av de finansiella sanktioner som slår mot regimen skärptes. Det var också genom vårt agerande som undantag mot oljeembargot kunde beslutas i höstas i form av EU-leveranser av eldningsolja till oppositionsstyrda kommuner under vintern, det s.k. energi-för-demokrati-programmet. Vi arbetar nu inom EU på uppföljningen, och det verkar som om den delvis kommer att baseras på svenska initiativ. Jag kan försäkra er att Sverige deltar i den diskussion som ständigt pågår inom EU om sanktionspolitiken mot Jugoslavien.

Utöver detta vill jag understryka det betydande stöd som ges till de lidande i Jugoslavien samt till landets demokratiska krafter, både från EU och direkt från Sverige. Sveriges bilaterala humanitära stöd till Jugoslavien exklusive Kosovo var 1999 ca 25 miljoner kronor, och det ökar till mer än 40 miljoner kronor i år. Detta stöd går främst till flyktingarna. Beslut om mer stöd fattas beroende på hur situationen utvecklas.

Bengt Silfverstrand frågar specifikt om vi är beredda att underlätta för svenska företag att medverka i det humanitära stödet till Jugoslavien.

Svaret på den frågan är att vi givetvis är beredda att i varje enskilt fall undersöka de bästa kanalerna för det humanitära biståndet. Det är särskilt angeläget att förvissa sig om att stödet verkligen går direkt till de nödlidande och inte utgör ett stöd för regimen.

Sten Andersson säger att det är angeläget att Sverige på alla områden upprättar normala förbindelser med Jugoslavien. Bengt Silfverstrand frågar om regeringen är beredd att verka för att Serbien tas upp som medlem av Stabilitetspakten för sydöstra Europa. Svaret på dessa frågor är ja, så fort landet lever upp till grundläggande demokratiska och rättsliga principer.

Anf. 94 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det ger anledning till både kommentarer och följdfrågor. Min utgångspunkt är att jag under en längre tid ingående studerat bakgrunden till och utvecklingen av kri-

serna på Balkan och under den senaste tolv månaders perioden gjort två besök i Förbundsrepubliken Jugoslavien.

Utrikesministern talar i sitt svar mycket om Belgradregeringens inblandning i Balkankrigen. I objektivitetens intresse måste det förstås då tillfogas att det fanns flera inblandade – Kroatien och inte minst dess nu framlidne president Franjo Tuđman, för att ta ett exempel. Varför åtalades Tuđman aldrig inför krigsförbrytartribunalen? Varför blev Kroatien aldrig föremål för några mer omfattande sanktioner? Och varför upphävdes ensidigt vapenembargot mot Kroatien den 10 april 1999?

Jugoslavien utsattes under 1999 för massiva Natobombningar, ett angreppskrig som utgör ett flagrant brott mot folkrätten och FN-stadgans principer, vilket bl.a. Sveriges förre statsminister Ingvar Carlsson påpekat i internationell press, något som svenska medier och svenska politiker förbigått med besvärande tystnad.

Medan militära mål endast i mycket begränsad utsträckning slogs ut åstadkom bombkriget förödande skador på människor, deras försörjningsmöjligheter, miljö och hälsosituation. Landets infrastruktur är till stora delar lamslagen. De knäckta broarna över Donau, föroreningarna i floden och den lamslagna Donautrafiken – företeelser som även drabbat grannländerna – vittnar sannerligen inte om någon insats i mänsklighetens tjänst utan mera om upplysta despoters tyranni och om underkastelse inför maktspråk.

Utrikesministern säger att de 700 000 flyktingarna i Serbien får ett knapphändigt stöd från de jugoslaviska myndigheterna. Det är väl knappast ägnat att förvåna mot bakgrund av att drygt hälften av landets industriproduktion slagits ut av bomberna. Som jämförelse kan nämnas att endast 7 % av Tysklands industrikapacitet slogs ut under andra världskriget.

Vid midsommartid i fjol besökte jag staden Niš i sydöstra Serbien. Där utraderades 40 000 arbetsplatser direkt av bomberna, medan ytterligare 40 000 arbetsplatser var så förstörda att det inte gick att utföra något produktivt arbetet där – allt detta i en industristad av Göteborgs storlek.

Utrikesministern hävdar vidare att minoriteter trakasseras i Jugoslavien. Här torde en precisering vara på sin plats, eftersom det förtjänar påpekas att Förbundsrepubliken Jugoslavien i ordets bästa bemärkelse är ett multietniskt samhälle, där 26 olika nationaliteter lever sida vid sida, som regel i bästa samförstånd. Ett besök i Novi Sad i den norra provinsen Vojvodina ger utmärkta möjligheter att studera denna väl fungerande samlevnad.

De av EU beslutade sanktionerna mot Jugoslavien bör ses som en fortsättning på Natos angreppskrig, en aggressionshandling med andra medel än vapen. Det är en uppenbar inblandning i landets interna angelägenheter, vilket också framgår av utrikesministerns svar. Det är inte, som utrikesministern hävdar, möjligt att genomföra sanktioner som drabbar en misshaglig regim och samtidigt ”hjälpa Jugoslaviens nödlidande” och ”understödja landets demokratiska krafter”.

I själva verket ökar nöden och lidandet för vanliga människor för varje dag som går. Flyktingsituationen är alarmerande. Tre miljoner människor lever under fattigdomsstrecket. Att begränsa oljeleveranserna till enbart oppositionsstyrda kommuner är cyniskt ur humanitär synpunkt. Utebliven olja drabbar vanliga människor, exempelvis möjligheterna att

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

upprätthålla en anständig sjukvård, bostadsuppvärmning och vattenrening.

Ännu värre blir det då man inte ens kan leva upp till beslutad avgränsning. Sanningen är nämligen att landets största stad Belgrad, med två miljoner invånare och styrd av oppositionen, inte får tillgång till någon olja. Varför, Anna Lindh? Och varför ska vanliga jugoslaviska medborgare som t.ex. vill besöka gamla föräldrar i Sverige drabbas av visumförbudet?

När utrikesministern sedan säger att de sanktioner som drabbar befolkningen bör hävas är min fråga: Innebär detta att Sverige nu är berett att med kraft verka för ett upphävande av förbudet att leverera medicinsk utrustning, t.ex. röntgenrör för behandling av cancerpatienter? Och vidare: Ingår det i Sveriges ansträngningar och uppföljningsarbete att ta initiativ till återuppbyggnad av förstörd infrastruktur, arbetsplatser, broar, sjukhus m.m. som är av strategisk betydelse för det jugoslaviska folkets överlevnad?

Anf. 95 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Det är svårt att få förståelse bland medborgarna för sanktioner, detta främst beroende på att konsekvens och logik sällan ingår som ingredienser i bakgrunden till besluten om sanktioner. Vi har i dagarna noterat något som människor utanför detta hus närmast tycker är en cirkus, nämligen hur man agerar i fallet Österrike. Fortsättning, fru talman, lär följa, med många nya spännande turer.

Här skriver ministern att man ska leva upp till och respektera grundläggande demokratiska, politiska och medborgerliga rättigheter. Det gör inte Jugoslavien enligt utrikesministern. Då kommer vi in på det här med konsekvens. Anser utrikesminister Anna Lindh att t.ex. Kina lever upp till att respektera grundläggande demokratiska och politiska rättigheter för sin befolkning?

Jugoslavien är ett litet land som i stort saknar betydelse. Därför kan man visa muskler som man inte vågar använda i andra sammanhang. Kina däremot är ett stort och mäktigt land. Med Kina kan man prata, men inte mer. Men man vill inte prata med den lilla Förbundsrepubliken Jugoslavien.

Fru talman! Om man har som ambition – och det tror jag så klart att man har – att sanktionerna ska försvåra det för eller t.o.m. störta regeringen Milošević så har det misslyckats. Faktum är att många jugoslaver i dag riktar kritiken mot EU och Nato. De som lider är inte den regim som man eventuellt vill bli av med. De som lider är främst barn, gamla, svaga och sjuka.

Statsrådet säger att hon vill fortsätta och behålla sanktionerna mot regimen men häva dem mot civilbefolkningen. Då skulle jag vilja fråga: Hur ska det i praktiken gå till? Jag tror att det här kommer att ta en ände med förskräckelse och än en gång visa att man ska vara mycket, mycket försiktig med att tillämpa sanktionsvapnet. Framför allt tycker jag att det är beklämmande att det här beslutet har tagits av EU och inte av FN. Det innebär att EU förlorar respekt bland sina medlemsländers befolkningar samtidigt som FN – tyvärr – också förlorar i respekt.

Anf. 96 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! Jag vill gärna komplettera bilden av Jugoslavien i dag, inte minst med anledning av att vi i dag har besök i Stockholm av två kvinnor från Belgrad som båda arbetar med humanitär hjälp – den ena som medarbetare till den svenske chefen för Internationella Röda korset, dvs. Sten Swedlund, tidigare amiral och chef för kustflottan, och en ung kvinnlig läkare.

I den jugoslaviska förbundsrepubliken är var tionde invånare flykting. Landet har genom en lång tid av sanktioner förvandlats till Europas fattigaste. Det har fått ta emot en halv miljon flyktingar från Kroatien och Bosnien. Till detta kommer de 250 000 interna flyktingarna, som under det senaste året har flytt från Kosovo undan en säker död.

400 000 är beroende av socialhjälp. 300 000 är arbetslösa. Natos anfall mot det civila samhället slog ut de flesta försörjningsmöjligheterna. 100 000 är totalt utslagna. Sammanlagt är 1 235 000 människor i Serbien i behov av daglig humanitär hjälp. 800 000 får ett mål mat om dagen via Röda korsets soppkök. Många är undernärda. Detta drabbar särskilt barnen. Röda korset – både det internationella och det lokala – är räddningen för befolkningen.

Det finns 50 humanitära organisationer som arbetar i Serbien. I den andra delen av det bombade Serbien, dvs. Kosovo, arbetar 400 organisationer med humanitär hjälp.

Utrikesministern understryker i sitt svar vilket betydande stöd det lidande Jugoslavien får. Från Sverige utgår – utöver de hundratals miljoner som går till Kosovo – en summa som förväntas stiga från 23 miljoner i fjol till 40 miljoner. Befolkningen är dock nästan tio gånger större än Kosovos. Om man slår ut den summan på varje hjälpbehövande blir Sveriges och EU:s stöd 8,50 US-dollar per person och månad. Det motsvarar ungefär 75 kr i månaden.

Hjälpen kommer inte heller regelbundet. Den ena gången består den av tre liter olja, nästa gång av två kilo socker. Detta är en del av den verklighet som råder för ett helt lands civilbefolkning. De utsätts för den bestraffning som dessa sanktioner faktiskt utgör i praktiken.

Jag skulle vilja fråga om utrikesministern är tillfredsställd med de förhållanden som sanktionerna skapar. Är den humanitära hjälpen från Sverige tillräcklig? Eller kan det möjligtvis vara så att den ökning därutöver som aviserades i svaret kan komma de här lidande människorna till godo?

Anf. 97 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag ska först svara Bengt Silfverstrand. Belgrad har varit med i alla fyra krig i regionen och har naturligtvis upplevts som ett stort hot mot sina grannar. Belgrad upplevs fortfarande som ett stort hot mot sina grannar.

Jämförelsen med Kroatien haltar. Dels hann Tudjman dö innan ICTY kunde åtala honom, dels hade vi, om inte sanktioner så väl en mycket restriktiv politik gentemot Kroatien. Det är först med den nya, demokratiska regeringen i Kroatien som vi har ett normalt utbyte och normala relationer.

Både i den svenska politiken och i EU:s politik kan vi i dag se att vi på olika sätt går in och försöker se vad som fungerar och vad som inte

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

fungerar i relationerna med det civila samhället och civilbefolkningen samt vad gäller sanktionerna.

Därför har man t.ex. en Donaukommission som undersöker möjligheterna att åter kunna använda Donau. Därför har Solana och Patton nyligen presenterat en strategi för hur vi ska kunna stödja det civila samhället, stödja fria medier och humanitära insatser. Det ska vara stöd som kan gå till civilbefolkningen.

Den svenska regeringen tyckte att det var bra och har också drivit frågan om att vi ska avskaffa flygförbudet, som jag sade i svaret. Vi skulle också vilja avskaffa oljeembargot. Men vi tycker att det är viktigt att detta kopplas till en demokratisk utveckling i Serbien.

Jag tycker att interpellanterna ska vara försiktiga, så att man inte går från ett stöd till medborgarna till ett stöd till regimen i Belgrad. Jag tycker att de är farligt nära att göra det.

Bengt Silfverstrand efterlyser möjligheter att ha en anständig sjukvård och en anständig utbildning, tror jag att det var. Ja, det behöver man naturligtvis, och då behöver man olja. Men för att man ska kunna få en anständig politik så behöver man en anständig demokratisk politik också i Serbien.

Interpellanterna verkar ha många starka kontakter i Serbien. Jag hoppas att de utnyttjar de kontakterna till att verka för demokrati.

Anf. 98 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! I väntan på att man ska få en anständig sjukvård så måste man ha en anständig politik. Så uppfattade jag utrikesministern. Det måste då innebära att cancerpatienter ska vänta på behandling tills Jugoslavien har fått en regim som omvärlden och EU, inklusive Sverige, kan acceptera. Det här vill jag gärna att utrikesministern kommenterar.

Utrikesministern sade att Sverige är berett att i varje enskilt fall undersöka vilka de bästa kanalerna för det humanitära biståndet är. Det är särskilt angeläget att förvissa sig om att stödet verkligen går direkt till de nödlidande och inte utgör ett stöd för regimen.

Jag hoppas att utrikesministern delar min uppfattning att tillgång till elektricitet tillhör livets nödtorft också för Jugoslaviens civilbefolkning. Ingen elektricitet betyder ofta inget rent dricksvatten, ingen uppvärmning, ingen sjukhusutrustning, inga bagerier.

I november i fjol erbjöd sig ABB Alstom Power att göra humanitärt betingade akuta reparationer av elektriska installationer i Serbien. Företaget konstaterade i sitt brev till Utrikesdepartementet att de på elsystemet uppkomna skadorna är resultatet av direkta krigshandlingar.

I brevet skrev man att verkan av krigsskadorna på det serbiska energisystemet äventyrar följande vitala samhällsfunktioner: tillförsel av dricksvatten till stadsområden, tillförlitlig drift av avloppssystemen i stadsområden, leveranser av fjärrvärme samt direkt eluppvärmning av bostadshus, skolor och sjukhus, transport av industriell verksamhet, i synnerhet inom läkemedels- och kemiindustrin.

Kofi Annan, FN:s generalsekreterare, har i ett tal inför OSSE deklarerat att humanitär hjälp ska ges en bred definition. Han har sagt att man ska möjliggöra reparation av elsystem, vattenleveranser och sjukhus. USA och England har motsatt sig dessa förslag. Vilken är Sveriges inställning?

Jag kan förstå om utrikesministern känner sig förhindrad att kommentera ett enskilt fall. Jag är dock övertygad om att hon är oförhindrad att besvara frågan om hon anser det rimligt att underlätta den serbiska civilbefolkningens överlevnadsmöjligheter genom att medverka till att svenska företag ges möjlighet att hjälpa till med insatser som gäller själva livsuppehållet. Detta vill jag gärna få en kommentar till.

I min inledning ifrågasatte jag inte Anna Lindhs historieskrivning. Jag ansåg att den, med de formuleringar som användes, krävde en komplettering. Det är ju ändå så att samtliga konflikter som pågått på Balkan – och som har varit tragiska och drabbat många oskyldiga – har haft flera inblandade.

Jag vill att utrikesministern kommenterar förhållandet att Natos bombkrig var en flagrant kränkning av folkrätten. Man gick vid sidan av FN, och när man sedan hade konstaterat att man inte klarade krishanteringen i fred kallade man på nytt in FN. Man sade att man vann kriget men förlorade freden.

Jag skulle gärna vilja veta om Sverige har uppfattningen att Natos bombkrig var en seger för mänskligheten. Jag menar att det var en stor mänsklig tragedi, och jag hoppas att Sverige i det här fallet kan skärpa sin hållning, också åt det hållet där man uppenbarligen kränker inte bara folkrätten utan också grundläggande mänskliga rättigheter.

Anf. 99 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Låt oss gå drygt ett år tillbaka i tiden och se på den bild av den här konflikten som fanns i medierna. Bilden var ensidig – all skuld låg på Milošević i Jugoslavien. Efterhand som tiden har gått har det blivit allt tystare bland Natoentusiasterna.

Via läckor i medierna får vi information om att det s.k. TV-kriget inte var så framgångsrikt som man påstod. Tvärt emot blåljög man opinionen och medborgarna rakt upp i ansiktet. De resultat som man påstod sig ha uppnått hade man inte uppnått. Det ser vi nu. Av vilka skäl man ljög vet jag inte.

Varför man ska börja lägga ut dimridåer och sekretessbelägga vissa uppgifter i 50 år är något som jag gärna skulle vilja få svar på.

Sedan sade jag att sanktioner som regel är dåliga instrument, därför att de inte uppfattas som konsekventa. Jag ställde frågan om Kina till utrikesministern. Hennes tystnad måste innebära att hon anser att Kina lever upp till och respekterar grundläggande politiska, demokratiska och mänskliga rättigheter.

Om hon gör det är hon att gratulera, för hon är i så fall faktiskt en av få som kommit till den slutsatsen. Om hon däremot anser att Kina inte lever upp till det är min fråga: Varför försöker vi då inte initiera samma form av aktivitet mot Kina som man i dag gör mot Förbundsrepubliken Jugoslavien?

Det kan jag svara på. Jag sade det i mitt förra inlägg, Kina är för stort. Jugoslavien är ett lagom litet land som inte kan göra någon annan i Europa någon större skada.

Anf. 100 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! I Serbien har man ett sjukvårdssystem som är uppbyggt som vårt. Alla ska kunna få den vård och behandling de behöver. Sjuk-

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

husen är statligt ägda och därmed svartlistade som tillhörande den s.k. regimen. Nu kan bara de personer som kan betala fullt ut för alla sjukvårdskostnaderna få vård. Ett skifte från solidarisk sjukvårdspolitik till en sjukvård bara för de rikaste framtvingas av sanktionerna.

Man kan inte genomföra röntgenundersökningar. Röntgenrör kan inte importeras på grund av vapenembargot. Antalet cancerfall ökar, särskilt bland barnen. Miljögifter spreds via bomberna. Vattnet är förorenat. Någon ersättning till Serbien utgår naturligtvis inte för den cyanidkatastrof som inträffade i Ungern och som nu vid översvämningar har förgiftat marken också i Serbien.

Barnadödligheten har ökat markant. Antalet kvinnor som dör i barnsäng har ökat katastrofalt. Sjukhusen kan inte hålla den höga standard och hygien som behövs. Man har inte catgut att sy med, utan har fått gå tillbaka till det mycket gammalmodiga linnet, som ökar infektionerna kraftigt.

Flyktingar och krigsoffer har enligt Genèvekonventionen rätt till en human behandling. Att utsätta barn för undernäring, brist på sjukvård och lidande betyder att man bryter mot FN:s barnkonvention, som tillförsäkrar alla barn goda uppväxtförhållanden.

Har den socialdemokratiska regeringen ändrat den uppfattning som tidigare har varit att demokratin växer bäst i välstånd? Jag har inte upptäckt när det här har skett, men det har naturligtvis kunnat ske utan att jag har upptäckt det.

Anf. 101 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Det talas här om kränkning av folkrätten. Man ska komma ihåg att bakgrunden är en oerhört allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter i regionen. De senaste exemplen har skett i Kosovo. Vi ser också nyliga kränkningar i Serbien.

Sten Andersson tar upp jämförelsen med Kina. Nu är det inte Kina vi diskuterar. Däremot har jag haft intressanta diskussioner med Sten Anderssons partikamrat Sten Tolgfors om mänskliga rättigheter i Kina. Sten Andersson kan be honom om en redogörelse för mina synpunkter på Kina.

Den svenska positionen för sanktioner är att om sanktioner ska vara effektiva ska de rikta sig mot ledningen. Det ska framför allt handla om visumrestriktioner och ekonomiska sanktioner, det som får kretsen runt regimen, runt Milošević, att inte kunna göra stora ekonomiska vinster, att inte kunna agera obehindrat politiskt. De ska känna av sanktionerna.

Vissa av de sanktioner vi har genomfört har också inneburit tydliga, och därmed väldigt viktiga, restriktioner för Miloševićregimen. Andra sanktioner har vi sett har drabbat civilbefolkningen, och därför ingår det också i både Sveriges och nu i EU:s politik att upphäva de sanktionerna.

Problemen när man funderar över vilket stöd man kan ge för att hjälpa civilbefolkningen är dock, om vi tar exemplet med sjukhusen och offentlig sektor, att om man distribuerar det humanitära stödet via Miloševićregimen har vi inga garantier utifrån den politik vi har sett hittills att det stödet verkligen går till de nödlidande. Det kan regimen i stället använda till någonting helt annorlunda, som de finner mer attraktivt för sig själva eller för regimen. Därför har vi föredragit att ge vårt humanitära stöd via frivilliga organisationer.

Det svenska humanitära stödet går till flyktingar och till socialt utsatta människor i Serbien. Det kanaliseras via Unicef, via Röda korsfamiljen och via Pingstmissionens utlandstjänst. Det humanitära stödet via Röda korset går t.ex. till mjölkpulver till nödlidande barn, till projekt för kontroll av vattenkvaliteten, till barnböcker för barn i flyktingläger, till hygienpaket, m.m.

Vårt stöd för demokrati och mänskliga rättigheter kanaliseras bl.a. via Svenska Helsingforskommittén, via Olof Palmes internationella center och via Kvinna till kvinna. Det går vidare till bl.a. oberoende medier och enskilda organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter.

Det här stödet tror jag är viktigt. Jag hoppas också att det spelar någon roll för att påverka utvecklingen i en demokratisk riktning och mot det förtryck av demokratin som vi fortfarande kan se.

Jag återupprepar min önskan till interpellanterna att ni med ert breda kontaktnät också ska använda det breda kontaktnätet för att verka för demokrati.

Anf. 102 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Barnen fick ingen mjölk under en period på sex månader. En läkare besöker 300 flyktingar bara två gånger i månaden. Det är allt. De har inte tillgång till mediciner över huvud taget. Penicillin är inte att tänka på.

Menar utrikesministern verkligen att det förhållandet att det finns risk för att olika typer av material, t.ex. medicinsk utrustning, möjligen på något sätt eller i någon utsträckning skulle komma Milošević och hans närstående till del är skäl för att tiotusentals människor ska sakna grundläggande vård och barn avlida?

Jag vill avslutningsvis ta upp den sista delen i utrikesministerns svar som avsåg rättsläget. Utrikesministern säger att så fort landet lever upp till grundläggande demokratiska och rättsliga principer ska Serbien tas med i gemenskapen igen. Men allmänna val är väl en sådan rättslig princip. Såvitt jag vet kommer landets konstitution att följas, vilket bl.a. innebär att allmänna val ska hållas i höst. Det är väl ändå rimligt, Anna Lindh, att överlåta åt det jugoslaviska folket att själva, utan utländsk inblandning, avgöra vilket ekonomiskt och politiskt system man ska ha? Vi kan ju tycka vad vi vill om den regering som sitter.

Sedan måste också upprepade brott mot resolution 1244 konstateras. Utrikesministern talade om kränkning av mänskliga rättigheter i Serbien. I dag förföljs och fördrivs serber, romer, egyptier, turkar och andra minoritetsfolk i Kosovo. Vad gör Sverige för att länderna, inte minst EU-länderna, ska leva upp till resolution 1244?

Anf. 103 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Det är rätt, den här debatten handlar inte om Kina. Det har t.o.m. jag fattat. Men jag gjorde jämförelsen med anledning av att man spänner så mycket muskler mot Förbundsrepubliken Jugoslavien och är så flat gentemot Kina.

Jag tror att rätt så många håller med mig om jag säger att man inte lever upp till respekten för mänskliga, politiska och demokratiska rättigheter i Kina. Den uppfattningen har nog många. Det är skäl för att vi ska agera för sanktioner mot Jugoslavien, men av samma skäl ska vi bara

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

prata och vara vänliga mot Kina. Jag förstår om förtroendet för politiker naggas något i kanten, baserat på ett sådant agerande.

Fru talman! I Europa är det tyvärr inte längre det egna landets befolkning som får lov att bestämma vilken politik den ska rösta på. Om den gör det och det inte passar EU kommer EU med sina pekpinnar, trots, fru talman, att det i dagens EU-regeringar faktiskt finns inslag av ledamöter som inte för så många år sedan stod och pratade om att kapitalismen skulle försvinna med blod, svärd och eld. De är i dag välkomna i de fina salongerna. Det är inte andra. Det är alltså inte landet självt som bestämmer.

Enligt många medier i dag har stödet för regimen i Jugoslavien faktiskt stärkts efter de som jag betecknar som misslyckade sanktionerna. Det är beklämmande att höra den beskrivning som Bengt Silfverstrand och Karin Wegestål ger över hur mycket människor lider. Struntar ni totalt i detta?

Anf. 104 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Glöm inte att flyktingarna och misären faktiskt är Milošević ansvar! Glöm inte att om det egna landet ska få bestämma sin framtid ska man heller inte ha studentaktivister i fängelse, som man har nu! Man ska inte arresterar oppositionspolitiker och journalister, som skedde så sent som för ett par dagar sedan. Och glöm inte att vi inte bara ska titta på brott mot mänskliga rättigheter i ett land! Vi ska titta på brott mot mänskliga rättigheter på hela Balkan.

Vi i Sverige har reagerat när vi har sett att minoriteter har förföljts i Kosovo, oavsett om det har varit kosovoalbanska, som det var från början, eller serber och romer, som det är nu. Och Sverige kommer att fortsätta att reagera när det gäller kränkningar av mänskliga rättigheter också i Serbien.

Jag upprepar att jag tycker att det är viktigt att interpellanterna inte går från ett stöd till medborgarna till ett stöd till regimen i Belgrad.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1999/2000:308 om jämställdhetsarbetet i Sveriges utrikespolitik

Anf. 105 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Anne Ludvigsson har frågat mig om jämställdhetsarbetet i svensk utrikespolitik och hur jag tänker agera för att nå ut till män med kunskap om kvinnors och mäns olika villkor, för att lyfta fram mansrollen internationellt och för att använda jämställda mäns kunskap i internationellt bistånds- och jämställdhetsarbete.

Sverige har länge varit ledande internationellt när det gäller att involvera män i diskussioner om jämställdhetsfrågor. Inför FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking publicerade regeringen en internationellt uppmärksammat bok med män som presenterade sin syn på jämställdhet. Sverige markerade också att de frågor som behandlades i Peking inte var "kvinnofrågor" utan angelägenheter som rör samhället i stort.

Det är som Anne Ludvigsson påpekar nödvändigt att verka för att män får ökad upplysning och kunskap om hur kvinnors och mäns behov, villkor och rättigheter, de facto skiljer sig åt världen över. Vi måste se att starka kvinnor och män är en tillgång och resurs i varje samhälle. Vi behöver denna insikt och kunskap för att realisera målen för vårt eget arbete med att främja demokrati, mänskliga rättigheter och motverka den fattigdom som ofta har ett kvinnligt ansikte.

Jämställdhet är både ett mål i sig och ett medel för att uppnå andra mål som är centrala i politiken, t.ex. att ge alla, oavsett kön, möjlighet att bli delaktiga i politiska beslut – i en värld där i dag endast 12 % av alla parlamentariker är kvinnor. Principen om jämställdhet mellan kvinnor och män är en grundsten i den internationella rättsordningen. Att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden och vidta åtgärder för att ge kvinnor och män samma möjligheter till egen försörjning och ekonomiskt oberoende är också fundamentalt. Att motverka könsdiskriminering är också ett sätt att främja ekonomisk tillväxt, så att t.ex. inte afrikanska kvinnor såsom nu blir hänvisade till bara en tiondel av alla jordbrukskrediter, trots att de står för merparten av all livsmedelsproduktion.

Sverige arbetar aktivt inom ramen för utvecklingssamarbetet med att synliggöra kvinnors och mäns olika villkor i analyser och åtgärdsförslag som ligger till grund för t.ex. FN:s och Världsbankens anslag och krediter. Vi stöder också program och projekt på en rad olika områden för att förbättra kvinnors villkor och motverka diskriminering. Som exempel kan nämnas utbildning av polis och domare för att motverka våld mot kvinnor, mikrokrediter som stärker kvinnors ekonomiska oberoende, belysning i slumområden för att motverka risker för våldtäkter och kampanjer mot könsstympning.

När det gäller Anne Ludvigssons andra fråga om insatser för att lyfta fram mannens roll så är Sverige även här aktivt internationellt. Det är viktigt att inte bara problematisera kvinnor utan att också diskutera t.ex. mäns våld mot kvinnor och mäns syn på reproduktiva och sexuella rättigheter, inte minst i perspektivet hiv/aids, som tenderar att drabba fler kvinnor än män. Vi kan inte lösa frågor om våld mot kvinnor utan att aktivt engagera män i denna dialog. Vi ser också i flera studier att våldet i hemmet ofta är ömsesidigt relaterat till våldet i samhället i stort. Om vi minskar våldet i hemmet kan vi också minska riskerna för att nästa generation tar till våld för att lösa sina konflikter i samhället.

I syfte att lyfta fram mannens roll har regeringen tagit initiativ till flera föredrag och konferenser om mansrollen, bl.a. inom Nordiska rådet, Europarådet och FN, både i Europa, Afrika och FN, New York. Vi har här samarbetat med bl.a. det svenska manliga nätverket mot våld mot kvinnor.

Som min regeringskollega Margareta Winberg påpekat är det viktigt att föra upp mansrollen på den internationella dagordningen. Under FN:s specialsession i juni i New York – som är en uppföljning till kvinnokonferensen i Peking 1995 – kommer också på svenskt initiativ bl.a. ett seminarium att anordnas om hur män kan involveras mer aktivt i alla former av jämställdhetsarbete.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 106 ANNE LUDVIGSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesminister Anna Lindh för svaret. Jag har ställt den här interpellationen utifrån att jag anser att det är viktigt att mansrollen lyfts fram mer aktivt i jämställdhetsarbetet i Sveriges utrikes-, säkerhets- och biståndspolitik.

Inte minst de tidigare debatterna och interpellationerna som har varit visar ju att kunskap om jämställdhet är viktig i arbetet för demokrati och säkerhet i vår fortfarande mansdominerade värld.

Jag ser också av svaret att utrikesministern och jag är helt överens om att jämställdhet är både ett mål i sig och ett medel för att uppnå andra mål som är centrala i politiken. Forskning visar också att jämställdhetsaspekten kan vara avgörande för om ett ekonomiskt reformarbete ska lyckas eller ej. Det framgår också av svaret att Sverige är mycket aktivt och att Sverige är framgångsrikt, men det sporrar ju till att man ska ta sig an ännu fler utmaningar. Jag saknar väl en del om just de här utmaningarna inför framtiden i svaret.

Ett långsiktigt och framgångsrikt jämställdhetsarbete i Sverige och påtryckningar inom EU har gjort att jämställdhetsfrågorna nu äntligen har kommit upp som ett prioriterat område på EU:s dagordning. Resultaten från toppmötet i Lissabon är också väldigt glädjande. Detta visar att man har framgång på det här området.

Jag ser också att jämställdhetsfrågorna kommer att lyftas upp under vårt ordförandeskap våren 2001 genom bl.a. ett ministerrådsmöte och en konferens i Norrköping där jämställdhets- och socialförsäkringsministrarna samlas. Och i Örebro kommer en konferens att hållas om män och jämställdhet. Det här är väldigt bra och glädjande, men vi ska, som sagt, komma ihåg att Sveriges framgångar internationellt bygger på att vi är framgångsrika på hemmaplan. Därför behöver vi hela tiden aktivera det här arbetet.

Vi har faktiskt jobbat väldigt långsiktigt. Jämställdhetsarbetet i vårt land har tagit väldigt lång tid. Det har tagit minst hundra år. Kvinnorörelserna och inte minst s-kvinnorna har varit väldigt aktiva. Detta har varit en stor fråga för oss. Vi har kommit långt, men ännu återstår enormt mycket arbete också i vårt land.

Jag läste i Utrikesdepartementets skrift *Ett jämställt Europa*. Där står inget nämnt om hur vi kan jobba med mansrollen. Däremot står det att läsa att det är ett långsiktigt arbete som förutom kunskap kräver vilja, tålamod och engagemang.

Det är förvisso sant, men det känns inte så engagerande. Nu gäller det att ta nya tag, tycker jag. Samhället har förändrats, och vi lever i en globaliserad värld, där allt sker i ett mycket snabbare tempo. Kvinnor och män i andra delar av världen har inte den tiden på sig som vi hade. Jag tänker inte minst på de länder som nu ansöker om medlemskap i EU, som på något sätt måste hitta ett snabbspår. Då behövs vår kunskap och erfarenhet. Vi ska naturligtvis också berätta om det som inte har varit så framgångsrikt i vårt jämställdhetsarbete, där vi ser i efterhand att vi kanske kunde ha jobbat annorlunda.

Nu måste vi hitta nya och snabbare metoder för att driva på mot en jämställd värld. Jag tror att vi har mycket att vinna på att involvera männen mer i jämställdhetsarbetet, både för att utveckla och komma vidare i Sverige och i Norden och framför allt för att snabba på arbetet i andra

länder. Jag skulle vilja se att mansrollen lyfts fram mer aktivt både i nationell och i internationell jämställdhetsdebatt. Konferenser är viktiga, men vi måste nå ut till människor i vardagen. *Mainstreaming* är en accepterad strategi, men den förutsätter kunskaper som väldigt få beslutsfattare har. Inte minst inom FN är det fortfarande en väldigt gubbig värld.

Anf. 107 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan bara instämma med Anne Ludvigsson. Det är naturligtvis oerhört viktigt att vi arbetar med jämställdheten och med mansrollen.

När det gäller det nationella arbetet vill jag dock hänvisa till Margareta Winberg, att det är viktigt att ta den diskussionen med henne.

När det gäller det internationella arbetet tror jag att de främsta insatser som vi kan göra är just att lyfta fram jämställdhetsfrågorna. Man måste också se att arbetet går stegvis. Det finns så mycket kvar att göra när det gäller jämställdhetsfrågorna att det i många sammanhang nog är några steg kvar innan det är dags och går att diskutera mansrollen.

Det som framför allt är vår viktiga uppgift för framtiden kanske inte är att formulera de nya målen, men väl att se till att vi kan verkställa och uppfylla de ambitiösa mål som vi har.

Jag brukar säga att när man sitter på toppmötena i EU är inte jämställdheten direkt besvärande, när man vid bordet ser 3 kvinnor och 45 män. Men lyhördheten har funnits där – kanske just beroende på det dåliga samvetet. Vi har därför också fått väldigt bra gehör för de förslag som vi från svensk sida har lagt fram när det gäller jämställdhetsarbetet i EU och vikten av att titta på jämställdhet, gå in med jämställdhet på olika områden och arbeta med *mainstreaming*.

När det gäller utvecklingssamarbetet har vi tagit upp jämställdhetsfrågorna och framför allt kvinnornas situation i krigsområden, som på Balkan, både för att hjälpa till med de kriser som har varit och för att ge ett stöd för framtiden. Vi tar upp det med utvecklingsländerna, om allt från kvinnors säkerhet och könsstämpningen till kvinnors möjlighet till utbildning, arbete och ägande. Vi tar upp det när det gäller de delar av kvinnofrågorna som kanske är de allra värsta, som prostitution och *trafficking*, som vi ser inte minst i Central- och Östeuropa i dag.

Vi har ett väldigt brett arbete, och vi kommer att fortsätta att ha ett väldigt brett arbete. Det är naturligtvis uppenbart att vi för att ha ett lyckat internationellt arbete måste fortsätta att driva en väldigt aktiv politik på hemmaplan.

Anf. 108 ANNE LUDVIGSSON (s):

Fru talman! Utrikesministern pratar om hur det ser ut i EU, och jag kan lyfta fram hur det ser ut i FN. Jag läste i den här rapporten en artikel som heter *Det gubbiga FN*. Man hade målet 50–50 när det gällde kvinnorepresentationen år 2000, och där har man verkligen misslyckats. På de högsta positionerna är det mindre än 10 % kvinnor, och på den allra högsta positionen, generalsekreteraren, har världen inte ansetts vara redo för en kvinna. Det är en mansdominerad värld.

Vi jobbar mycket och har utgått från att informera och ge kvinnor kunskap. Det tar lång tid, därför att vi jobbar mot en mansdominerad värld. Jag ser att vi kanske kan komma fram lite snabbare om vi bearbe-

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

tar männen lite mer. Utrikesministern tar upp just arbetet med könsstämpning, och det finns flera saker, som hedersmorden i Jordanien osv. De kommer till stånd utifrån en manlig värld och manliga krav. Därför kan det vara väldigt viktigt att jobba med männen.

Jag tänkte fråga hur utrikesministern ser på möjligheten att Sverige driver på det här arbetet, prövar nya sätt, t.ex. genom att stimulera internationella nätverk för män som vill ta till sig kunskap om jämställdhetsfrågor, diskutera papparollen m.m.

Vi måste också arbeta med de unga. När det gäller skolutbyte och kontakter mellan ungdomar borde väl jämställdhetsfrågorna vara en självklar del, åtminstone när det gäller EU:s utbildningar, med EU-bidrag och med Sidapengar. Jag skulle vilja höra hur utrikesministern ser på detta.

Anf. 109 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag har framför allt försökt beröra det som har hamnat inom mina ansvarsområden. Det som Anne Ludvigsson tar upp är oerhört viktigt, men det faller kanske mer under jämställdhetsministrarnas ansvar. Jag tror att Anne Ludvigsson av jämställdhetsministern kan få något vidare beskrivningar av vad vi gör också när det gäller att stimulera de internationella nätverken för män och att driva jämställdhetsfrågor i utbildning och liknande. Allt detta är sådant som vi arbetar med, och det är ett väldigt viktigt arbete.

Jag tror att det är viktigt att vi också fortsätter att se till att ta upp jämställdheten de allra första åren i skolsystemet, både nationellt och internationellt, och att se till att täcka in allt det fortsatta arbete som vi nu har på det internationella området för jämställdheten.

Jag tror, som sagt var, att Anne Ludvigsson kan få bättre beskrivningar av jämställdhetsministern.

Anf. 110 ANNE LUDVIGSSON (s):

Fru talman! Att jag tar upp frågan om nätverk beror också på att jag var på kvinnornas andra Östersjökonferens i Helsingfors i mars. Där var det män med, främst från Baltikum och Östeuropa. Vi diskuterade mansrollen, och de menade att det var väldigt svårt för dem att hitta någon att diskutera sina frågor med. Jag tänkte då att män i Sverige och övriga Norden kan knyta ihop det här och hitta bra nätverk.

I onsdags i EU-debatten kom frågan upp om en EU-kommissionär för jämställdhetsfrågor, och statsminister Göran Persson tyckte att det var viktigt. Jag undrar om utrikesminister Anna Lindh delar den ståndpunkten och också vill verka aktivt för att vi får en EU-kommissionär för jämställdhet.

Anf. 111 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag vill bara avslutningsvis säga att jag tycker att det är en bra och viktig idé. Det är ett exempel på uppgifter som kan bli väldigt intressanta i perspektivet att vi står inför en utvidgning av EU och därmed nya och fler kommissionärer. Det kan därför vara ett exempel på ett område för en ny kommissionär.

Anf. 112 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Margareta Viklund har frågat hur regeringen avser att sätta press på Serbien för att frigge de kosovoalbanska fångarna i serbiska fängelser, om regeringen kan villkora det humanitära biståndet till Serbien med frisläppande av de kosovoalbanska fångarna, om regeringen planerar att föra upp frågan i säkerhetsrådet samt om regeringen avser att arbeta för en ändring av Genèvekonventionen angående krigsfångars behandling till att omfatta även personer som tagits till fånga vid inbördeskrig.

Jag vill börja med att betona att regeringen ser med mycket stort allvar på frågan om behandlingen av frihetsberövade kosovoalbaner i Serbien. Detta är utan tvekan en av de mest omstridda frågorna i Kosovo efter kriget. Från vissa håll hävdas att antalet fängslade skulle uppgå till 5 000. Den internationella Röda korskommittén (ICRC) har en viktig roll i detta sammanhang och har hittills identifierat omkring 1 600 fångar.

Margareta Viklund har rätt i att det kan vara svårt att juridiskt klassificera alla kosovoalbaner i serbiska fängelser. Kosovo är en del av Förbundsrepubliken Jugoslavien (FRJ). Det är således svårt att på principiella grunder hävda att samtliga kosovoalbaner, enbart med hänvisning till etnisk tillhörighet, med automatik bör frigges från serbiska fängelser. Många kosovoalbanska fångar i Serbien har dock uppenbarligen varit frihetsberövade under lång tid, under svåra förhållanden, utan rättegång och utan tillgång till försvarsadvokat. Detta förfarande är naturligtvis oacceptabelt och fördöms kraftigt av regeringen.

Från det internationella samfundets sida har FN:s kommissarie för mänskliga rättigheter, UNHCHR, en sammanhållande funktion på detta område. MR-kommissariens kontor i Belgrad driver aktivt frågan mot serbiska myndigheter direkt på platsen. UNHCHR-kontorets chef i Belgrad är också ordförande i en särskild kommission för fångar och saknade personer som upprättades sommaren 1999. Kommissionen, som representerar ett brett politiskt och civilt spektrum i Kosovo med deltagande av både serber och albaner, arbetar med att kartlägga dessa personers öde och agerar gentemot myndigheterna. Kommissionen har ett politiskt mandat från Kosovos transitionsråd (KTC). Sedan kommissionen bildades har över 250 fångar frigivits.

Frågan om ett internationellt initiativ för att öka fokuseringen på denna viktiga fråga och den separata men relaterade frågan om saknade personer har tagits upp från olika håll. Man har bl.a. föreslagit utnämnan-
ande av en särskild utsänd representant. Sverige ställer sig positivt till att initiativ i den riktningen undersöks och är berett att bidra till detta.

Sverige stöder MR-kommissarien och Internationella rödakorskommittén i deras arbete med denna svåra fråga. Våra möjligheter att agera direkt genom säkerhetsrådet begränsas kraftigt av att Sverige inte längre är medlem i rådet.

På frågan om villkorande av det humanitära biståndet vill jag bara betona att humanitärt bistånd ges till behövande människor oavsett vilken regim de lever under. Detta är en fundamental princip för all humanitär verksamhet som Sverige starkt driver.

*Svar på
interpellationer*

Genèvekonventionen är i första hand inriktad på internationella konflikter. Konventionens protokoll 2 är dock tillämpligt i fallet Kosovo. Detta är visserligen något mindre långtgående än protokoll 1, men anger ändå grundläggande regler för behandling av frihetsberövade personer i samband med väpnad intern konflikt. Protokollet har biträtt av Förbundsrepubliken Jugoslavien.

Anf. 113 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag ber också att få tacka för svaret, som jag tycker var bra men som jag anser ändå speglar en osäkerhet och kanske en maktlöshet och en uppgivenhet, som jag tror många känner när det gäller de kosovoalbanska fångarna i Serbien. Jag är också tacksam för beskedet att regeringen ser allvarligt på denna fråga. Självklart undrar jag om regeringen gjort vad som fullt ut står i dess makt att göra för att få krigsfångarna eller de politiska fångarna – vad man nu vill kalla dem – fria.

Fru talman! Situationen är förskräcklig och oroande. Oron är stor hos de fria anhöriga när det gäller hur det är och hur det ska bli med deras tillfångatagna anhöriga. Som jag ser det är en viktig förutsättning för att det ska bli fred och en något sänkt stabil situation i Kosovo och på Balkan att krigstrofén de kosovoalbanska fångarna släpps fria.

Fru talman! Vid mitt besök i Kosovo i augusti förra året hamnade jag helt oplanerat och oförberett i en lugn och stillsam demonstration – stor var den också – i staden Peja, som det heter i dag. Pez hette den då. Demonstrationen handlade just om de kosovoalbanska fångarna i Serbien. Då fick jag klart för mig hur starkt kravet från kosovoalbanerna är på att dessa fångar släpps fria. Det är ett kravfullt samtalsämne som kommer fram oupphörligen när man talar med kosovoalbaner.

I dag, t.ex., demonstrerar man bl.a. i Priština, utanför Grand Hotell, och på andra håll i Kosovo genom att hungerstrejka som protest mot tillfångatagandet av kosovoalbanerna.

Fru talman! Jag tror att vi är överens om att situationen för de tillfångatagna och deras anhöriga är fruktansvärd. Men frågan kvarstår ändå: Vad kan vi göra för att få de orättfärdigt tillfångatagna kosovoalbanerna fria? Utrikesministern har beskrivit vad regeringen har gjort och att man tänker utnämna en särskilt utsänd representant för att fokusera på fångarnas situation ytterligare. Jag understöder den tanken. Jag tycker den är bra.

Men jag önskar ändå att det här i Sverige snabbt tillsattes en arbetsgrupp eller någonting liknande för att finna utvägar och pröva alla möjligheter för att få de tillfångatagna fria. Jag undrar om utrikesministern anser att det är en främmande eller helt omöjlig tanke.

Utrikesministern har också genom sitt stora kontaktnät i Europa och i hela världen möjligheter att påverka och i olika sammanhang ta upp denna angelägna mänskliga rättighetsfråga. Även om vi, dvs. Sverige, inte finns med i säkerhetsrådet i dag måste det väl ändå gå att påverka så att frågan om de kosovoalbanska fångarna kommer upp där och i andra internationella sammanhang.

För kosovoalbanerna och andra människor på Balkan är denna fråga mycket viktig i demokratiprocessens fortsättning, som jag ser det, och för det fortsatta försoningsarbetet framför allt i Kosovo, men också i Bosnien och i andra delar av Balkan.

Anf. 114 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Det är naturligtvis väldigt viktigt att alla fortsätter att agera i denna viktiga fråga. Det stora ansvaret – de som vi nu måste ge allt stöd till – har naturligtvis MR-kommissarien och den internationella rödakorskommittén, som kan fortsätta att både försöka hantera frågan och tala om vad man kan få för ytterligare stöd från andra länder. EU måste fortsätta att ställa de politiska kraven, samtidigt som vi måste se vad vi kan ge för stöd vad gäller att direkt agera i frågan.

Det är ett fruktansvärt stort problem. Vi har inga direkta lösningar i dag.

Anf. 115 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Det är sorgligt att höra. Jag tycker att vi ofta talar om sorgliga ämnen, men situationen är ju sådan.

Jag fick faktiskt i början av denna vecka av en person i Kosovo en sammanfattande bild över situationen som kanske kan vara bra och intressant i sammanhanget. Denna person har i sitt arbete på institutionen för mänskliga rättigheter i Priština just till uppgift att följa fångarnas situation i de serbiska fängelserna. MR-institutionen i Priština har varannan vecka möte med UNHCR, då man bl.a. diskuterar situationen för de tillfångatagna kosovoalbanerna.

MR-kontoret i Priština säger bl.a. att 43 kosovoalbanska fångar släppts fria under de senaste två veckorna. Det är sådana fångar som tillfångatogs vid serbernas återtag till Serbien föra sommaren.

Den 9 maj, för bara ett par dagar sedan, fortsatte en s.k. rättegång mot 145 kosovoalbaner från staden Gjakova i Kosovo. Bland dem finns det minderåriga. De är bara 16 år gamla. Alla dessa 145 anklagas för terrorism.

Åldern på fångarna som sitter i dessa serbiska fängelser är 14–89 år. Jag har också hört att det har fötts barn i fängelserna. De är bara några månader gamla. Många av fångarna är också svårt sjuka utan att få någon som helst vård. Det finns sårade och skadade som inte får någon hjälp.

Det är bara några få albanska advokater, och även några få serbiska advokater, som försvarar dessa kosovoalbanska fångar. Det kan inte vara någon lätt uppgift för dem att försvara personer i en politisk rättegång – speciellt inte vid en rättegång som den serbiska regimen står bakom – säger man från MR-kontoret i Priština.

Alla de fångar som hitintills har släppts har oavsett brottet enligt uppgift betalat sin frihet med pengar. Det har kostat från 4 000 D-mark till 120 000 D-mark. Men det är kanske inga nya uppgifter.

Institutionen för mänskliga rättigheter har vädjat till UNHCR att göra det möjligt för de anhöriga att få besöka sina anhöriga i fängelse, men det har hittills inte givit något resultat. Tidigare har ibland äldre kvinnor fått besöka fångarna, men nu fungerar inte det heller längre.

Utrikesministern nämnde en siffra på 1 600 fångar tidigare, som Röda korset hade uppfattat fanns i fängelserna. Men Internationella röda korset har bara tillgång till vissa av de serbiska fängelserna, sägs det – inte till alla fängelser. Det är bara sådana fängelser som den serbiska regimen har tillåtit Röda korsets personal att komma till. Det gör att okunnigheten om dessa människors situation är väldigt stor.

Utrikesministern svarade mig inte på de frågor som jag ställde.

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 116 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag ska svara på frågan. Nej, jag tycker inte alls att tanken på en arbetsgrupp är främmande eller felaktig. Alla möjligheter att göra någonting måste naturligtvis prövas. Däremot tror jag kanske inte att en svensk arbetsgrupp hjälper. Det är i så fall genom det internationella arbetet och en arbetsgrupp kring den särskilda representanten som vi kan göra någonting.

Vi har precis samma bild av problemen. Tyvärr delar vi också lite grann känslan av att det är svårt att agera och svårt att se några direkta lösningar. Vi kommer återigen tillbaka till själva kärnproblemet – och jag har fört den diskussionen tidigare i dag – som vi kan se på Balkan i dag, nämligen utvecklingen i Serbien och frånvaron av en demokratisk regim som respekterar mänskliga rättigheter och alla minoriteter i Serbien.

Anf. 117 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag har inga motargument till detta, utan jag håller med. Utrikesministern var kanske lite tveksam inför en svensk arbetsgrupp. Men glöm inte att Sverige har ett väldigt gott anseende internationellt. Man säger att Sverige som kanske världens mest demokratiska nation måste ju hjälpa till både här och där i världen. Jag tror inte att en svensk arbetsgrupp vore helt felaktigt. Man kan ju börja där och trycka på genom utrikesministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på interpellationerna 1999/2000:360, 364 och 365 om demokratiutvecklingen i Kosovo

Anf. 118 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Margareta Viklund, Björn Leivik och Anna Lilliehöök har frågat hur regeringen avser att stödja den demokratiska utvecklingen i Kosovo. Interpellanterna undrar också om regeringen avser att inbjuda ledare för politiska partier i Kosovo för att studera det svenska demokratiska systemet och agera för att andra länder inom EU gör detsamma samt om regeringen planerar att sända en delegation till Kosovo för att diskutera frågor om demokrati och mänskliga rättigheter.

Uppbyggnaden av ett demokratiskt samhällssystem präglad av fredlig samlevnad mellan olika folkgrupper är en grundläggande målsättning för den internationella närvaron i Kosovo. Att främja en demokratisk samhällsutveckling genom stöd till uppbyggnaden av demokratiska institutioner inklusive ett fungerande rättssystem och till utvecklingen av det civila samhället tillhör också målen för det svenska utvecklingssamarbetet i Kosovo.

I resolution 1244 angav säkerhetsrådet att den internationella närvaron i Kosovo har ett ansvar för upprättande av en säker miljö i vilken lag och ordning respekteras. Detta är en avgörande förutsättning för att arbetet med att utveckla demokratiska politiska processer och institutioner ska få ett fäste. I bred bemärkelse bidrar således KFOR och den internationella civilpolisstyrkan, i vilka Sverige aktivt deltar, till att skapa förut-

sättningar för en demokratisk utveckling och förhoppningsvis på sikt även försoning mellan grupperna.

Inom FN:s mission i Kosovo (UNMIK) har OSSE ett särskilt ansvar för institutionsuppbyggnad, vilket omfattar demokratiutveckling, stöd till partiväsendet, medier, lokal förvaltning, mänskliga rättigheter och insatser till stöd för det civila samhället. OSSE har initierat en rad konkreta projekt inom dessa områden. Sverige finansierar för närvarande 28 sekunderade svenskar inom OSSE-missionen. Den svenska personalen utför omvittnat värdefulla insatser inom demokratisering, valförberedelser, mänskliga rättigheter, partiutveckling och stöd till den civila administrationen.

Tillsammans med FN ansvarar OSSE för förberedelserna inför höstens planerade lokalval. Det är viktigt att dessa val förbereds väl och att röstberättigade personer som för närvarande befinner sig på flykt från Kosovo får möjlighet att delta. Sverige har beredskap att stödja dessa förberedelser och planerar redan att bidra med valobservatörer.

Det svenska utvecklingssamarbetet i Kosovo har hittills koncentrerats på akut fysisk återuppbyggnad av nödvändig infrastruktur, bostäder och skolor. I nästa fas ges ökad prioritet åt att utveckla stödet inom området demokrati och institutionsuppbyggnad med betoning på uppbyggnad av en fungerande förvaltning och lokalt självstyre. Utformningen av dessa insatser kommer att ske i nära samråd med UNMIK och andra relevanta aktörer. Även insatser inom rättssektorn och medieområdet kommer att prövas. Sidans integrerade områdesprogram i Kosovo syftar bl.a. till att utveckla kapaciteten på dessa områden inom ramen för den lokala förvaltningsstrukturen i Kosovo.

Genom de svenska enskilda organisationerna Kvinna till Kvinna, Helsingforskommittén och Olof Palmes Internationella Centrum stöder Sverige riktade insatser inom demokrati och mänskliga rättigheter. Det handlar bl.a. om utbildning av lokala samarbetspartner i demokratiskt organisationsarbete och administration, seminarier och workshopar där kontakter knyts mellan olika organisationer och länder i regionen och internationellt, att stödja projekt med deltagande av minoriteter och stöd till oberoende medier som verkar för tolerans och försoning. Erfarenheterna av detta stöd har varit positiva.

Det partipolitiska landskapet i Kosovo uppvisar för närvarande tydliga splittringstendenser. På kort tid har ett drygt tjugotal politiska partier bildats. Inför de förestående lokalvalen den 8 oktober kan det vara en fördel att de lokala partierna engageras i en ömsesidig neutral dialog med det internationella samfundets representanter på plats i Kosovo. Regeringen för en löpande dialog i demokrati- och MR-frågor med politiska företrädare i Kosovo inom ramen för frekventa högnivåbesök. Bland dessa kan nämnas mitt eget besök i höstas, försvarsminister von Sydows resa i december samt migrations- och biståndsminister Klingvalls förestående besök i juni i år.

Anf. 119 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag ber att få tacka för också det här svaret. Jag tycker att det ger både ett aktivt och ett framåtriktat intryck när det gäller regeringens insatser, men jag tycker ändå inte att det ger tydliga svar på de frågor som jag har ställt. Jag är således inte riktigt nöjd med svaret.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Inledningsvis vill jag säga att de svenskar som i skilda sammanhang gör olika insatser i Kosovo är mycket uppskattade. De gör ett fantastiskt arbete och är värda allt vårt stöd, som de också är i stort behov av. De har en mycket utsatt position och situation.

Fru talman! Kosovo behöver hjälp med mycket. Utrikesministern svarade inte på frågan om regeringen kunde tänka sig att inbjuda representanter för de främsta partierna i Kosovo att t.ex. inför det stundande valet komma hit för att studera och ta del av de mestadels positiva konsekvenser som demokratin har fått för vårt samhälle, vårt land. Jag fick inte heller något svar på frågan om utrikesministern vill medverka till att påverka även andra länder inom EU så att de inbjuder representanter för Kosovo att studera demokratins uppbyggnad m.m. i olika EU-länder.

På frågan om att sända en delegation till Kosovo för att diskutera frågor om demokrati och mänskliga rättigheter gavs svaret att biståndsmministern ska resa dit i sommar. Det är i och för sig bra, men jag önskar att utrikesministern hade givit ett mer handfast svar.

Fru talman! Som jag tidigare nämnt besökte jag Kosovo i augusti förra året. Det var en omskakande upplevelse som jag väl aldrig riktigt kommer att hämta mig ifrån. Jag mötte då representanter/ledare för de flesta politiska partierna. Alla, oavsett om det gällde LDK, det största partiet med Ibrahim Rugova i spetsen, eller representanter för UCK-gerillan som med FN:s hjälp skulle regera landet, sade att de behöver snabb humanitär hjälp så att människorna kan få tak över huvudena innan vintern kommer. Men vi behöver också hjälp med att bygga upp det demokratiska systemet. Kaos och anarki lurar bakom gathörnen om vi inte snabbt får hjälp med detta, sade man.

I månadsskiftet februari/mars i år var jag i Kosovo igen, men den här gången tillsammans med en grupp på sex personer av vilka två sitter här och kommer att tala senare.

Målsättningen med resan var att hålla ett seminarium om demokrati och hur det demokratiska systemet ser ut och fungerar här i Sverige. Seminariet riktade sig till politiska ledare. Såvitt jag vet var alla politiska partier i Kosovo representerade vid seminariet med ledare på mycket hög nivå, i vissa fall allra högsta. Sammanfattningsvis var det mycket lyckat och uppskattat. De ömsesidiga kontakterna var säkert av stort värde för många, även för oss svenskar. Under flera dagar talade man om oss på radio och i TV. Och tidningarna skrev om oss.

Fru talman! Det kaos och den anarki som man i förra årets augusti ängslades för vågar jag nog säga inte längre låg och tryckte bakom gathörnen utan var ganska tydliga. Då kan man fråga sig: Varför har det blivit så, och hade det kunnat förhindras? Det skulle vara intressant att höra utrikesministerns svar på den frågan.

Anf. 120 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! Tack för svaret. Nu har utrikesministern varit här några timmar, så det kanske börjar bli lite tröttsamt. Det är många frågor som rör sig kring Balkan. Jag ska försöka bli så kortfattad som möjligt.

Jag hade hoppats att vi skulle få lite mer stöd för de tankar som vi har kring utökad demokratiutveckling osv. Allt det som beskrivs i svaret är

naturligtvis mycket positivt. Vi har sett med egna ögon hur de olika organisationerna arbetar – FN, OSSE osv.

Man kan se de grundläggande behoven, men under ytan finns det andra behov som inte är lika synliga. Det är just behoven av kunskap om, förståelse för och träning i demokrati och samverkan. Detta var mycket utmärkande när vi talade med politiska företrädare. Man hade lite förståelse för andras problem. Precis som det står i svaret har ett tjugotal partier bildats och man splittras. Man har inte den demokratiska traditionen. En av företrädarna sade – Margareta Vilklund kanske nämnde det – att ni med era demokratiska hjärnor kan inte förstå tusentals år av förtryck. Det finns ett mycket stort behov av att få diskutera de här sakerna, att se andra länders möjligheter och arbetssätt.

Utifrån de erfarenheter som vi har fått efter besök där nere drar jag den slutsatsen att det bästa sättet att sedan kunna utnyttja de insatser som görs i form av infrastruktur och uppbyggande av rättsväsende är att man har ett fungerande politiskt system. Får man inte de erfarenheterna, där vi kan hjälpa till, kommer det inte att räcka till. Margareta Viklund sade att det lurar kaos runt hörnet. Så är det faktiskt. Det är så väldigt mycket som man skulle vilja göra.

En liten del är att bjuda hit dem, så många som möjligt, ta en del av de pengar som vi nu har och som är relativt många, över 1 miljard om jag förstått det rätt, och använda dem både för att få hit människor och för oss att besöka dem – kanske inte bara politiska företrädare utan också ungdomar och andra som är intresserade.

Anf. 121 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Även jag vill tacka för svaret från utrikesministern. I likhet med tidigare talare tycker jag att det är ett oklanderligt svar. Men också jag tycker att vi kunde ha fått lite mer konkreta besked. Det görs en genomgång av organisationerna på plats och de mål som vi naturligtvis har gemensamt och som jag tycker det är viktigt att fullfölja men det är inte det som är problemet. Det finns FN, OSSE där, och vi har vår militär där som ser till situationen. Det är förutsättningen för att över huvud taget kunna få en vettig situation. Men det behövs mer, och det är bråttom. Det behövs en fokusering. Det tickar verkligen. Det är den känsla jag fick när jag var där nere.

Som utrikesministern beskriver är utbredningen av både våld och kriminalitet ett problem. Vad som också slår en när man är där är ändå den oförsonlighet som finns och som naturligtvis ligger i botten av den här konflikten. Hur ska man kunna gå vidare för att överbrygga detta?

Det är naturligtvis jätteviktigt med civila institutioner. FN ropar faktiskt på hjälp. Man tror att FN kan klara allt, men det är tyvärr inte så. Man har bl.a. nämnt poliser, åklagare, domare, som behövs snart. Men att skapa legitimitet, demokrati och vägar till försoning är som sagt det som vi måste vara beredda att, solidariskt och efter allt som står i vår makt, verkligen främja. Människor, politiker och väljare i Kosovo måste få känna att det finns hopp och möjligheter och att om man samarbetar går det att nå resultat.

Jag upplever att det finns en vilja att uppnå saker och ting. Men i den här situationen med djup splittring inom folkgrupper – man ska göra klart för sig att det inte bara är mellan folkgrupper – gäller det verkligen att

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

deras politiker och väljare kan bli övertygade om att det går att bygga upp de fredliga institutionerna. Jag tror att vi upplevde lite grann att inte alla politiker i Kosovo är helt övertygade om att det här fungerar. Man har en erfarenhet, en lång process under 90-talet, där icke-våldslösningar kommit till korta och som gör att man kanske har andra erfarenheter. Dessutom har många politiker oklara föreställningar om vad man konkret kan arbeta med och uppnå och dessutom mycket små erfarenheter av vad som går att åstadkomma. Detta berör utrikesministern mycket riktigt i sitt svar, men verkligheten är ett steg värre när man väl upplever den än när man läser om den.

Man är nästan inne i ett olösligt moment 22. Det gäller att klara situationen trots den omöjliga och allt överskuggande frågan om Kosovos status och självständighet. Det är naturligtvis olösligt i dagens läge. Vi har den serbiska regimen, som vi berört tidigare i debatten, och världspolitiken i säkerhetsrådet med Kina och Ryssland.

Därför tror jag, fru talman, att det är åtgärder också i det mindre perspektivet och mindre formatet som är nödvändiga. De stora gemensamma lösningarna blir tyvärr väldigt svåra, och vi måste hitta andra vägar.

Problemet är politiskt, och det är därför som vi har ställt vår interpellation om hur vi ska kunna upprätta kontakter med representanter för de politiska partierna i Kosovo och hur de ska kunna se att de går att arbeta och att också vi bättre ska kunna förstå hur problemen ser ut.

Anf. 122 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan instämma med interpellanterna om problemen. Jag har också varit där och sett både hatet och förtvivlan som ligger i botten, osäkerheten över om några institutioner kommer att fungera, risken för att alla vill bygga upp egna parallella strukturer för att man ska ha någonting att lita på och risken för att förvirringen och kaoset därigenom blir större.

Det finns naturligtvis också en väldigt stor risk i sådana lägen att det blir extremorganisationerna, de extrema riktningarna, som kan ta överhanden. Naturligtvis bör vi och ska göra allt vad som ligger i vår makt för att stödja demokratiska organisationer och politiska partier för att få ett legaliserat och legitimerat politiskt system i Kosovo.

Det jag har försökt peka på i interpellationssvaret är alltså inte att jag inte vill ge ett stöd till politiska organisationer eller ett delegationsutbyte. Vi har ett regelbundet utbyte av delegationer. Jag nämner tre ministerbesök, men vi har ett regelbundet utbyte, framför allt att vi skickar delegationer till Kosovo. Det gör vi regelbundet.

Jag har också försökt peka på att vi i det här läget tror att det bästa stöd vi kan ge är att bygga upp lite lugn och ordning, stödja det civila samhället, stödja det arbete som OSSE m.fl. gör med demokratiska organisationer. Sedan hoppas vi att vi kan se de partier som nu bildas stabiliseras.

Det är lite vanskligt att just regeringen i det här läget skulle bjuda in olika grupper från Kosovo till Sverige. Då hamnar man i ett läge då man måste fråga sig vilka partier som ska inbjudas, vilka representanter som ska inbjudas. Det kan vara bättre dels att låta partier i Sverige ha kontakter med partier i Kosovo och se om det kan verka, dels att vi stöder arbe-

tet via organisationer och OSSE. Efter lokalvalen, när vi sett vilka partier som fungerar i ett system efter lokalvalen, tror jag att det kan vara tid att göra det som ni föreslår, bjuda in en bredare delegation med lokala representanter för diskussion och kontakt med motsvarande kommunpolitiker, regionala politiker och andra politiker i Sverige för att se hur det svenska systemet fungerar.

Vi har precis samma vilja, men vi har bara bedömt att det i det här läget är bättre att stötta det civila arbetet i Kosovo. I nästa skede kan man också ha de direkta kontakterna med politiska partier i Kosovo.

Anf. 123 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag delar inte riktigt utrikesministerns syn när det gäller tiden för insatser och när det gäller att bjuda hit människor, dvs. att ta en mera nära kontakt. Jag tycker faktiskt att den tiden nu är inne att kunna göra det. Det är klart att det kan finnas svårigheter att veta vem man ska inbjuda.

År 1998 hade man ett s.k. demokratiskt val. Vid det tillfället utkristalliserades några politiska partier som ju också har tagit och gärna vill ta ett stort ansvar för den demokratiska processen men som man lite grann i det här arbetet har sopat under mattan på ett sätt, om jag får använda det uttrycket, och som också känner sig lite grann förbigångna. Det finns alltså ett embryo till en demokrati där och till en demokratiseringsprocess som jag tycker att man måste ta vara på. Den handlar egentligen om folkets vilja och vad folket tror och ser.

Sedan har det kommit så många andra som tycker att det ska vara på ett visst sätt när det gäller att bygga upp demokratin. Vi har naturligtvis våra uppfattningar om hur det ska vara. Men i alla dessa situationer har man kanske ändå inte frågat människorna hur de ser på situationen. Visserligen ska det hållas ett val nu då de kan få tala om hur de vill att det ska vara när det gäller deras eget samhälle. Men det finns redan i dag en stark uppfattning om hur det ska vara. Och den uppfattningen har man inte i alla sammanhang, som jag ser det, tagit till vara. Detta har kommit fram i de diskussioner som vi har haft med olika politiker i landet.

Jag tycker att det är mycket riktigt och viktigt att man hjälper till att bygga upp det civila samhället. Det är oerhört angeläget. Lag och ordning är nämligen det som framför allt behövs. Och man vill ju ha fler poliser. Men det är inte bara poliser som man behöver ha, utan hela rättsystemet behöver byggas upp. Och man framförde önskemål om att vi från Sverige skulle sända ned hela grupper med fängelsepersonal. De ville gärna att vi skulle skicka ett team med fängelsefolk, eftersom de behöver lära sig hur de ska kunna arbeta just inom dessa institutioner. Nu har jag framfört det budskapet. Detta var de ganska angelägna om.

Jag tror precis som utrikesministern att vi är ganska eniga om att det är ett stort arbete som återstår nere i Kosovo och att det finns många sätt att arbeta på. Men den viktigaste utgångspunkten tycker jag är att man ska försöka utgå från de verkliga behoven och människornas egen önskan och inte bara lyssna på det som sägs för stunden. Man måste tränga in på djupet när man talar med människorna.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 124 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! På DN Debatt den 30 april fanns det en mycket bra artikel, där utrikesministern är en av undertecknarna. Ni talar där just om civil krishantering och att man måste prioritera det. Utan den civila delen fungerar inte heller den militära delen. Vi är helt överens om detta. Och jag vill inte se detta som någon debatt om hur vi ska hantera dessa frågor utan mer som ett samtal kring hur vi på bästa sätt ska kunna nå de gemensamma mål som vi trots allt har. Det är väl på det sättet att det inte är någonting som hindrar enskilda eller partierna från att engagera sig i detta. Det är precis det vi har gjort.

Skulle inte utrikesministern kunna ta ett initiativ för att på något sätt få i gång detta lite mer organiserat, så att vi både får personella resurser i någon form och någon form av ekonomiskt stöd, så att man på olika sätt kan agera från olika organisationer, och inte minst från de politiska partierna? Detta är ju ett oerhört angeläget problem, och vi bör komma i gång så fort som möjligt. Det är som Margareta Viklund säger, och jag tror att utrikesministern också håller med om detta, att man inte borde vänta. Men samtidigt är det svårt att veta vilka grupper som man ska bjuda in, osv. Jag är också medveten om detta. Men det vore väldigt bra om man så snabbt som möjligt försökte komma fram till något och ta initiativ i denna fråga.

Anf. 125 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Jag kan bara instämma i Björn Leiviks inlägg när det gäller att det faktiskt behövs resurser för att kunna resa och för att kunna bjuda in människor. Vi tre hade förmånen att kunna ordna detta. Men det var inte helt självklart.

Man får inte glömma att Kosovo är väldigt isolerat. Jag fick en känsla av att det även gäller dem som arbetar i FN och OSSE. Jag är inte säker på hur situationen är. Men när vi var där så kunde människorna där inte resa ut, eftersom de inte har några pass. Det finns nämligen ingen överenskommelse eller något befolkningsregister som gör det möjligt att utfärda pass. Det är alltså många konkreta små åtgärder som faktiskt behövs.

Jag vill också ta upp det som Margareta Viklund nämnde om fängelseadministratörer och det som jag sade om poliser och domare. Detta är faktiskt ett stort problem för hela Europa att vi inte får i väg tillräckligt många. Jag har faktiskt ställt denna fråga flera gånger till flera av regeringens ministrar. Det är tyvärr många som är inblandade. Det är Justitiedepartementet, Försvarsdepartementet, Utrikesdepartementet och även Finansdepartementet, antar jag, som är inblandade för att få detta att fungera. Kravet känns extra tydligt när det gäller Försvarsdepartementet genom vår bataljon där nere. Mycket av det man borde göra handlar om att ta hand om civil polishantering och rättsväsendet.

När lord Robertson var här tog även han upp denna fråga. Det är något konkret som också borde göras väldigt snart. Men utrikesministern kanske kan göra en liten påtryckning på vår justitieminister så att vi får tillräckligt med poliser, domare och åklagare här hemma. Det är naturligtvis det som är problemet både i Sverige och i alla andra EU-länder, och det är därför som dessa problem uppstår.

Jag vill också säga att jag tycker att artikeln i DN var alldeles utmärkt. Där säger ju utrikesministern att Kosovo har varit den största utmaningen och att varken FN eller EU riktigt har klarat utmaningarna. Och det är ju tyvärr så.

Det andra som gör mig lite orolig är att när vi läser om detta i tidningarna var och varannan dag blir problemet på något sätt att vi får se problemen hemma i vardagsrummet och i morgontidningen och att vi då också tror att någon gör någonting åt saken – någon i form av FN, EU eller hjälporganisationer. Någon måste ju faktiskt vara någon. Och jag hoppas att utrikesministern och alla vi interpellanter är överens om att denna någon i detta fall förhoppningsvis skulle kunna vara vårt land och att vi faktiskt skapar möjligheter att också göra dessa insatser som kanske inte är de helt övergripande, eftersom det är en komplicerad process, men att vi kan göra enkla små insatser konkret. Jag tror att det finns en hel rad saker som vi skulle kunna göra. Och jag hoppas att vår interpellation har kunnat ge lite inspiration och att vi faktiskt kan se att det också sker någonting.

Anf. 126 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! När det gäller det civila arbetet har ju Sverige försökt att spela en mycket aktiv roll. Vi har också, om jag får säga det själv, från svensk sida varit väldigt bra på att vara tidigt på plats i Kosovo. Sverige var faktiskt det land som var först på plats, både med poliser och med den första domaren. Vi har i dag en av de största polisgrupperna – 60 poliser – i Kosovo.

Det är i och för sig bra att Sverige har varit duktigt. Det är samtidigt ett problem att andra länder inte har varit det. Precis som ni stryker under så är det en stor brist på poliser, åklagare, domare och fängelsepersonal.

Jag vädjade i helgen till kollegerna i de andra länderna om att de alla ställer upp med åtminstone en domare eller åklagare såsom vi har gjort. I så fall skulle vi lösa det akuta problemet. Det skulle räcka med att man hade så många åklagare och domare för att lösa det akuta problemet.

Jag tar också gärna till mig Björn Leiviks förslag om att se över om vi kan göra någonting ytterligare för att stärka dessa kontakter. Jag tycker nämligen att det är bra om man har kontakter med politiska partier och grupper i Kosovo.

Det som jag, som jag tidigare sagt, är lite orolig för i dag är att officiellt från regeringen besluta vilka partier, vilka representanter, som ska bjudas in. Däremot tycker jag att det är väldigt bra om partier har kontakter med partier i Kosovo där mitt eget parti har det och där ni säkert också har det. Finns det något mer vi kan göra för att stötta detta ska jag gärna titta på det – dock utan att det därmed ska uppfattas som ett omedelbart löfte om pengar till det. Vi ska se vad vi kan göra för att underlätta det praktiska.

Avslutningsvis: Vi ser att fruktansvärt stora problem fortfarande finns i Kosovo, precis som ni sett väldigt noga på plats. För att klara det handlar det om att gemensamt – det gäller då allt, från FN till enskilda organisationer – kunna lägga ned engagemang på att få det civila samhället att växa, få demokratiska organisationer som fungerar och få mänskliga rättigheter att respekteras. Tyvärr tror jag att det är ganska lång väg kvar. Desto viktigare är det då att vi agerar enigt.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 127 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Det har varit en fin debatt här som gett en del löften och inspiration för framtiden. Jag vet att det finns väldigt mycket att göra men också att det finns resurser för att göra en hel del. För egen del tycker jag att det var mycket värdefullt att jag fick med mig ett par politiker som såg situationen nere i Kosovo. Jag blir riktigt glad och lycklig när jag hör dem tala här och förstår att det som vi var med om bar frukt – inte bara i ord utan också långt in i själen.

De idéer som vi talat om här i dag finns nedtecknade i en rapport. Förra gången vi talade om Kosovo lämnade jag över en rapport. Jag har möjlighet att också i dag överlämna en rapport till utrikesministern. Slutligen tackar jag för debatten.

Anf. 128 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman och utrikesministern! Jag vill slutligen försöka illustrera för utrikesministern hur svårt det är att få saker och ting att fungera. Jag kommer ihåg en gång när fru utrikesministerns regeringskollega försvarsministern hade varit där nere på en försvarsministerkonferens och hade fått många av de här problemen beskrivna för sig. Såvitt jag förstår försökte han via sina medarbetare att få till stånd ett samarbete över departementsgränserna och lösa det här.

När vi ställde en fråga om detta berättade, kommer jag ihåg, den tjänsteman som hade försökt göra något här att han hade försökt ringa och hitta någon som kunde få ihop ett sådant här projekt. Tyvärr kunde jag bara konstatera – jag vet inte hur mycket han hade försökt men jag förutsätter att han hade försökt eftersom han sade det – att han hade försökt men faktiskt inte lyckats.

Det finns kanske anledning att be även fru utrikesministern att se till att också på hemmaplan lite grann börja se till att man kan få ett gemensamt arbete för det här – alltså också hemma i Regeringskansliet.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på interpellation 1999/2000:362 om alkoholpolitik och folkhälsa

Anf. 129 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Elver Jonsson har ställt ett antal frågor till mig om den framtida alkoholpolitiken.

Sverige bedriver sedan lång tid tillbaka en restriktiv alkoholpolitik för att begränsa alkoholens skadeverkningar.

Samhällsutvecklingen och inte minst det svenska EU-medlemskapet har i grunden påverkat förutsättningarna för den svenska alkoholpolitiken som gör att vi nu delvis måste hitta nya former för att nå målet om att begränsa alkoholens skadeverkningar.

Målet ligger fast men måste i fortsättningen främst nås genom aktiva informationsinsatser och opinionsbildande åtgärder, särskilt mot vissa riskgrupper, risksituationer och storkonsumenter. Prioriterade områden är just sådana insatser som syftar till att förverkliga det som Elver Jonsson

kallar för alkoholfria zoner – dvs. insatser som främjar en alkoholfri uppväxt, att kvinnors graviditetsperioder, arbetsplatserna och trafiken såväl till lands som till sjöss blir alkoholfria.

I Regeringskansliet pågår arbetet med en ny nationell handlingsplan för alkoholförebyggande insatser som kommer att presenteras i en proposition till riksdagen under hösten 2000. Just nu kartläggs samhällets alla insatser på såväl central som regional och lokal nivå, och avsikten är att med handlingsplanen åstadkomma en nationell kraftsamling och mobilisering på alkoholområdet. Insatser för att motverka tidig alkoholdebut bland ungdomar är högprioriterat i detta arbete.

I syfte att också engagera folkrörelserna i arbetet med den nationella handlingsplanen träffar jag den 19 maj representanter från alla frivilligorganisationer som arbetar med alkoholfrågan. Avsikten är att med dem diskutera olika insatser som frivilligorganisationerna kan bidra med samt ge dem möjlighet att komma med synpunkter på innehållet i den nationella handlingsplanen.

Svensk alkoholpolitik har varit framgångsrik i att begränsa alkoholkonsumtion och i att begränsa alkoholens skadeverkningar. De förändringar som nu sker innebär dock att de nationella instrument vi hittills använt oss av också måste kompletteras med ökade satsningar på internationellt samarbete och om möjligt gemensamma regler. På svenskt initiativ pågår ett sådant samarbete med flera länder i Europa. Inom EU finns ett ökat intresse och en större medvetenhet om alkoholens betydelse för folkhälsan och också ett större intresse för samarbete på EU-nivå för att begränsa alkoholens skadeverkningar. Under vårt ordförandeskap kommer det mest prioriterade området för mig att vara att lyfta fram frågorna om alkoholen och alkoholens betydelse för folkhälsan.

Under vårt ordförandeskap genomförs på Sveriges initiativ en WHO-ministerkonferens på alkoholområdet – Young People and Alcohol. Hälso- och ungdomsministrar från 51 europeiska länder kommer att bjudas in för att fatta beslut om en ny WHO-deklaration om unga människor och alkohol. Under konferensen kommer en särskild EU-överläggning att hållas för att stärka arbetet inom EU på alkohol- och folkhälsoområdet. Inom EU sker nu också ett arbete för att ta fram ett folkhälsoprogram som syftar till att stärka folkhälsoarbetet inom unionen där arbetet med att minska alkoholens skadeverkningar är en viktig del, inte minst på de s.k. punktnykterhetsområdena. Någon nollvision kan det dock aldrig bli fråga om.

Av debatten kan man ibland tro att det bara är vi i Sverige som har problem med alkohol och dess skadeverkningar. Detta är helt fel. Tyvärr är detta ett problem som vi delar med hela Europa. Arbetet med att minska alkoholens skadeverkningar måste nu ske på alla nivåer, både här hemma i Sverige och inom EU. Arbetet med en ny nationell handlingsplan för det alkoholförebyggande arbetet i Sverige tillsammans med en alkoholpolitisk strategi på Europainivå innebär att vi får en samlad strategi för hur det alkoholpolitiska arbetet ska bedrivas framöver. Jag inbjuder härmed också riksdagens samtliga partier till att aktivt och positivt bidra med kreativa synpunkter på det här arbetet.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 130 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! När jag nu tackar socialministern för svaret vill jag omedelbart säga att jag är oerhört besviken över innehållet. Det är en uppgivenhet och brist på fantasi och handlingskraft när det gäller svensk alkoholpolitik som nu, anno 2000, signeras av den socialdemokratiska regeringen.

Socialministern lägger inte ned någon större möda på att besvara de fyra konkreta frågor som jag ställde. Han redovisar dem inte tydligt i svaret, utan mer i förbigående berör han frågeställningarna.

Som svar på min fråga om hur man begränsar skador och dödsfall på grund av ökat alkoholbruk blir det närmast en byråkratisk redogörelse över kommande konferenser och möten. Nationella handlingsplaner och EU-konferenser ställs i utsikt. De konkreta beskederna uteblir helt. Det hjälper inte att tala om "kraftsamling", "mobilisering" eller "högprioriterat". Erfarenheterna visar att det man kallar för handlingsplaner mer är planer än handling. Socialministerns svar och regeringens agerande under det senaste året bekräftar detta mer tydligt än någonsin.

Jag uppskattar självfallet att socialministern bejakar mina fem "alkoholfria öar" som skulle utgöra en form av hälsofrämjande och skadefria zoner, något jag upprepat under de senaste 15 åren i denna kammare.

Men någon nollvision i likhet med vad som gäller inom trafikområdet, dvs. att ingen ska allvarligt skadas eller dödas i trafiken, är inte socialministern beredd att applicera på det socialpolitiska området. Då inställer sig, socialministern, den första frågan: Är människor drabbade av högriskberoende och social utslagning mindre värda än landets trafikanter? Jag upprepar frågan för att den ska bli tydlig: Är människor drabbade av högriskberoende och social utslagning mindre värda än landets trafikanter?

Socialministern förbigår med tystnad mina påståenden – som väl är argumenterar han ändå inte emot dem – att vetenskapliga rön tyder på att alkoholbruk och missbruk ligger i klassen hundratals miljarder kronor per år när det gäller utgifter för samhället. Jag har påstått att det innebär en dagskostnad för samhällsekonomin på uppemot 300 miljoner kronor varje dag året runt. Därtill kommer de skador i fråga om de s.k. mjuka värdena som det sociala och mänskliga lidandet medför.

Mitt påstående att den svenska alkoholpolitiken utmanas instämmer Lars Engqvist i. Det gäller inte minst det ökande utbudet av alkohol, inte minst då på restaurangsidan, där den aktiva för att inte säga aggressiva marknadsföringen mot framför allt ungdom slår väldigt hårt.

I linje med denna regeringens slappa hållning ligger naturligtvis att man utan erinran lät det helstatliga Systembolagets vd gå ut och plädera för kraftiga skattesänkningar på alkohol. Nu var hon tydligen lite för tidigt ute, för som väl var fanns det ändå en tillräckligt stark social ådra i den socialdemokratiska riksdagsgruppen som kunde få hejd på både socialministern och regeringen i övrigt när det gäller spritskattesänkningar.

Uppgivenheten markeras av att både finansministern och statsministern har uttalat att skattesänkningar på alkohol säkerligen blir en följd av förändringar i fråga om införselbegränsningarna. Det gör man trots att man så sent som i valrörelsen 1998 förnekade att detta skulle komma att ske under kommande valperiod. I det läget tiger socialministern still, och

han låter nu viktiga grundpelare i det alkoholpolitiska byggandet rasa likt ett korthus.

Nu är det service och tillgänglighet som står i första rummet. Krögarna och andra profithungriga näringsintressen tar över, och det är långt till goda socialdemokratiska traditioner då man såg alkoholpolitiken som en viktig insats för att säkra folkhälsa och välfärd.

Fru talman! Jag hoppas och förutsätter att socialministern har mer av konkreta besked att ge än vad interpellationssvaret gav vid handen.

Anf. 131 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Dagens debatt förs i ljuset av mycket alarmerande siffror om de mönstrandens alkoholkonsumtion. Det är CAN:s mångåriga undersökningar som för 1999 visar att var femte mönstrande dricker sig berusad en gång i veckan eller oftare. Det är en dubbling jämfört med för sju år sedan. Vi är tyvärr tillbaka till samma dystra siffror som på 1970-talet. Lika oroande är tendensen beträffande narkotika. Andelen som prövat narkotika var 17 % år 1999 jämfört med 6 % sju år tidigare.

Sverige står nu inför den största förändringen av alkoholpolitiken sedan motboken avskaffades. Den principiellt viktigaste förändringen är urholkningen av desintresseringsprincipen, alltså att privata intressenter inte ska tjäna pengar på alkoholhanteringen. Den här urholkningen startade i början av 1990-talet i samband med att bl.a. partihandelsmonopolet avskaffades.

Innebörden av detta är att de privata vinstintressena får ett allt större inflytande i hanteringen. Alkoholhanteringen kommersialiseras, vilket märks i allt aggressivare attityder. Det som nu återstår av desintresseringsinstrumenten är egentligen Systembolaget, vars roll naturligtvis inte enbart är att upprätthålla åldersgränsen för inköp av alkohol.

Ett vanligt resonemang i den alkoholpolitiska debatten är att alkoholkonsumtionen är en privatsak. Samhället ska inte lägga sig. Den som sköter sig ska inte utsättas för restriktioner. Alkoholpolitiken ska inriktas på dem som har problem. Tesen omhuldas varmt av de privata vinstintressena.

Det som är farligt i denna utveckling är att människornas alkoholproblem också riskerar att privatiseras, att samhällets intresse och samhällets resurser minskar. Vid en ökande konsumtion av alkohol kommer behovet av vård och rehabilitering att öka. En redan tidigare hårt ansträngd sjukvård får en ökad belastning.

Redan i dag konstateras i olika undersökningar att resurserna är otillräckliga för att tillgodose de behov som finns av vård och rehabilitering. Ett exempel är att antalet hemlösa blivit så stort att en särskilt utredning nu arbetar med frågan. Enligt min mening är vårdresurserna ett av de stora framtida problemen vid en befarad kraftig ökning av alkoholkonsumtion.

Fru talman! Mot bakgrund av den resursbrist som kan förutses vill jag fråga socialministern om hans uppfattning om vilka ekonomiska resurser som kan komma att finnas tillgängliga för de här ändamålen, alltså vård och rehabilitering, i kommuner och landsting. Jag vill också återuppväcka en gammal tanke kring resurser för missbrukarvården. Skulle det vara möjligt att öka resurserna genom att lägga en särskild avgift på

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

alkoholförsäljningen, en avgift som specialdestineras för just vård och rehabilitering?

Jag är naturligtvis starkt medveten om trycket för att sänka skatten på alkohol, och därmed också alkoholpriset, men min oro för ökade vårdbehov och minskade resurser gör att jag vill aktualisera den här möjligheten. Anser socialministern att detta skulle kunna bidra till att säkerställa vårdresurserna?

En andra fråga som jag också vill ställa gäller på vilket sätt tillräckliga resurser kan skapas för information och upplysning, vilket är ett av de verksamma instrument som nu återstår i alkoholpolitiken. Denna verksamhet blir i den nya alkoholpolitiska situationen utomordentligt viktig. Kan också information och upplysning få ökade resurser genom att försäljning av alkoholdrycker beläggs med en särskild upplysningsavgift?

Anf. 132 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Elver Jonsson tar upp många viktiga frågor i sin interpellation, och jag skulle vilja ansluta mig till debatten. I samband med att Sverige fick beskedet från Europakommissionen att vi endast får ha kvar våra undantagsregler när det gäller införselbegränsningarna fram till år 2003 ställde jag en fråga till ministern om vilka åtgärder den svenska regeringen avser att vidta för att motverka ökade alkoholskador.

Socialministern svarade då att regeringen arbetar på den här nationella handlingsplanen för alkoholförebyggande insatser och att den nationella handlingsplanen förutom en mer långsiktig strategi även skulle innehålla ett konkret åtgärdsprogram för de närmaste åren. Ministern svarade vidare att riksdagen ska ta ställning till den här handlingsplanen under våren 2001.

Eftersom det nu börjar bli mer accepterat att diskutera alkoholpolitiska åtgärder i olika EU-länder som Frankrike och t.o.m. Danmark, som ju inte är kända för en restriktiv alkoholpolitik borde det vara möjligt att slåss för en gemensam EU-strategi på det alkoholpolitiska området.

Det gäller införselreglerna, men även prispolitiken, skattenivåerna. Det gäller hur vi ska komma åt smuggling och svartspirt, men också hur vi kan arbeta med information och upplysning för att motverka att t.ex. ungdomar hamnar i missbruk.

I samband med att riksdagen ska ta ställning till den här nationella handlingsplanen under nästa vår kommer ju Sverige att vara ordförandeland i EU, precis som ministern har sagt här tidigare. Min fråga gäller detta. Ministern kommer ju att ta upp olika frågor. Det är bra. Men hur är det med olika regler för införselkvoter och skattesatser som påverkar alkoholpolitiken? Kommer ministern också att ta upp frågor som berör de områdena?

Anf. 133 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag måste uttrycka min besvikelse över Elver Jonsson. Jag trodde uppriktigt sagt att Elver Jonsson skulle ha någon enda konkret idé om vad vi ska göra för att möta den nya situationen. Prat i kvadrat löser inte någon av våra utmaningar på alkoholens område.

Jag har redovisat att det som nu ska ske när en del av förutsättningarna är förändrade är att vi ska upprätta en nationell handlingsplan. Vi

behöver samverka med alla folkrörelser och de politiska partierna. Riksdag och regering måste ta sitt ansvar för att möta en ny situation.

Jag förklarade också att den tidigare planen ju var att vi skulle fatta beslut våren 2001, helt enkelt för att vår utgångspunkt var att vi inte skulle behöva ändra på något i införselreglerna under 2000. När vi är medvetna om att vi har tvingats till detta behöver vi snabba upp processen med en nationell handlingsplan. Den kommer att presenteras i början av hösten. Det ska alltså vara möjligt att fastställa en sådan plan redan under hösten år 2000 för att möta den nya situationen. Planen kommer alltså mycket tidigare. Men då krävs det faktiskt, Elver Jonsson, att alla som har kunskap på det här området bidrar med någon enda konkret åtgärd.

Jag måste ha missuppfattat formuleringen om nollvision, för jag trodde att det handlade om att försöka ha nollvision när det gäller förekomsten av alkohol, och det blir inte möjligt.

Det är fullt möjligt att vi bestämmer oss för andra ambitioner när det gäller skadorna. Låt oss diskutera hur vi ska formulera vår mål i en ny situation. Men då räcker det faktiskt inte att bara säga att socialministern inbjuder till konferenser. Det är klart att vi gör. Vi måste ju formulera en ny alkoholpolitik tillsammans med de övriga europeiska länderna. Vi måste diskutera den med övriga hälsoministrar i de europeiska länderna. Vi måste diskutera den i Världshälsoorganisationen och med våra organisationer på hemmaplan.

Det är nu öppet för att diskutera kompletteringen av den av regeringen och riksdagen fastställda alkoholpolitiken. Bakgrunden är att vi lät Folkhälsoinstitutet presentera en nationell handlingsplan 1995, när vi visste att förutsättningarna något förändrades i och med EU-medlemskapet. Vi hade då som utgångspunkt att vi inte skulle behöva anpassa införselreglerna i den takt som vi nu har fått klart för oss att vi måste göra. Men redan när den planen presenterades sades det att efter en femårsperiod skulle en ny plan presenteras som skulle ta hänsyn till nya förutsättningar. Det är den planen som vi nu håller på att arbeta ut.

Vad det handlar om är att skärpa våra möjligheter att arbeta med information och upplysning. Vi behöver arbeta med detta över hela fältet, från skola, ungdomsorganisationer och ungdomsmiljöer över till att informera också de vuxna.

Vi behöver se över våra restriktioner och regler vad gäller utskänkning exempelvis. Vi får nu ett utredningsförslag som handlar om utskänkning på restauranger, och det finns all anledning att skärpa reglerna på det området.

Vi behöver diskutera att föra bort alkoholen från fler miljöer. Jag har nämnt trafiken till sjöss som ett sådant exempel. Det är rimligt att vi ställer samma krav på sjötrafiken som på landtrafiken.

Jag är också beredd att diskutera andra skärpningar av vårt regelsystem för att markera vår restriktivitet.

Det här behöver vi göra tillsammans. Då är det lite poänglöst att bara tala med aggressiva formuleringar. Nu behöver vi faktiskt en samverkan, och jag vet att Elver Jonsson har idéer och kunskaper på området. Välkommen i debatten!

Prot.

1999/2000:108

12 maj

Svar på

interpellationer

Anf. 134 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Tack för det!

Socialministern sade att det var prat i kvadrat från min sida, och jag tål det omdömet. Men värre är att också socialministern är en pratmakare, så tillvida att han inte ens vet vad den nollvision är som regeringen har ställt sig bakom. Men nu har detta klarnat under debatten, så nu har vi ändå löst den frågan.

Sedan frågar socialministern med gester här om vi inte vill debattera, samverka och formulera en ny politik. Självfallet, fru talman, är det mycket angeläget. Men vi får naturligtvis inte under tiden, socialministern, radera det som varit bärande för svensk alkoholpolitik och som svenska regeringar, åtminstone i högtidstalen, har sagt varit framgångsrikt.

Jag menar att vi inte under tiden som vi diskuterar alkoholpolitik ska se till att vi raserar den. Det är ungefär lika klokt som om vi under pågående brand skulle säga: Vi avbryter släckningen i avvaktan på ett nytt koncept för räddningstjänsten.

Den svenska inställningen i förhandlingarna har ju varit, som jag har påstått, förödande passiv när det gäller vad man tidigare har lovat. Sverige skulle ha garanterats att få förfoga över den egna politiken och därmed också införselreglerna. Men här har man lagt sig platt till marken. Det som nu har inträffat är att regeringen har underkastat sig – inte EU:s ministerråd men väl en för sociala frågor okänslig kommissionär som socialministern nu gör sig till stor försvarsadvokat för – de nya förutsättningarna, dvs. det som denne kommissionär har förestavat. Sveriges regering bjöd inte spetsen i den förhandlingen.

Sedan tycker jag kanske att regeringen kryper bakom det sämsta argumentet när man påstår att det är osäkert om man skulle ha fått framgång om frågan om införsel hade prövats i domstol. Jag har i min interpellation pekat på att det skulle ha varit rimligt att låta frågan gå till domstolsprövning. Den framgång som Sverige hade i det s.k. Franzénmålet och i prövningen av Systembolagets status borde ju ha gett regeringen mod att hävda en traditionell svensk hållning. Det skulle dessutom gett Sverige flera års rådrum.

Jag påstår i min interpellation att regeringen inte bjudit EU-kommissionen och ministerrådet spetsen när man förhandlade.

Jag erinrar mig fortfarande vad socialministern påstod här i en frågestund i februari, nämligen att EU måste hysa respekt för svenska önskemål med hänvisning till den stora majoritet i Sveriges riksdag som hävdar en restriktiv och social alkoholpolitik. Socialminister Engqvist sade uttryckligen så här: Det tänker vi upplysa kommissionen om.

Vad som sedan hände föranledde mig att i interpellationen ge kommentaren att av denna morska deklaration blev det platt intet. Vid det tillfället talade socialministern också om de starka folkhälsoskäl som Sverige driver. Men de kom ju i förhandlingen, visade det sig, helt av sig.

Fru talman! Självfallet ska vi diskutera nya både svårigheter och möjligheter och även nya omständigheter. Men under tiden får vi inte ge upp det som Sveriges riksdag har hävdad och som har ställts i utsikt skulle fortgå. Sverige skulle ju vara suveränt att avgöra om vi skulle ändra den typ av regler, t.ex. införselregler, som uppenbart försvårar folkhälsoarbe-

tet. På den punkten tycker jag att socialministern ska ge lite tydligare besked i sak.

Anf. 135 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Socialministern engagerade sig väldigt i Elver Jonssons svar. Därför tycker jag att det är märkligt att socialministern inte svarade på min fråga som handlade om Sverige i EU, som ministern själv vill lyfta frågan till, som jag uppfattar det. Jag fick inget svar på frågan om synen på införselregler, prispolitik och skattepolitik.

Sverige har ju legat före EU i det alkoholpolitiska arbetet, som jag ser det. Ordförandeskapet nästa år kommer att ge ett gyllene tillfälle att lyfta fram denna viktiga fråga. Jag skulle vilja höra om ministern under ordförandeskapet skulle kunna tänka sig att arbeta med en EU-handlingsplan – man talar om den nationella planen – för att t.ex. sänka införselkvoterna, hävda prisinstrumentet och få någorlunda lika skattesatser för att minska omfattningen av alkoholskador och svartsprit.

Vi kristdemokrater menar att det inte är läge att sänka alkoholskatten innan vi har en gemensam EU-strategi. Jag skulle vilja höra hur ministern ser på dessa frågor.

Anf. 136 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Att jag inte svarade på Desirée Pethrus Engströms fråga och inte heller på Göran Magnussons fråga berodde helt enkelt på tidsbrist.

Först detta med EU. Jo, det är faktiskt så att det pågår ett arbete som handlar om att i folkhälsoprogrammet också utarbeta en plan på europeisk nivå. Sverige har tagit initiativet. Sex andra länder är med i arbetet. På tjänstemannanivå tar man nu fram ett dokument som ska processas i kommissionen. Det handlar om alltifrån gemensam skattepolitik, gemensamma åldersregler, gemensamma regler för utskänkning till gemensamma åtaganden när det gäller information och upplysning. Hur långt vi kommer på den vägen kan jag inte säga, men arbetet är på gång. Överraskande nog har vi mött mycket större respekt och gensvar från de andra länderna – där ingår Frankrike, Portugal och Spanien – än vad vi hade väntat oss, därför att de ser nu problemen i högre grad på samma sätt som vi jämfört med vad de gjorde för 10 eller 15 år sedan. Avsikten är alltså att vi till nästa vår ska kunna fatta ett beslut grundat på detta arbete och därmed också föra in alkoholfrågorna i folkhälsoprogrammet och skaffa oss en gemensam hållning.

Däremot är jag inte säker på att vi kan aktualisera frågan om gemensamma införselregler igen eller hitta ett nytt system, men det kan man naturligtvis mycket väl diskutera. Det är gott nog ifall vi får en gemensam hållning i skattefrågan, som ju faktiskt skulle innebära att övriga länder i så fall skulle höja skatterna på alkoholens område, så att vi åtminstone möts mellan vår och deras nivå och inte nödvändigtvis tvingas att i framtiden enbart anpassa vår beskattning. Jag hoppas att detta var svar på Desirée Pethrus Engströms fråga.

Sedan delar jag Göran Magnussons uppfattning att om vi ska klara de framtida utmaningarna måste vi också försäkra oss om att vi klarar våra åtaganden när det gäller värden. Jag är övertygad om att det måste finnas

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

resurser, inte bara i missbruksvården utan i hela vårdssystemet, som ska kunna backa upp vår framtida alkoholpolitik.

När det gäller i vilken mån det kommer att finnas ökade resurser till information kan jag bara upplysa om att redan den verksamhet som bedrivs nu, inför de förändringar som vi står inför, innebär att vi samlat från statens sida satsar nästan 140 miljoner kronor i olika aktiviteter som pågår. Det sker genom Folkhälsoinstitutet och genom stöd till idrottsrörelsen och nykterhetsrörelsen exempelvis. Det sker också genom projekt som den nationella ledningsgruppen har startat. Det pågår alltså ett arbete. Men jag menar att vi måste öka ambitionen ytterligare och att det måste finnas utrymme för ytterligare resurser. Det hoppas vi kunna redovisa i vår bedömning när vi redovisar handlingsplanen till hösten.

Nu går jag tillbaka till Elver Jonsson. Det var inte alldeles lätt att förstå vad han menade med sin fråga om nollvisionen. Just på det här området är det ju inte alldeles säkert att man ska tolka det uteslutande som att vi accepterar alkoholen, men bara diskuterar skadorna. På trafikens område är det lite enklare att veta vad nollvisionen är.

Jag tycker att det kan vara intressant att gemensamt, när vi nu har rätt upp missförhållandena, diskutera hur vi ska kunna precisera våra ambitioner när det gäller alkoholskador. Man kan egentligen inte ha någon annan vision än att så snabbt som möjligt komma till noll – men det ska också vara en trovärdig plan för detta, som ska vara möjlig att genomföra. Men det får vi återkomma till.

Nu går jag över till införselreglerna. Om vi ska diskutera misstag kan man konstatera att de som förhandlade för Sveriges del, när vi blev medlemmar, inte förstod i vilket läge de satte Sverige och svensk alkoholpolitik. Flera måste ha förstått redan från början att det inte skulle räcka med en ensidig deklaration från svensk sida, framför allt inte när kommissionen gjorde en motsvarande deklaration åt andra hållet som ett tillägg till avtalet.

Jag har dock levt i tron att vi skulle kunna hävda vår linje. Men det blev alldeles tydligt i våra kontakter med kommissionen att vi skulle få problem att hävda vår linje, och att vi rentav skulle riskera att hamna i ett läge där vi inte visste vad som skulle gälla. Inför detta var det bättre att vi fick en överenskommelse – sådan som den blev.

Anf. 137 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Socialministern hänvisar till att det hela gäller tidigare förhandling. Det må så vara, men också socialministern sade ju att han har levt i tron att den skulle kunna fullföljas. Det är en väldig skillnad mellan att hävda sin linje fortsättningsvis, t.o.m. in i EU:s domstol, och att passivt ge upp som nu skedde.

I folkomröstningsfrågan framhölls det från dem som är ansvariga i den svenska regeringen nu och från personer i tidigare regimer att man hade säkrat att alkoholinförseln och den dimensionen skulle vara en svensk angelägenhet. Det var ett mycket viktigt argument för att människor med ett socialt engagemang skulle rösta ja. Jag hörde själv till dem som litade på detta påstående. Den dåvarande socialdemokratiska oppositionen instämde ju också i en sådan bedömning. Därför känns det tragiskt att man gett upp detta så lättvindigt.

Det finns sociala skäl att beklaga detta, men frågan har också en djupt demokratisk dimension.

Det finns några saker som vi inte har hunnit resonera om här. Det gäller t.ex. två allvarliga iakttagelser som man kan göra och som än så länge förbigåtts i debatten.

Det ena är att Folkhälsoinstitutet har sagt att några hundra till kommer att avlida för tidigt därför att vi har en generösare införsel. Och det är inga dåliga mängder, fru talman! Det är någonstans runt en kvarts eller uppemot ett halvt ton som man för personligt bruk ska kunna ta med sig. Det är ungefär vad det hela väger med emballage och allt. Det är alltså inte fråga om någon enstaka plastkasse. Men detta har till synes inte besvärat regeringen.

Det andra är det som jag har påmint om i min interpellation. Jag vill be att åtminstone departementet, om inte socialministern, läser det en gång till. Det gäller detta allvarliga med att vi har en lång rad unga människor som har blivit alkoholister på folköl. Folköl är, fru talman, inte längre någon oskyldig måltidsdryck. Det är en berusningsdryck för ungdom, som är förödande.

Anf. 138 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Låt mig till en början kommentera frågan om införselreglerna något. Jag konstaterar att det undantag, eller de uttalanden, som gjordes i anslutning till Sveriges medlemskap i Europeiska unionen naturligtvis var för svagt grundade. Det har vi ju bittert fått erfara så här i efterhand. Det är naturligtvis bara att konstatera att ett mer formellt grundat undantag hade skapat bättre förutsättningar för de här arbetena.

Låt mig också kommentera de eventuella domstolsförhandlingar och Systembolagsaspekten i domstolens arbete. Alla juridiska experter, dvs. experter på EG-rätt och EU-rätt, konstaterade före domstolens utslag att i detta mål hade Sverige inte en chans. Det finns förstås alltid svårigheter med att bedöma utgången i en domstolsförhandling.

Låt mig sedan något kommentera det som socialministern sade om mitt resonemang kring behovet av vårdresurser. Det är naturligtvis bra att vi är överens om att det behövs tillräckliga resurser både i den direkta sjukvården och för vård och rehabilitering. Om det är så att alkoholkonsumtionen ökar på det sätt som all erfarenhet hittills visar så kommer det också att bli en kraftig ökning av behovet av vårdresurser.

Jag noterar också att socialministern inte hade någon kommentar till den återupplivade idén om särskilda avgifter på alkoholhanteringen för vård- och behandlingsarbete och för informationsarbete. Men vi har kanske anledning att återkomma till den frågan i ett senare sammanhang.

Anf. 139 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tror att det finns skäl att fundera på vad det egentligen är som har förändrats. Om man går tillbaka och tittar på svensk alkoholpolitik genom årtiondena så är det klart att man ser att prisinstrumentet, styrt via skatterna, har spelat en stor roll. Det tror inte jag att vi förfogar över på samma sätt längre om vi ser på detta kopplat till tillgängligheten. I praktiken är det ju, som Elver Jonsson säger, fri införsel enligt EU:s regler. Mycket mer än det som man får rätt att införa kan man förmodligen inte bära över gränsen.

Prot.

1999/2000:108

12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

Men vi förfogar ju över så mycket annat, som faktiskt inte är ändrat – hela vår tradition av upplysning och alla andra restriktioner när det gäller utskänkning. Man kan mycket väl diskutera förändrade och striktare regler när det gäller utskänkning, lika väl som att diskutera frågan om en särskild avgift. Vi kan återkomma till de frågorna.

Nu menar jag att det gäller att uppmärksamma alla de goda traditioner som vi har haft i Sverige för att behålla våra mål. Det finns en tendens i den allmänna debatten att säga att hela den svenska alkoholpolitiken plötsligt har fallit ihop.

Jag anser inte att det är så. Ett eller ett par väsentliga instrument har vi förlorat. Vi har ju också tvingats uppge en del av de tidigare monopolen och ha kvar detaljhandelsmonopolet. Men vi har mycket att av kunskaper och erfarenheter att utnyttja för det fortsatta arbetet. Jag är övertygad om att det kräver ökade resurser, mer samverkan och preciserade mål i det framtida arbetet.

Jag inbjuder till en diskussion om detta, och anser att vi har möjligheter att använda de närmaste månaderna för att just precisera våra mål och se till så att vi till hösten får en reell debatt om en ny nationell handlingsplan.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på interpellation 1999/2000:368 om svenska läkare med invandrabakgrund inom vården

Anf. 140 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Nikos Papadopoulos har frågat mig vilka initiativ jag avser att vidta för att möjliggöra för sedan länge i Sverige bosatt sjukvårdspersonal med invandrabakgrund att komplettera sin utländska utbildning så att den uppfyller Socialstyrelsens krav. Han frågar vidare om jag är beredd att verka för att svenska myndigheter tillsammans med olika invandrarorganisationer i Sverige initierar pilotprojekt i syfte att finna nya vägar att examinera läkare med utländsk utbildning.

Jag vill börja med att säga att det är utomordentligt viktigt att ta till vara den resurs som invandrarna utgör inom vården. Behovet av sjukvårdspersonal med invandrabakgrund kommer också att öka mot bakgrund av det ökande antalet vårdbehövande, framför allt äldre, med invandrabakgrund.

Mot bl.a. denna bakgrund har regeringen i 2000 års ekonomiska vårproposition aviserat att man avser att tillföra 100 miljoner kronor per år under perioden 2001–2003 för att vidta åtgärder som ökar sysselsättningen bland invandrare. På hälso- och sjukvårdens område rör det sig bl.a. om kompletterande utbildning för invandrare med utländsk utbildning, t.ex. läkare och sjuksköterskor. Det handlar också om en satsning på vårdutbildning för arbetslösa invandrare, där AMS och huvudmännen tillsammans ska ordna utbildningar för tvåspråkig personal inom t.ex. äldreomsorgen. De närmare förutsättningarna för satsningarna kommer att fastställas i budgetpropositionen för år 2001.

Sedan 1977 har Socialstyrelsen anordnat särskilda förkunskapsprov för vissa utomnordiska läkare som söker legitimation. Syftet med provet

är att fastställa att den utländske läkaren besitter grundläggande medicinska kunskaper motsvarande innehållet i svensk läkarexamen. Sedan år 1988 anordnar Karolinska Institutet genom avtal med Socialstyrelsen nämnda prov. Provet består av en teoretisk och en praktisk del.

Enligt uppgift från Socialstyrelsen frångick man år 1988 modellen med flervälsfrågor. Provet har därefter i stället bestått av till största delen frågor av kortsvarstyp. Frågorna är i huvudsak praktiskt kliniskt inriktade och tidigare skrivningar finns att tillgå på de flesta sjukhusbibliotek. Kunskapsprovet kan genomföras högst tre gånger. Vissa möjligheter att komplettera underkänt prov i ett enskilt ämne finns dock.

Jag bedömer att de satsningar på invandrare inom vården som nu kommer att genomföras bl.a. när det gäller kompletterande utbildning för invandrare med utländsk sjukvårdsutbildning innebär att deras kompetens kommer att tas till vara effektivare än vad som sker för närvarande. Jag vill mot den bakgrunden avvakta effekterna av de nu planerade åtgärderna innan jag tar ställning till om ytterligare åtgärder behövs.

Anf. 141 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för svaret. Det känns att regeringen aktivt arbetar med de frågor som ligger till grund för min interpellation. Det är glädjande att vi delar synen på behovet av aktiva insatser för att integrera personer med utländsk bakgrund och utbildning på den svenska arbetsmarknaden.

Socialminister Lars Engqvist redovisar de generella åtgärder som Socialstyrelsen vidtar för att ge sjukvårdspersonal med utländsk utbildning svensk läkarlegitimation. Jag tror att många av dessa åtgärder är bra.

Därutöver vill jag peka på möjligheter att ta ytterligare steg för att komplettera dessa insatser. Jag vet att olika grupper av sjukvårdspersonal med utländsk bakgrund, däribland AMAS, African Medical Association in Scandinavia, är intresserade av att starta kompletterande pilotprojekt. Det gläder mig.

Jag tror att vi måste ta till vara de lokala initiativ som kommer från olika grupper. Vi måste vara öppna för att arbeta med olika metoder. Vi måste få en möjlighet att anpassa våra metoder efter specifika förutsättningar. Vi måste se på mångfalden och dra nytta av varje individs och grupps speciella kunskaper.

Lokala projekt förekommer i dag runtom i Sverige. Vi kan läsa i tidningarna om hur fler och fler landsting vänder sig utomlands för att lösa läkarbristen. Landsting rekryterar läkare från Polen, Västtyskland, Spanien m.m. och ger dem utbildning och förutsättningar för att jobba i den svenska vården. Det tycker jag är bra. Man läser i tidningarna att importen av läkare ökar. Man kan läsa att läkare söks utomlands och att spanska doktorer stortrivs i Sverige. Det tycker jag är mycket bra. Men när dessa läkare efter två eller tre år, när kontraktet går ut, återvänder till sitt land finns problemet kvar. Det är mindre bra.

Vad gör vi med våra utbildade läkare i Sverige? Det har länge funnits en kritik mot att det finns omkring 500 utbildade läkare i Sverige med invandrarbakgrund som står utanför arbetsmarknaden. Enligt uppgift tar det fem sex år för en invandrad läkare att få svensk legitimation.

Jag har besökt och träffat läkare som berättat att det inte finns tillräckligt med praktikplatser inom sjukvården. De önskar delta i projekt

Prot.
1999/2000:108
12 maj

---

*Svar på
interpellationer*

som kompletterar deras läkarutbildning på ett mer genomgripande sätt än vad som generellt sker i dag. Det måste finnas möjligheter att klara en svensk legitimation på mycket kortare tid än fem sex år.

Om man kan åtgärda detta finns det goda möjligheter att, på grund av regeringens insatser, ta in dessa utbildade invandrarläkare i arbetslivet så fort som möjligt så att samhället får nytta av deras kompetens och så att dessa läkare, som i dag många gånger tvingas att arbeta som städare, taxiförare m.m., återigen med stolthet kan utöva det yrke de är utbildade för.

Anf. 142 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Nikos Papadopoulos och jag är nog överens om det mesta. Det är viktigt för oss att inte bara rekrytera läkare från andra länder utan också ge alla som har en medicinsk kompetens – det gäller inte bara läkare, utan också annan sjukvårdspersonal – som redan finns i Sverige en möjlighet att utnyttja sin kunskap.

Problemet är emellertid att det just i vården är viktigt att man har ett språk som fungerar. Det är viktigt att vi ser till att de som har en utländsk utbildning och som har en utländsk läkarkompetens eller sjukvårdskompetens kan fungera i det svenska vårdssystemet. Det betyder att i allt väsentligt blir det en fråga om att komplettera sin språkutbildning så att man kan fungera i den svenska vårdorganisationen.

I de första proven som man fick göra för att bli legitimerad ställdes frågorna på ett sätt som gjorde att det var svårt att förstå svaren. För varje fråga fick man ett antal alternativa svar som man skulle fylla i. Om man inte har en lång erfarenhet av det svenska språket kan man ha svårt att se vad skillnaden rent språkligt skulle vara mellan det ena eller det andra svaret.

Nu har jag gått igenom de frågeformulär som finns i dag och försökt att förstå hur de fungerar. I dag har man inte den typen av frågor. I dag ska man redovisa svaren på ett annat sätt eller ge korta beskrivningar av olika vårdfall osv. I dag är nog inte det problemet särskilt stort.

Det redovisas att av 800 personer som har gått igenom provet sedan 1988 är det bara tio som har misslyckats. Av dem som har gått igenom provet under de senaste tio–tolv åren är det alltså bara tio som har misslyckats tre gånger. Flera misslyckas första gången och får komplettera och gå igenom provet igen. Det är ganska glädjande. Det tyder på att sedan man ändrade frågeformulären är det öppet på ett annat sätt för dem som har den medicinska kunskapen.

Det viktigaste för oss är att vi utnyttjar den medicinska kompetensen, att vi ser till att människor som har den också kan visa att de är kompetenta och att de snabbt kommer in i vården och kan bidra med sin kompetens.

Nu satsas det ganska mycket resurser på att göra detta. Sjukvårdshuvudmännen gör det själva, det finns ett samarbete mellan Socialstyrelsen och sjukvårdshuvudmännen för att underlätta för invandrare med medicinsk kompetens att delta i systemet och vi satsar extra pengar under kommande år för att göra detta.

Jag tror att vi är på väg att lösa det problemet. Jag tycker att det har varit pinsamt för oss att vi har haft alldeles för många som har kompetens

samtidigt som vi har behövt mer arbetskraft. Men jag tror att vi är på väg att lösa det problemet.

Prot.
1999/2000:108
12 maj

Anf. 143 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Jag är nöjd med det svar som jag fått av socialministern. Jag är väldigt glad för att socialministern är införstådd med de examenssvårigheter som har funnits.

Förra året fick 341 utländska läkare svensk legitimation. Det stämmer. Men det var 137 av dem som kom från andra länder utanför EU, dvs. 33 % av hela summan. Det finns alltså svårigheter. Men jag känner mig optimistisk när jag får det här svaret.

Fru talman! Jag har en vision som säkert delas av många. Jag skulle önska mig att initiativ togs för att systematiskt gå igenom grupper av arbetslösa med utländsk akademisk examen. Man ska se vad dessa personer och grupper behöver för att i Sverige kunna utöva de yrken som de är utbildade för. Det handlar om formell kompetens men också om mjuka värden som gör dessa personer attraktiva på den svenska arbetsmarknaden.

Genomför projekt på samma sätt som projekt genomförs runtom i Sverige med läkare från Polen, Tyskland och Spanien. Genom att ta ett helhetsgrepp om varje grupp och se vilka kompletterande formella och mjuka kunskaper som behövs finns förutsättningar att få in betydligt fler läkare och sjuksköterskor på den svenska arbetsmarknaden.

Det berikar den svenska vardagen med kulturell kompetens. Det löser en på sina håll skriande läkarbrist. Det gör att personer som i dag inte kan utöva sitt yrke kan känna stolthet och delaktighet på den svenska arbetsmarknaden.

Fru talman! Det gläder mig när socialministern i sitt svar säger att kompletterande utbildning för invandrare med utländsk sjukvårdsutbildning innebär att deras kompetens kommer att tas till vara effektivare än vad som för närvarande sker.

Jag tror att detta är mycket välkommet från invandrare med utländsk sjukvårdsutbildning. Det är någonting jag ser fram emot. Jag kommer givetvis att med spänning och intresse följa utvecklingen i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1999/2000:119 till trafikutskottet

Motion
1999/2000:Fi52 till finansutskottet

*Svar på
interpellationer*

22 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Näringsutskottets betänkande
1999/2000:NU18 Börsintroduktion av Telia AB

Finansutskottets betänkanden
1999/2000:FiU25 Gruppbaseade försäkringsrörelseregler
1999/2000:FiU26 Moderniserade kapitaltäckningsregler m.m.

Socialutskottets betänkande
1999/2000:SoU13 Psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden
1999/2000:MJU13 Godkännande av ett nytt protokoll m.m. till två marina konventioner
1999/2000:MJU18 Ändring i livsmedelslagen

23 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 11 maj

1999/2000:919 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Sena aborter
1999/2000:920 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Fetalt alkoholsyndrom
1999/2000:921 av *Tuve Skånberg* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog
Visning av våld och pornografi i svensk TV
1999/2000:922 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Regler för bidrag till organisationer
1999/2000:923 av *Håkan Juholt* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Situationen för burhöns
1999/2000:924 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Kvinnodiskriminering i utlänningslagen

den 12 maj

1999/2000:925 av *Magda Ayoub* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Asylsökande kvinnor
1999/2000:926 av *Chatrine Pålsson* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Rätt till 75 % tjänstgöring för alla med barn under åtta år
1999/2000:927 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Barnens hälsa
1999/2000:928 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
CAN:s nya alkoholstatistik

1999/2000:929 av *Johnny Gylling* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Halonförbudet
1999/2000:930 av *Johan Pehrson* (fp) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Kön och flyktingskydd i utlänningslagen
1999/2000:931 av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesminister Anna Lindh
Miljösanering efter Balkankriget

Prot.
1999/2000:108
12 maj

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 maj.

24 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 11 maj

1999/2000:876 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Asylsökande från Afghanistan
1999/2000:887 av *Carina Hägg* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Dödsstraffet i Taiwan

den 12 maj

1999/2000:896 av *Åke Carnerö* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Ett svenskt luftambulanssystem

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 maj.

25 § Kammaren åtskildes kl. 15.41.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 9 § anf. 43 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 87 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 18 § anf. 125 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan.....	1
2 § Meddelande om ändring av vöteringsid	1
3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
4 § Svar på interpellation 1999/2000:349 om belastningsskador	3
Anf. 1 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	3
Anf. 2 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	4
Anf. 3 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	5
Anf. 4 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	5
Anf. 5 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	6
Anf. 6 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	7
5 § Svar på interpellation 1999/2000:412 om FINSAM.....	8
Anf. 7 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	8
Anf. 8 BO KÖNBERG (fp)	8
Anf. 9 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	10
Anf. 10 BO KÖNBERG (fp)	10
Anf. 11 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	12
Anf. 12 BO KÖNBERG (fp)	12
Anf. 13 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	13
6 § Svar på interpellation 1999/2000:354 om Europeiska livsmedelsmyndigheten EFA.....	13
Anf. 14 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	13
Anf. 15 CARL G NILSSON (m)	14
Anf. 16 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	15
Anf. 17 CARL G NILSSON (m)	15
Anf. 18 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	16
Anf. 19 CARL G NILSSON (m)	16
Anf. 20 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	16
7 § Svar på interpellation 1999/2000:403 om svensk binäring	17
Anf. 21 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	17
Anf. 22 INGVAR ERIKSSON (m)	17
Anf. 23 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	18
Anf. 24 INGVAR ERIKSSON (m)	19
Anf. 25 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	20
Anf. 26 INGVAR ERIKSSON (m)	20
Anf. 27 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	21

8 § Svar på interpellation 1999/2000:404 om förändring av inhysningssystem för värphöns.....	21
Anf. 28 Jordbruksminister MARGARETA	
WINBERG (s).....	21
Anf. 29 INGVAR ERIKSSON (m).....	22
Anf. 30 Jordbruksminister MARGARETA	
WINBERG (s).....	23
Anf. 31 INGVAR ERIKSSON (m).....	24
Anf. 32 Jordbruksminister MARGARETA	
WINBERG (s).....	24
Anf. 33 INGVAR ERIKSSON (m).....	25
Anf. 34 Jordbruksminister MARGARETA	
WINBERG (s).....	25
9 § Svar på interpellationerna 1999/2000:376 och 379 om maxtaxa och allmän förskola m.m.....	26
Anf. 35 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	26
Anf. 36 MARIA LARSSON (kd).....	27
Anf. 37 GUNILLA TJERNBERG (kd).....	28
Anf. 38 ANDERS SJÖLUND (m).....	30
Anf. 39 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	30
Anf. 40 MARIA LARSSON (kd).....	32
Anf. 41 GUNILLA TJERNBERG (kd).....	32
Anf. 42 ANDERS SJÖLUND (m).....	33
Anf. 43 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	34
Anf. 44 MARIA LARSSON (kd).....	35
Anf. 45 GUNILLA TJERNBERG (kd).....	36
Anf. 46 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	36
10 § Svar på interpellation 1999/2000:415 om försöksverksamhet med lärlingsutbildning	37
Anf. 47 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	37
Anf. 48 MARIA LARSSON (kd).....	38
Anf. 49 ANDERS SJÖLUND (m).....	39
Anf. 50 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	40
Anf. 51 MARIA LARSSON (kd).....	41
Anf. 52 ANDERS SJÖLUND (m).....	42
Anf. 53 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	43
Anf. 54 MARIA LARSSON (kd).....	44
Anf. 55 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	44
11 § Svar på interpellation 1999/2000:382 om skriftlig information i skolan	45
Anf. 56 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	45
Anf. 57 ROY HANSSON (m).....	46
Anf. 58 ANDERS SJÖLUND (m).....	47
Anf. 59 ULF NILSSON (fp).....	48
Anf. 60 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	49
Anf. 61 ROY HANSSON (m).....	50
Anf. 62 ANDERS SJÖLUND (m).....	50
Anf. 63 ULF NILSSON (fp).....	51

Prot.
1999/2000:108
12 maj

Anf. 64 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	51
Anf. 65 ROY HANSSON (m).....	52
Anf. 66 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	53
Anf. 67 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	53
12 § Svar på interpellation 1999/2000:396 om speciallärare i skolan	53
Anf. 68 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	53
Anf. 69 ULF NILSSON (fp)	54
Anf. 70 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	55
Anf. 71 ULF NILSSON (fp)	56
Anf. 72 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	57
Anf. 73 ULF NILSSON (fp)	57
Anf. 74 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	58
13 § Svar på interpellation 1999/2000:350 om utvecklingen i Västsahara.....	58
Anf. 75 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	58
Anf. 76 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v).....	59
Anf. 77 MARIANNE ANDERSSON (c).....	60
Anf. 78 ANNELIE ENOCHSON (kd)	61
Anf. 79 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	62
Anf. 80 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v).....	62
Anf. 81 MARIANNE ANDERSSON (c).....	63
Anf. 82 ANNELIE ENOCHSON (kd)	63
Anf. 83 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	64
Anf. 84 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v).....	64
Anf. 85 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	65
14 § Svar på interpellation 1999/2000:253 om FN-mandat för EU:s krishantering	65
Anf. 86 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	65
Anf. 87 STEN TOLGFORS (m)	66
Anf. 88 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	67
Anf. 89 STEN TOLGFORS (m)	68
Anf. 90 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	69
Anf. 91 STEN TOLGFORS (m)	70
Anf. 92 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	71
15 § Svar på interpellationerna 1999/2000:294 och 318 om sanktionerna mot Förbundsrepubliken Jugoslavien	71
Anf. 93 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	71
Anf. 94 BENGT SILFVERSTRAND (s)	72
Anf. 95 STEN ANDERSSON (m).....	74
Anf. 96 KARIN WEGESTÅL (s)	75
Anf. 97 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	75
Anf. 98 BENGT SILFVERSTRAND (s)	76
Anf. 99 STEN ANDERSSON (m).....	77
Anf. 100 KARIN WEGESTÅL (s)	77
Anf. 101 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	78
Anf. 102 BENGT SILFVERSTRAND (s)	79
Anf. 103 STEN ANDERSSON (m).....	79
Anf. 104 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	80

16 § Svar på interpellation 1999/2000:308 om jämfäställdhetsarbetet i Sveriges utrikespolitik	80
Anf. 105 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	80
Anf. 106 ANNE LUDVIGSSON (s)	82
Anf. 107 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	83
Anf. 108 ANNE LUDVIGSSON (s)	83
Anf. 109 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	84
Anf. 110 ANNE LUDVIGSSON (s)	84
Anf. 111 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	84
17 § Svar på interpellation 1999/2000:343 om kosovoalbanska fångar i Serbien	85
Anf. 112 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	85
Anf. 113 MARGARETA VIKLUND (kd)	86
Anf. 114 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	87
Anf. 115 MARGARETA VIKLUND (kd)	87
Anf. 116 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	88
Anf. 117 MARGARETA VIKLUND (kd)	88
18 § Svar på interpellationerna 1999/2000:360, 364 och 365 om demokratiutvecklingen i Kosovo	88
Anf. 118 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	88
Anf. 119 MARGARETA VIKLUND (kd)	89
Anf. 120 BJÖRN LEIVIK (m)	90
Anf. 121 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	91
Anf. 122 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	92
Anf. 123 MARGARETA VIKLUND (kd)	93
Anf. 124 BJÖRN LEIVIK (m)	94
Anf. 125 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	94
Anf. 126 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	95
Anf. 127 MARGARETA VIKLUND (kd)	96
Anf. 128 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	96
19 § Svar på interpellation 1999/2000:362 om alkoholpolitik och folkhälsa	96
Anf. 129 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	96
Anf. 130 ELVER JONSSON (fp)	98
Anf. 131 GÖRAN MAGNUSSON (s)	99
Anf. 132 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	100
Anf. 133 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	100
Anf. 134 ELVER JONSSON (fp)	102
Anf. 135 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	103
Anf. 136 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	103
Anf. 137 ELVER JONSSON (fp)	104
Anf. 138 GÖRAN MAGNUSSON (s)	105
Anf. 139 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	105
20 § Svar på interpellation 1999/2000:368 om svenska läkare med invandrarbakgrund inom vården	106
Anf. 140 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	106
Anf. 141 NIKOS PAPADOPOULOS (s)	107
Anf. 142 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	108

Prot.
1999/2000:108
12 maj

Prot.	Anf. 143 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	109
1999/2000:108	21 § Hänvisning av ärenden till utskott	109
12 maj	22 § Bordläggning.....	110
	23 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	110
	24 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	111
	25 § Kammaren åtskildes kl. 15.41.	111

Elanders Gotab, Stockholm 2000